

**„STUDIUM
UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY TARNÓW”**

**TOM I
UWARUNKOWANIA
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO**

**ZAŁĄCZNIK NR I
DO UCHWAŁY RADY GMINY W TARNOWIE
Nr XIX/161/2008 z dnia 30 stycznia 2008r. w sprawie
studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania
przestrzennego Gminy Tarnów**

TARNÓW - 2008 ROK

SPIS TREŚCI:

ROZDZIAŁ 1 INFORMACJE WSTĘPNE	4
1. PODSTAWA OPRACOWANIA STUDIUM	4
2. ZAKRES ZMIAN STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW	5
3. ŹRÓDŁA I MATERIAŁY	6
ROZDZIAŁ 2 OGÓLNE INFORMACJE O OBSZARZE OPRACOWANIA.....	8
1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE	8
2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I POŁOŻENIE W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ.....	8
3. BILANS TERENÓW	9
ROZDZIAŁ 3 OBSZARY PROBLEMOWE – POWIĄZANIA OBSZARU GMINY TARNÓW Z GMINAMI SĄSIEDNIMI	10
ROZDZIAŁ 4 WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW	16
1. DEMOGRAFIA.....	16
2. GOSPODARKA.....	17
3. OCENA INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	18
4. MIESZKALNICTWO	19
ROZDZIAŁ 5 POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY.....	21
1. PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU.....	21
2. ATUTY GMINY.....	21
3. BARIERY ROZWOJU.....	22
4. PRZESŁANKI DALSZEGO ROZWOJU GMINY	22
ROZDZIAŁ 6 ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA I PRZESTRZEŃ GOSPODARKI LEŚNEJ.....	24
1. OCENA STANU ISTNIEJĄCEGO	24
2. ZAGROŻENIA DLA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	25
3. CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ W ODNIESIENIU DO ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	26
4. WALORYZACJA I OCHRONA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ.....	27
5. OCHRONA LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ	27
ROZDZIAŁ 7 ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE – ZASOBY, UWARUNKOWANIA I KIERUNKI POLITYKI OCHRONY	28
1. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU	28
4. WYSTĘPOWANIE ZŁOŻ KOPALIN I TERENÓW GÓRNICZYCH	33
5. ZASOBY WÓD POWIERZCHNIOWYCH, ZAGROŻENIA POWODZIOWE.....	34
6. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH	36
8. ZASOBY PRZYRODY	41
9. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH.....	46
10. ISTNIEJĄCE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	48
11. DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA	55
ROZDZIAŁ 8 STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ.....	59
1. UWARUNKOWANIA ROZWOJU KOMUNIKACJI	59
2. UWARUNKOWANIA I STAN ZAINWESTOWANIA SYSTEMÓW GOSPODARKI WODNO- ŚCIEKOWEJ	60
3. UWARUNKOWANIA I STAN ZAINWESTOWANIA W ZAKRESIE GOSPODARKI ENERGETYCZNEJ	63
ROZDZIAŁ 9 STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ.....	65
1. SZLAKI TURYSTYCZNE I KULTUROWE	65

2. ZABYTKI.....	65
3. HISTORYCZNE SZLAKI KOMUNIKACYJNE.....	79
4. WARTOŚCI NIEMATERIALNE	79
5. CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI	81

ROZDZIAŁ 1

INFORMACJE WSTĘPNE

1. PODSTAWA OPRACOWANIA STUDIUM

Podstawą do opracowania Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy były następujące dokumenty i opracowania :

- Uchwała nr XXVIII/288/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 23 listopada 2005 roku w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla obszaru Gminy Tarnów,
- Wnioski do zmiany Studium, które wpłynęły zgodnie z art. 11 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
- Materiały Planistyczne opracowane w trakcie sporządzania Studium, w skład których wchodzi:
 - analizy położenia gminy w strukturach przestrzennych, a szczególnie w pasmach przyspieszonego rozwoju społeczno-gospodarczego i transportowego o znaczeniu euroregionalnym, krajowym, regionalnym, ponadlokalnym oraz w innych obszarach funkcjonalnych,
 - analizy stanu istniejącego zagospodarowania gmin, w tym funkcji: mieszkaniowo - usługowej, gospodarczej, usług komunalnych, stanu infrastruktury technicznej i komunikacyjnej, stanu środowiska naturalnego i warunków życia mieszkańców, stanu zabytków i wartości kulturowych,
 - analizy zmian demograficznych i współczesnych potrzeb społecznych,
 - analizy zmian w strukturze przestrzennej na przestrzeni ostatnich lat i tendencji ich kształtowania, szczególnie tendencji w rozwoju mieszkalnictwa
 - analizy potrzeb dotyczących zachowania i ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego,
 - analizy zasobów i stanu zabytków architektury, urbanistyki i niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
 - innych prognoz przestrzennych oraz wizji rozwoju.
- Dotychczasowe Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Tarnów z 1999 r.
- Ustalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego oraz wnioski do jego aktualizacji wynikające z nowych potrzeb regionu i gminy Tarnów.
- Przepisy ustawy z dnia 27 marca 2003 r o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i rozporządzenia ministra infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

2. ZAKRES ZMIAN STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

W ślad za przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzono nowy zakres opracowania:

1. Aktualizacja i reedycja uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów,
2. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz przeznaczeniu terenów,
3. Kierunki zagospodarowania oraz użytkowania terenów,
4. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego, w tym:
 - Kierunki i zasady ochrony i kształtowania systemu przyrodniczego gminy,
 - Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwanie się mas ziemnych,
 - Obszary wymagające przekształceń i rekultywacji,
 - Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
5. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, w tym:
 - Obszary podlegające ochronie konserwatorskiej
 - Obszary ochrony cmentarzy i miejsc pamięci,
 - Ochrona tradycji i zjawisk z zakresu kultury niematerialnej.
6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym i lokalnym,
7. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
8. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego,
9. Obszary zamknięte,
10. Obszary problemowe, między innymi obszary przydatne dla lokalizacji zakładów przemysłowych i wydobywczych.
11. Kierunki rozwoju infrastruktury społeczno-gospodarczej ze szczególnym uwzględnieniem funkcji mieszkaniowej i produkcyjnej gminy.

3. ŹRÓDŁA I MATERIAŁY

1) STUDIA , ANALIZY

- Gmina Tarnów. Analiza zmian w zagospodarowaniu przestrzennym gminy. Ocena aktualności studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów opracowane przez Małopolską Grupę Geodezyjno – Projektową S.A. (marzec 2005) – wraz z wnioskami do opracowania zmiany studium i planów miejscowych,
- Podstawowe opracowanie ekofizjograficzne dla potrzeb Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Tranów sporządzone przez „KONTRAKT” w Tarnowie – mgr Elżbietę Wachowską (marzec 2004),
- Program współpracy Gminy Tarnów z organizacjami pozarządowymi na 2006 rok,
- Program rozwoju lokalnego na lata 2004-2007,
- Strategia zrównoważonego rozwoju powiatu tarnowskiego,
- „Studium określające obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią dla obszarów nieobwałowanych w zlewni rzeki Dunajec” opracowane przez RZGW Kraków,
- Plan Zagospodarowania przestrzennego Województwa Małopolskiego (Uchwała nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dn. 22 grudnia 2003r.).

2) MIEJSCOWE PLANY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów obejmujący obszar przylegający do drogi gminnej nr 324 w Woli Rzędzińskiej przyjęty uchwałą nr XXV/229/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 27 kwietnia 2005r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego nr 336 poz. 2543 z dn. 20 czerwca 2005r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów obejmujący teren przylegający do ulic Zbylitowskiej i Kwiatowej w Zbylitowskiej Górze przyjęty uchwałą nr XXV/230/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 27 kwietnia 2005r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego nr 336 poz. 2544 z dn. 20 czerwca 2005r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów obejmujący obszar położony w rejonie ul. Koszyckiej, Granicznej, Lipowej i Brzozowej w miejscowości Zgłobice i Koszyce Małe przyjęty uchwałą nr XXV/231/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 27 kwietnia 2005r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego nr 337 poz. 2546 z dn. 20 czerwca 2005r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów obejmujący teren działki nr 37 w Koszycach Wielkich przyjęty uchwałą nr XXV/232/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 27 kwietnia 2005r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego nr 337 poz. 2547 z dn. 20 czerwca 2005r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów obejmujący obszar przylegający do drogi powiatowej na dr. 92 w miejscowości Nowodworze przyjęty uchwałą nr XXV/233/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 27 kwietnia 2005r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego nr 337 poz. 2548 z dn. 20 czerwca 2005r.),
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów na obszarze miejscowości Zbylitowska Góra, Koszyce Wielkie, Zgłobice przyjęty uchwałą nr XXVI/254/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia lipca 2005r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego nr 386 poz. 2831 z dn. 19 lipca 2005r.),

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Gminy Tarnów obejmujący obszar przylegający do drogi wojewódzkiej dz. nr 156 w miejscowości Nowodworze przyjęty uchwałą nr XXVII/270/2005 Rady Gminy Tarnów z dnia 15 września 2005r.

3) ANALIZY STATYSTYCZNE

- dane statystyczne z Banku Danych Regionalnych GUS z lat 1999-2004,
- dane z powszechnego spisu rolnego na rok 1996 i 2002,
- dane z narodowego spisu powszechnego z roku 2002 (ludność, mieszkania, gospodarstwa domowe).

4) INNE

- Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Krakowie, Delegatura w Tarnowie - decyzje wpisu do rejestru zabytków nieruchomych, karty obiektów, karty cmentarzy, karty ewidencji stanowisk archeologicznych;
- "Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich" Bronisław Chlebowski, Władysław Walewski, Warszawa 1886r;
- "Krajobraz kulturowy Polski. Województwo Małopolskie" pod redakcją prof. Janusza Bogdanowskiego"
- „Kalendarium tarnowskiej kolei”,
- oficjalny serwis internetowy miasta Tarnowa,
- Portal internetowy Gminy Tarnów,

ROZDZIAŁ 2 OGÓLNE INFORMACJE O OBSZARZE OPRACOWANIA

1. POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE

Gmina Tarnów położona jest w północno-wschodniej części województwa Małopolskiego, w powiecie ziemskim Tarnów.

Pod względem geograficzno – fizycznym, obszar gminy leży na pograniczu dwóch regionów – Pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej. W obszarze Pogórza Karpackiego znajduje się południowo-wschodnia część gminy (Pogórze Ciężkowickie). Pozostałe części gminy leżą w Kotlinie Sandomierskiej.

Gmina zajmuje 8 269,35 ha , co stanowi około 2% powierzchni województwa.

2. STAN ŁADU PRZESTRZENNEGO I POŁOŻENIE W STRUKTURZE PRZESTRZENNEJ

Gmina Tarnów jest nietypowa pod względem struktury przestrzennej – składa się z trzech części nie powiązanych ze sobą terytorialnie. Największa z nich położona na południu podzielona jest południkowo przez rzekę Biała, po zachodniej jej stronie leżą miejscowości Zbylitowska Góra, Zgłobice, Błonie, Koszyce Wielkie i Koszyce Małe, natomiast po wschodniej stronie Tarnowiec Nowodworze Zawada, Radlna, Poręba Radlna i Łękawka. Druga pod względem wielkości część położona na północnym wschodzie obejmuje miejscowości Wola Rzędzińska i Jodłówka Wałki. Trzecią część położoną na północnym wschodzie stanowi niewielkie sołectwo Biała. Łącznie jest to 14 wiejskich jednostek osadniczych.

Rozczłonkowanie obszarów gminy nie sprzyja prawidłowej polityce przestrzennej, powoduje również podział na kilka różnych funkcjonalnie i nie spójnych części, dla których trudno wypracować jednolitą politykę zarządzania przestrzenią.

Na rozwój gminy Tarnów mają wpływ dwa rodzaje czynników:

- zewnętrzny – stanowi go sąsiedztwo miasta Tarnowa
- wewnętrzny – stanowią go istniejące zakłady przemysłowe i przemysł wydobywczy, w niewielkiej części rolnictwo i usługi.

Miasto Tarnów stanowi podstawowy czynnik rozwojowy i obsługowy dla gminy w zakresie:

- administracyjnym – znajduje się tu siedziba Urzędu Gminy, Starostwa Powiatowego, urzędy obsługi z zakresu ubezpieczeń społecznych, bankowe, skarbowe itp.,
- rynku pracy – zatrudnienie znajduje tutaj ok. 80% ludności gminy
- komunikacji i infrastruktury technicznej – bliskość krajowych i międzynarodowych tras drogowych i kolejowych, obsługa w zakresie zaopatrzenia w wodę (wspólny wodociąg), kanalizację ściekową (oczyszczalnia ścieków w Tarnowie) itp.,
- usług ponadpodstawowych – szkolnictwo, usługi ochrony zdrowia, kultury, handel i inne specjalistyczne.

Ponadto od kilku lat można zauważyć zjawisko coraz częstszego osiedlania się mieszkańców miasta Tarnowa na terenie gminy i w związku z tym utworzenie się obszarów o charakterze strefy podmiejskiej, będących ściśle związanych funkcjonalnie z miastem.

Drugim ważnym czynnikiem rozwoju gminy jest produkcja i zatrudnienie w usytuowanych tutaj zakładach przemysłowych i produkcyjnych, do których należą:

- Tarnowskie Zakłady Ceramiki Budowlanej S.A. Leier w Woli Rzędzińskiej
- Tarnowskie Zakłady Osprzętu Elektrycznego TAREL w Woli Rzędzińskiej
- Zakład magazynowania paliw Naftobazy w Woli Rzędzińskiej
- Firma Roleski w Zbylitowskiej Górze

- Zakład Przetwórstwa Mięsnego ROL-PEK w Zbylitowskiej Górze.

Wszystkie trzy części, z których składa się gmina Tarnów graniczą z miastem Tarnowem natomiast każda z nich graniczy odpowiednio:

- część południowa z gminami Skrzyszów, Tuchów, Pleśna, Wojnicz, Wierzchosławice
- część północno-wschodnia z gminami Lisia Góra, Czarna, Skrzyszów
- część północno-zachodnia z gminami Żabno i Wierzchosławice.

Dotychczasowe zagospodarowanie i uzbrojenie terenu przedstawia rysunek 1A . Uwzględnia on również wydane decyzje o warunkach zabudowy oraz opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

3. BILANS TERENÓW

1.	BIAŁA	pow. 171,37 ha
2.	BŁONIE	pow. 429,40 ha
3.	JODŁÓWKA WAŁKI	pow. 708,19 ha
4.	KOSZYCE MAŁE	pow. 460,24 ha
5.	KOSZYCE WIELKIE	pow. 444,57 ha
6.	ŁĘKAWKA	pow. 628,52 ha
7.	NOWODWORZE	pow. 230,42 ha
8.	PORĘBA RADLNA	pow. 711,69 ha
9.	RADLNA	pow. 317,77 ha
10.	TARNOWIEC	pow. 355,16 ha
11.	WOLA RZĘDZIŃSKA	pow. 2347,63 ha
12.	ZAWADA	pow. 475,41 ha
13.	ZBYLITOWSKA GÓRA	pow. 518,67 ha
14.	ZGŁOBICE	pow. 470,31 ha

ROZDZIAŁ 3

OBSZARY PROBLEMOWE – POWIĄZANIA OBSZARU GMINY TARNÓW Z GMINAMI SĄSIEDNIMI

1. Powiązania obszaru gminy Tarnów z gminami sąsiednimi

Gmina Tarnów jest nietypową jednostką administracyjną. Składa się z trzech części nie posiadających spójności terytorialnej. Część południowa graniczy z gminami: Skrzyszów, Tuchów, Pleśnią, Wojnicz, Wierzchosławice, miasto Tarnów.

Część północno-wschodnia graniczy z gminami: miasto Tarnów, Lisia Góra, Czarna, Skrzyszów.

Część północno-zachodnia graniczy z gminami: miasto Tarnów, Lisia Góra, Żabno, Wierzchosławice.

1.1. Miasto Tarnów

1.1.1 W części południowej gminy Tarnów graniczą z miastem Tarnowem następujące wsie: Zbylitowska Góra, Koszyce Wielkie, Tarnowiec i Zawada (Rys. nr 2). Ustalenia studium przewidują na styku z miastem Tarnowem:

- wyznaczenie granicy obszaru podmiejskiego miasta Tarnowa
- wyznaczenie obszarów osadniczych typu „A” o zwartej i rozproszonej strukturze przestrzennej zabudowy
- określenie obszaru strategicznego dla fokalizacji budownictwa mieszkaniowego o większej intensywności zabudowy przewidziane głównie jako zaplecze dla miasta Tarnowa (Zbylitowska Góra) utworzenie rekreacyjnego parku leśnego (Tamowiec)
- korytarz ekologiczny rzeki Białej
- teren i obszar górniczy kopalni gazu „Tarnów”
- tereny urządzeń zaopatrzenia w wodę
- strefa ochrony pośredniej ujęcia wód infiltracyjnych w Kępie Bogumi-łowickiej (strefa ochrony pośredniej III)
- wyznaczenie granicy obszaru chronionego krajobrazu (OCHK) „Pogórza Ciężkowickiego”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin:

a) utrzymuje się istniejące powiązanie

- drogą krajową Nr 4 (postulowana modernizacja)
- drogą wojewódzką 977 Tarnów - Tuchów

b) proponuje się przebieg drogi łączącej węzeł autostrady A4 z drogą krajową Nr 4 (obwodnicą Tarnowa)

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) gospodarka wodno-ściekowa - istniejące i projektowane sieci wodociągowe i kanalizacji sanitarnej

b) elektroenergetyka

- istniejące linie 110 kV oraz linie średniego napięcia

c) gaz

- istniejący gazociąg wysokoprężny 3 x Ø 500
- istniejące gazociągi wysokoprężne kopalniane Ø 80

- istniejące gazociągi średnioprężne

1.1.2. W części północno-wschodniej gminy Tarnów graniczy z miastem wieś Wola Rzędzińska.

Ustalenia studium przewidują na styku z miastem Tarnowem:

wyznaczenie granicy obszaru podmiejskiego miasta Tarnowa

wyznaczenie obszarów osadniczych typu „A” o rozproszonej i zwartej strukturze przestrzennej zabudowy

- propozycja wstępna lokalizacji wysypiska odpadów komunalnych (wnioskowana przez gminę Lisia Góra).

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin utrzymuje się istniejące powiązania drogą powiatową oraz drogami gminnymi. W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) gospodarka wodno-ściekowa

- projektowana kanalizacja sanitarna
- istniejąca sieć wodociągowa

b) elektroenergetyka

- istniejąca linia 110 kV

c) gaz

- istniejący gazociąg wysokoprężny Ø 80

1.1.3. W części północno-zachodniej gminy Tarnów graniczy z miastem Tarnowem wieś Biała.

Ustalenia studium przewiduje się na styku z miastem Tarnowem:

- wyznaczenie obszarów osadniczych typu „A” o zwartej i rozproszonej strukturze przestrzennej zabudowy
- teren składowiska odpadów poprodukcyjnych Zakładów Azotowych Mościce.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin:

- utrzymuje się istniejące powiązanie drogą powiatową (dawniej wojewódzka Nr 338) z propozycją nowej trasy dla prawidłowego przebiegu tej drogi
- proponuje się most i odcinek drogi gminnej jako odtworzenie koniecznych powiązań wsi Biała z miastem Tarnów.

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) gospodarka wodno-ściekowa

- istniejąca sieć wodociągowa
- projektowany rurociąg tłoczny kanalizacji sanitarnej

b) elektroenergetyka

- istniejące linie 220 kV i 110 kV

c) gaz

- istniejący gazociąg niskoprężny do przestawienia na średnie ciśnienie.

1.2. Gmina Wierzchosławice

1.2.1. W części południowej gminy Tarnów granicę z gminą Wierzchosławice wyznacza rzeka Dunajec oraz granica bezpośrednia z Kępą Bogumiłowicką.

- Ustalenia studium przewidują:

- wyznaczenie korytarza ekologicznego rzeki Dunajec
- tereny urządzeń zaopatrzenia w wodę
- wyznaczenie strefy ochrony pośredniej ujęcia wód infiltracyjnych w
- Kępie Bogumiłowickiej (strefa ochrony pośredniej II i III)
- strefa ochrony pośredniej ujęcia wody w Zbylitowskiej Górze

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin:

- utrzymuje się istniejące powiązanie poprzez gminę Wojnicz drogą krajową nr 4 (postulowana modernizacja).

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) gospodarki wodno-ściekowej

- istniejące i projektowane sieci wodociągowe i kanalizacyjne

b) elektroenergetyka

- linie średniego napięcia.

1.2.2. W części północno-zachodniej gminy Tarnów graniczą z gminą Wierzchosławice jest rzeka Dunajec. Ustalenia studium przewidują: wyznaczenie korytarza ekologicznego rzeki Dunajec. W zakresie powiązań komunikacyjnych poprzez gminę Żabno drogą powiatową przez most autostradowy na A4.

1.3. Gmina Wojnicz

Z gminą Wojnicz graniczy część południowa gminy Tarnów poprzez rzekę Dunajec. Ustalenia studium przewidują:

- wyznaczenie korytarza ekologicznego rzeki Dunajec
- wyznaczenie strefy ochronnej pośredniej ujęcia wody w Zbylitowskiej Górze
- wyznaczenie obszaru rekreacyjnego związanego z rzeką Dunajec
- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Pogórza Ciężkowickiego”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin utrzymuje się istniejące powiązanie drogą krajową Nr 4 (postulowana modernizacja). W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) elektroenergetyka

- istniejące linie średniego napięcia
- istniejące linie 110 kV

b) gaz

- istniejący gazociąg wysokoprężny 3x Ø 500
- istniejący gazociąg wysokoprężny Ø 250

1.4. Gmina Pleśna

Z gminą Pleśną graniczy część południowa gminy Tarnów i są to wsie: Błonie Koszyce Małe, Radlna.

Ustalenia studium przewidują na styku z gminą Pleśnią:

- wyznaczenie obszarów osadniczych typu „A” o zwartej i rozproszonej strukturze przestrzennej zabudowy
- korytarz ekologiczny rzeki Białej

- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Pogórza Ciężkowickiego”
- wyznaczenie strefy ochrony pośredniej ujęcia wody w Zbytitowskiej Górze
- obszar predysponowany dla rozwoju funkcji rekreacji.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin utrzymuje się istniejące powiązania drogami powiatowymi i gminnymi.

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) elektroenergetyka

- istniejąca linia 400 kV
- istniejąca linia 110 kV
- istniejące linie średniego napięcia

b) gaz

- istniejący gazociąg wysokoprężny Ø 80
- istniejący gazociąg średnioprężny.

1.5. Gmina Tuchów

Z gminą Tuchów graniczy część południowa gminy Tarnów i są to wsie: Poręba Radlna i Łękawka. Ustalenia studium przewidują na styku z gminą Tuchów

- obszar predysponowany dla rozwoju funkcji rekreacji
- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Pogórza Ciężkowickiego”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin zostaje utrzymane powiązanie istniejącą drogą wojewódzką (977 Tarnów - Tuchów) oraz drogami gminnymi.

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) elektroenergetyka:

- istniejąca linia 110 kV
- istniejące linie średniego napięcia.

1.6. Gmina Skrzyszów

Z gminą Skrzyszów graniczy część południowa oraz część północno-wschodnia gminy Tarnów.

W części południowej są to wsie: Łękawka, Poręba Radlna i Zawada,

W części północno-wschodniej są to wsie: Wola Rzędzińska i Jodłówka-Wałki.

1.6.1. Ustalenia studium przewidują na styku z częścią południową gminy Tarnów

- obszar predysponowany dla rozwoju funkcji rekreacji
- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Pogórza Ciężkowickiego”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin zostaje utrzymane powiązanie istniejącą drogą powiatową oraz drogami gminnymi.

1.6.2. Ustalenia studium przewidują na styku z częścią północno-zachodnią gminy Tarnów:

- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Jastrzębsko-Zdziarskiego”
- teren i obszar górniczy kopalni gazu „Jaśniny”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin zostaje utrzymane powiązanie istniejącą drogą powiatową oraz drogami gminnymi. W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) elektroenergetyka

- istniejąca linia 110 kV i 400 kV
- istniejące linie średniego napięcia
- projektowana linia 400 kV

b) gaz

- istniejący gazociąg wysokoprężny Ø 300
- istniejący gazociąg wysokoprężny kopalniany
- istniejące gazociągi średnioprężne.

1.7. Gmina Czarna

Z gminą Czarna graniczy północno-zachodnią część gminy Tarnów, jest to sołectwo Jodłówka-Wałki.

Ustalenia studium przewidują na styku z gminą Czarna:

- oznaczenie obszaru szlaków migracji zwierzyny łownej
- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Jastrzębsko-Zdziarskiego”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin utrzymuje się powiązanie istniejącą drogą powiatową i drogami gminnymi.

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) gospodarka wodno-ściekowa

- proponuje się lokalizację grupowej oczyszczalni ścieków.

1.8. Gmina Lisia Góra

Z gminą Lisia Góra graniczy północno-wschodnią część gminy Tarnów i są to wsie: Wola Rzędzińska i Jodłówka-Wałki.

Ustalenia studium przewidują na styku z gminą Lisia Góra:

- obszar chronionego krajobrazu (OCHK) „Jastrzębsko-Zdziarskiego” i - oznaczenie obszaru migracji zwierzyny łownej
- propozycję wstępnej lokalizacji wysypiska odpadów komunalnych wnioskowaną przez Gminę Lisia Góra).

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin utrzymuje się istniejące powiązania drogami powiatowymi i gminnymi.

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) elektroenergetyka:

- istniejąca linia 400 kV
- istniejące linie średniego napięcia

b) gaz:

- istniejący gazociąg wysokoprężny Ø 300
- istniejący gazociąg średnioprężny.

1.9. Gmina Żabno

Z gminą Zabno graniczy północno-zachodnia część gminy Tarnów i jest to wieś Biała.

Ustalenia studium przewidują na styku z gminą Zabno:

- wyznaczenie korytarza ekologicznego rzeki Dunajec
- terenu składowiska odpadów poprodukcyjnych Zakładów Azotowych Mościce
- obszar udokumentowanego złoża piasku „Czajki II”.

W zakresie powiązań komunikacyjnych obu gmin utrzymuje się istniejące powiązanie drogą powiatową.

W zakresie infrastruktury technicznej na styku obu gmin:

a) elektroenergetyka:

- istniejąca linia 220 kV
- istniejąca linia średniego napięcia.¹

¹ Tekst zaznaczony „kursywą” jest tekstem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów z 1999r.

ROZDZIAŁ 4 WARUNKI I JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW

1. DEMOGRAFIA

Przyrost naturalny

W gminie Tarnów od lat utrzymuje się stały trend wzrostu ludności. Gminę zamieszkiwało:

- w roku 1999 – 20 474 osób
- w roku 2000 – 21 408 osób
- w roku 2001 – 21 637 osób
- w roku 2002 – 21 822 osób
- w roku 2003 – 22 157 osób
- w roku 2004 – 22 483 osób.

Przyrost naturalny w latach 1999-2002 wskazywał tendencję spadkową, a od 2003 roku wzrasta i w roku 2004 wynosił 85 osób.

Obserwuje się tendencję spadkową urodzeń żywych – w 2004 roku liczba ta wynosiła 216 dzieci, podczas, gdy w 1999 roku 284 dzieci.

Struktura płci i wieku

W strukturze płci od lat przeważają kobiety. Na 100 mężczyzn przypadają 103 kobiety.

Struktura wieku w ciągu ostatnich lat kształtowała się następująco:

- w roku 1999 – wiek przedprodukcyjny 6 007 osób
wiek produkcyjny 11 854 osób
wiek poprodukcyjny 2 597 osób,
- w roku 2000 – wiek przedprodukcyjny 6 210 osób
wiek produkcyjny 12 463 osób
wiek poprodukcyjny 2 730 osób,
- w roku 2001 – wiek przedprodukcyjny 6 167 osób
wiek produkcyjny 12 726 osób
wiek poprodukcyjny 2 786 osób,
- w roku 2002 – wiek przedprodukcyjny 6 087 osób
wiek produkcyjny 12 994 osób
wiek poprodukcyjny 2 833 osób,
- w roku 2003 – wiek przedprodukcyjny 6 056 osób
wiek produkcyjny 13 287 osób
wiek poprodukcyjny 2 890 osób,
- w roku 2004 – wiek przedprodukcyjny 5 975 osób
wiek produkcyjny 13 701 osób
wiek poprodukcyjny 3 000 osób.

Obserwuje się wzrost liczby ludności w wieku produkcyjnym, ale jednocześnie wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym i spadek w wieku przedprodukcyjnym.

Saldo migracji

Na przełomie lat 1999-2004 zanotowano najpierw spadek, a potem wzrost salda migracji :

1999	–	106
2000	–	95
2001	–	95
2002	–	205
2003	–	236
2004	–	277.

Powyższym wskaźnikom towarzyszy stały wzrost liczby osób zameldowanych, co świadczy o ruchu osiedleńczym – głównie z miasta Tarnowa.

Zatrudnienie

Według GUS w gminie w roku 2004 zatrudnionych było 2 455 osób z czego 1 399 to mężczyźni. Wśród tych osób 645 pracowało w sektorze publicznym, a pozostałe w sektorze prywatnym, zaobserwować można stały spadek w pierwszym i wzrost w drugim.

Bezrobocie na rok 2004 wynosiło 1 279 osób.

2. GOSPODARKAGłównymi funkcjami gminy są:

- *mieszkalnictwo,*
- *drobna wytwórczość, usługi,*
- *rolnictwo.*

Funkcje uzupełniające to rekreacja oraz obsługa rolnictwa.

- *Mieszkalnictwo stanowi główną funkcję gminy z uwagi na zajętość terenu przez budownictwo mieszkaniowe, wzmożony ruch budowlany, ceny terenów budowlanych, parcie społeczne na wyznaczanie dodatkowych terenów pod zabudowę, tendencje do osiedlania się ludności spoza gminy (głównie z Tarnowa), wybitnie podmiejski charakter zagospodarowania przestrzennego.*
- *Drobna wytwórczość, usługi – występuje duża dynamika przyrostu podmiotów gospodarczych, (dane z lat 1999 – 2004). Drobna wytwórczość , przemysł nieuciążliwy i usługi to praktycznie główny kierunek rozwoju gospodarczego gminy dający dochody finansowe, jak również miejsca pracy w miejscu zamieszkania.*
- *Rolnictwo nie jest dominującą funkcją gospodarczą gminy, ale z uwagi na przedstawione poniżej dane nie może być pomijane:*
 - *liczba indywidualnych gospodarstw rolnych – 3 631²*
 - *powierzchnia gruntów użytkowanych rolniczo wynosi 5 693 ha (83% powierzchni gminy), w tym użytki rolne 4 658 ha (grunty orne 3 886 ha, użytki zielone 772 ha, lasy 1 035 ha)*

Struktura gospodarstw rolnych (według spisu rolnego z 2002r.) jest wyjątkowo niekorzystna :

Na 3 633 gospodarstw łącznie przypada:

- 2 001 gospodarstw do 1 ha powierzchni
- 939 gospodarstwa od 1 do 2 ha
- 580 gospodarstw od 2 do 5 ha
- 88 gospodarstw od 5 do 10 ha

² według Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku

- 21 gospodarstw od 10 do 100 ha.

Nie notuje się w gminie gospodarstw powyżej 100 ha powierzchni. Z wszystkich gospodarstw tylko 117 posiada dochody tylko z działalności rolniczej.

W produkcji dominuje samozaopatrzenie gospodarstw, chociaż zauważa się tendencję do wzrostu zainteresowania produkcją warzywniczo-ogrodniczą na potrzeby pobliskiego rynku miejskiego oraz dla przetwórstwa rolno-spożywczego.

Należy stwierdzić, że mimo dobrych warunków glebowych i klimatycznych, uzyskiwane wyniki zarówno w produkcji roślinnej jak i zwierzęcej są niskie.

- *Rekreacja – wypoczynek – głównie świąteczny dla mieszkańców Tarnowa. Atrakcjami są przede wszystkim*
 - *rzeka Dunajec, wieś Błonie, Góra św. Marcina oraz kompleksy leśne w rejonie wsi Jodłówka Wałki i Wola Rzędzińska*
 - *bliskość obszarów rekreacyjnych i stosunkowo dobra dostępność komunikacyjna tak indywidualna, jak i zbiorowa*
 - *szlaki turystyczne prowadzące w dalsze atrakcyjne tereny regionu.*

Funkcja rekreacyjno – wypoczynkowa gminy dotyczy praktycznie okresu letniego i uzależniona jest od warunków atmosferycznych. Szacuje się, że w tzw. dni weekendowe z rekreacji na terenie gminy korzysta średnio 7-10 tys. osób. Nie obserwuje się tendencji do rozwoju agroturystyki, wsi letniskowych.

Finanse

Budżet gminy Tarnów, którą należy zakwalifikować do bogatych w skali województwa tarnowskiego (dochód 1 458,20 zł/mieszkańca w 2004 r.)

Wydatki inwestycyjne stanowią ok. 29% ogółu wydatków. Nie jest to zbyt duży udział, ale w skali województwa gmina plasuje się pośrodku.

Największe pozycje wydatków stanowiły:

- *oświata i wychowanie,*
- *kultura i sztuka,*
- *gospodarka komunalna, mieszkaniowa i niematerialne usługi komunalne,*
- *ochrona zdrowia i opieka społeczna.*

3. OCENA INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ

W zakresie infrastruktury społecznej władze gminy najbardziej zainteresowane są usługami o charakterze publicznym, elementarnym i podstawowym, tj.:

- *oświatą i wychowaniem,*
- *ochroną zdrowia i opieką społeczną,*
- *kulturą,*
- *częściowo sportem i rekreacją,*
- *gospodarką komunalną (np. strażnice p. pożarowe, cmentarze),*
- *elementami obsługi o znaczeniu państwowym - policja, poczta.*

Usługi publiczne wyższego rzędu są w gestii powiatu i samorządowego województwa Małopolskiego.

Pozostałe ważne elementy podstawowej obsługi mieszkańców typu:

handel, gastronomia, usługi bytowe, turystyka, obsługa komunikacji zbiorowej należą do dziedzin uzależnionych głównie od działania praw gospodarki rynkowej.

Gmina, dbając o rozwój gospodarczy, który zależy właśnie od rozwoju drobnej przedsiębiorczości, może stosować preferencje i ułatwienia przede wszystkim lokalizacyjne i finansowe dla potencjalnych inwestorów.

1.4.2. Stan zasobów w zakresie urządzeń infrastruktury społecznej o znaczeniu publicznym kształtował się następująco:

a) oświata i wychowanie

- przedszkola - 6 placówek, 275 miejsc, 293 dzieci (wzrost od 1999 r.), ilość zdecydowanie niezadowalająca,
- szkoły podstawowe - 13 placówek, 108 pomieszczenia do nauczania, 1881 uczniów (tendencja spadkowa), co daje standard ilości uczniów na 1 p.d.n. rzędu 17,4, co można uznać za zadowalające, gdyż przyjęty przez władze oświatowe optymalny wskaźnik wynosi 25 - 27 uczniów /1 p.d.n.,
- szkoły gimnazjalne – 4 placówki, 33 pomieszczenia do nauczania, 941 uczniów, co daje standard 28,5 uczniów /1 p.d.n.,
- szkolnictwo średnie - brak placówek, obsługa w Tarnowie,
- internaty - brak placówek, nie ma potrzeb,
- szkoły specjalne - brak placówek, istnieje konieczność organizacji w szkołach podstawowych przynajmniej klas intergracyjnych;

b) ochrona zdrowia i opieka społeczna

- gmina dysponuje 4 ośrodkami zdrowia, 4 praktykami lekarskimi, co wydaje się w stanie obecnym za wystarczające, zwłaszcza, że z większości medycznych usług specjalistycznych ludność gminy korzysta w Tarnowie.
- obiekty pomocy społecznej – 1 dom pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych
- występuje brak obiektów opieki społecznej typu: dom rencistów, pogodnej jesieni, dla przewlekle chorych, zastępczy dom rodzinny dla dzieci itp.
- Na terenie gminy działały 3 apteki, co z uwagi na dostępność do placówek należy uznać za niewystarczające;

c) kultura

Dziedzina najbardziej zaniedbana w sferze usług publicznych. Gmina posiada 3 biblioteki publiczne. Liczba woluminów przyrosła na przestrzeni lat 1999-2004 wynosiła 50,51 tys. Obserwuje się tendencję wzrostową w ilości czytelników.

Gmina nie posiada na swoim terenie obiektu, pomieszczenia dla większej (ponad 100 miejsc) widowni do urządzania imprez kulturalno-rozrywkowych lub zgromadzeń społecznych;

d) inne usługi

- placówki pocztowe i placówki usług telekomunikacyjnych - 4,
- obiekty noclegowe turystyki - 1,
- obiekty hotelowe – 1,
- miejsca noclegowe - 58,

4. MIESZKALNICTWO

Mieszkalnictwo, jak wspomniano wcześniej, jest najważniejszą funkcją gminy, co wynika z faktu podmiejskiego charakteru terenów gminy i wysokiego stopnia ich atrakcyjności.

Zasoby mieszkaniowe gminy kształtowały się na poziomie:

- 5 191 mieszkań wg Narodowego Spisu Powszechnego z 2002r., 5 845 mieszkań w 2004r. i odpowiednio:
- 23 057 izb mieszkalnych i 26 447 izb ,
- 356 849 m² powierzchni użytkowej mieszkań i 364 700 m².

Jak na obszar o dużym ruchu budowlanym, gdzie przeważają nowe budynki typu zabudowy jednorodzinnej, niekiedy o charakterze rezydencjonalnym, powyższe wskaźniki należy uznać za niezadowalające.

Najbardziej intensywny rozwój mieszkalnictwa obserwuje się w południowej części gminy, szczególnie na terenach wsi bezpośrednio sąsiadujących z miastem, tj. w Zbylitowskiej Górze, Koszycach Wielkich, Tarnowcu. Na uwagę zasługuje fakt, że przy opracowywaniu planu przestrzennego zagospodarowania miasta Tarnowa, społeczność lokalna wyraźnie wskazywała na preferencje w kierunku południowo-zachodniego rozwoju miasta.

ROZDZIAŁ 5 POTRZEBY I MOŻLIWOŚCI ROZWOJU GMINY

1. PODSTAWOWE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Do ważniejszych uwarunkowań rozwojowych gminy zalicza się zjawiska wynikające z:

- rozwoju demograficznego,
- warunków przyrodniczo-klimatycznych, szczególnie ważnych dla gospodarki rolnej (posiadającej istotne znaczenie w gminie Tarnów) oraz dla rekreacji i niektórych elementów turystyki,
- ogólnego stanu gospodarki, w tym sektora wytwórczego poza rolnictwem, ale również polityki państwa, regionu i gminy w tym zakresie (szczególnie istotną będzie polityka gospodarcza w stosunku do rolnictwa),
- poziom rozwoju infrastruktury technicznej (drogi, wodociągi, kanalizacja, gaz, energetyka, telekomunikacja, utylizacja odpadów),
- poziom rozwoju infrastruktury tzw. otoczenia biznesu, co w dużej mierze zależy od rozwoju tego typu aktywności w mieście Tarnowie,
- położenia gminy w regionie, współzależności z sąsiednimi gminami, a szczególnie z miastem Tarnowem,
- możliwości finansowych gminy, miasta, powiatu i regionu.

Dalszych możliwości rozwoju gminy należy upatrywać bardziej w jakościowych przemianach jej struktur przestrzenno-gospodarczo-społecznych niż w rozwoju ilościowym. O możliwościach decydować będą w głównej mierze atuty, którymi niewątpliwie gmina dysponuje, ale również skala i czas likwidacji szeregu barier rozwojowych.

2. ATUTY GMINY

Najistotniejsze atuty gminy to przede wszystkim:

- położenie gminy w strefie korzystnej dla ożywionych kontaktów i współdziałania z miastem Tarnowem, z mniejszymi ośrodkami miejskimi – Brzesko, Bochnia, Tuchów, ale również z ważnym w skali kraju Krakowem,
- Położenie w sąsiedztwie głównego szlaku komunikacyjnego o znaczeniu krajowym i międzynarodowym wschód – zachód, drogi, przyszłościowa autostrada, kolej. Jest to pas bardzo dużej aktywności rozwoju gospodarczego, urbanizacji i przekształceń jakości przestrzeni,
- możliwości koncentracji różnego typu obsługi w nawiązaniu do przestrzennych możliwości miasta, ale również obszaru gminy (szczególnie w sąsiedztwie osiedli miejskich i podmiejskich)
- możliwości spełniania roli bezpośredniego rolniczego zaplecza surowcowego (o potencjalnie znacznych predyspozycjach do osiągnięcia cech biodynamicznych zwłaszcza w południowej części gminy – zdrowa żywność) dla miasta Tarnowa, ale również położonych aglomeracji Krakowa, Śląska oraz uzdrowisk i ośrodków wypoczynkowych południowej części byłego województwa nowosądeckiego. Należy tu rozumieć rozwój produkcji rolniczej nastawionej wybitnie na rynek miejski lub o potencjalnym przetwórstwie przemysłowym,
- koncentracja, zwłaszcza w mieście na miarę regionu, kadry wysoko i średnio wykwalifikowanej (zaplecze szkolnictwa średniego oraz wyższego i półwyższego),
- koncentracja zasobów funkcji wytwórczej przemysłu i drobnej wytwórczości, głównie w Woli Rzędzińskiej oraz tradycja w zakresie funkcji wytwórczych poza rolnictwem w Zbylitowskiej Górze, Zgłobicach, Koszycach Wielkich, Koszycach Małych, Tarnowcu, nie w pełni wykorzystanych z posiadających pewne możliwości lokalizacyjne dla nowych inwestycji na terenach dogodnych pod względem uzbrojenia technicznego,
- znaczne, w tym wolne, zasoby siły roboczej, mobilne zawodowo, a zarazem podatne na zmiany koniunkturalne, sąsiedztwo potencjalnie dużego rynku pracy w Tarnowie, możliwości zdobywania kwalifikacji zawodowych (w tym przekwalifikowania się),
- korzystne położenie gminy w sąsiedztwie atrakcyjnych w skali subregionu rekreacyjno – turystycznych atrakcyjnych krajobrazowo (pogórze Ciężkowickie, rzeki Dunajec, Biała, kompleksy leśne gminy Wierzchosławice i rejonu Dębicy, szlaki turystyczne) oraz stosunkowa bliskość i połączenia komunikacyjne

atrakcyjnych w skali kraju terenów turystycznych Beskidu Sądeckiego, Niskiego, Wyspowego. Bazą rozwoju jest potencjał demograficzny Tarnowa oraz rosnące znaczenie wypoczynku i rekreacji w życiu społeczeństw rozwiniętych.

3. BARIERY ROZWOJU

Podstawowe bariery rozwoju gminy (obok trudności kapitałowych, występujących w zakresie usług publicznych) to:

- *kurczenie się lokalnego jak i krajowego rynku zbytu dla niektórych oferowanych przez gminę rodzajów produkcji (dotyczy to szczególnie produktów rolnych) ze względu na ogólne relatywne zubożenie społeczeństwa, wysoki poziom kosztów wytwarzania, zmniejszenie nakładów inwestycyjnych publicznych, ale również prywatnych, coraz wyższa konkurencja w zderzeniu ze słabą aktywnością w pozyskiwaniu rynków zbytu,*
- *niezbyt ekspansywna promocja, brak szerokiej informacji o poszczególnych dziedzinach aktywności gospodarczej jak i generalnie dotyczącej całej gminy, np. w kontekście pojawiających się możliwości związanych z rolą Tarnowa jako centrum dowodzenia, promocji, koordynacji działań związanych z rolnictwem na szczeblu regionu Małopolska,*
- *relatywnie niski poziom świadomości społecznej o bezwzględnej potrzebie zasadniczych przemian wywołanych gospodarką rynkową zwłaszcza w sferze rynku pracy i konieczność ponoszenia różnego rodzaju ryzyka, głównie finansowego związanego z tworzeniem źródeł dochodów tak indywidualnych jak publicznych,*
- *pasywność podmiotów gospodarczych sektora uspołecznionego, zarówno w pokonywaniu trudności wywołanych nowym systemem gospodarczym, jak i w zagospodarowaniu posiadanego majątku i dążeniu do jego racjonalnego wykorzystania,*
- *swoista awersja podmiotów gospodarczych do zmniejszania posiadanej bazy materialnej w przypadku braku możliwości jej racjonalnego wykorzystania,*
- *brak większych terenów (poza Wolą Rzędzińską) przygotowanych lub możliwych do przygotowania pod względem technicznym i własnościowym dla różnego rodzaju aktywności gospodarczej (oferty), w tym działalności inwestycyjnej samorządu,*
- *istnienie ograniczeń związanych z ochroną środowiska i krajobrazu, podnoszących z jednej strony znaczenie walorów przyrodniczo-krajobrazowych gminy, ale z drugiej powodujących ograniczenia możliwości rozwoju mieszkalnictwa i inwestycji gospodarczych, rekreacji, a nawet funkcji rolniczej,*
- *utrudnione ze względów przyrodniczych, ale także dużego zainwestowania terenu, pełne wyposażenie obszaru całej gminy w sprawne systemy infrastruktury technicznej, szczególnie z zakresu gospodarki wodno-ściekowej i odpadami,*
- *trudności w pogodzeniu interesów (zwłaszcza inwestycyjnych) różnych części gminy.*

4. PRZESŁANKI DALSZEGO ROZWOJU GMINY

Należy się liczyć z faktem, iż kontynuacja obecnego tempa rozwoju gminy, a zwłaszcza jego przyspieszenie, będzie przebiegać w uzależnieniu od rozwoju miasta Tarnowa oraz w warunkach, które zostaną stworzone dla tego rozwoju przez następujące przesłanki:

- *głównym realizatorem polityki rozwoju będzie samorząd gminy, wspierany przez samorządową administrację powiatową i wojewódzką w przypadkach uznanych za strategiczne w skali regionu lub kraju (np. komunikacja, ochrona środowiska, infrastruktura techniczna, usługi publiczne). Będzie funkcjonowała również administracja rządowa – Urząd Wojewody Małopolskiego, głównie o kompetencjach kontrolnych, zgromadzony w gminie potencjał demograficzny, społeczny i techniczny nadal wywierać będzie duży wpływ na przyszłe kierunki rozwoju,*

- *aktualny stan gospodarki i polityki poszczególnych szczebli administracyjnych wpływać będą na podejmowanie działań restrukturyzacyjnych, modernizacyjnych i porządkujących na rzecz zwiększenia efektywności gospodarowania posiadanymi zasobami, co wiązać się będzie głównie ze zmianami jakościowymi,*
- *w polityce inwestycyjnej dotyczącej wytwórczości, samorząd mając na uwadze przestrzenny, historyczny, proekologiczny i społeczny aspekt rozwoju gminy powinien raczej wpływać na jakość i rodzaj inwestycji, natomiast w sferze infrastruktury (obok inspirowania i koordynacji procesów inwestycyjnych) sam będzie podmiotem realizacyjnym,*
- *na rynku pracy nadal utrzymywać się będzie nie akceptowane społecznie zjawisko bezrobocia, którego skala w znacznej mierze zależeć będzie od aktywności gospodarczej społeczeństwa głównie w sferze pozarolniczej, także od polityki władz lokalnych i państwowych – od tempa przekształceń restrukturyzacyjnych w rolnictwie, które, gdy będą wymuszone i zbyt gwałtowne, mogą znacznie zwiększyć rzeszę bezrobotnych,*
- *głównym determinantem rozwoju gminy będzie sytuacja gospodarczo-społeczna w mieście i subregionie tarnowskim.*³

³ Tekst zaznaczony „kursywą” jest tekstem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów z 1999r.

ROZDZIAŁ 6

ROLNICZA PRZESTRZEŃ PRODUKCYJNA I PRZESTRZEŃ GOSPODARKI LEŚNEJ

1. OCENA STANU ISTNIEJĄCEGO

1.1. Struktura użytkowania ziemi

Ogólna powierzchnia gminy Tarnów wynosi 8.269,35 ha. Udział użytków rolnych, będący jednym z głównych wskaźników natężenia produkcji rolnej wynosi ok. 73% ogólnej powierzchni gminy i jest nieco wyższy od średniego udziału dla całego województwa małopolskiego (ok. 67%) a znacznie wyższy od wskaźnika krajowego (ok. 60%).

W poszczególnych wsiach gminy udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni jest zróżnicowany i waha się od ok. 62% w Błoniu do 83% w Koszycach Małych.

Następną grupę użytków charakteryzującą się dużym zróżnicowaniem jej udziału w powierzchni ogólnej, w poszczególnych wsiach, są lasy (łącznie z terenami zadrzewionymi i zakrzewionymi). Lasy stanowią średnio 15% powierzchni gminy, ale udział ten waha się od zaledwie 1,4% w Białej do ok. 30% we wsi Łękawka.

Grupa terenów pozostałych obejmuje głównie tereny zabudowy mieszkaniowej i tereny komunikacyjne i jej udział wynosi ok. 10% powierzchni ogólnej gminy.

1.2. Struktura użytków rolnych

W gminie Tarnów grunty orne stanowią prawie 80% powierzchni użytków rolnych i wskaźnik ten jest wyższy od wskaźnika dla całej Polski (ok. 77%) i dla województwa tarnowskiego (ok. 73%).

Użytki zielone stanowią 13,6% powierzchni użytków rolnych w gminie. Tak mały udział łąk i pastwisk w powierzchni użytków rolnych gminy świadczy o ograniczonych naturalnych warunkach dla chowu zwierząt trawożernych. Produkcja pasz odbywać się musi na gruntach ornych, co rzutuje na strukturę zasiewów w gminie.

Sady pokrywają 6,7% powierzchni użytków rolnych. Sadownictwo najlepiej rozwinięte jest we wsiach Koszyce Małe, Koszyce Wielkie, Nowodworze i Błonie (gdzie sady występują na poziomie średniej wojewódzkiej dla tego rodzaju użytków, wynoszącej ok. 12%).

Analiza wartości gleb w gminie prowadzi do stwierdzenia, że ich wartość jest na poziomie wysokim. Przeważają gleby klas IV i III, ale w gminie występują też gleby klasy II (ok. 2,5% gruntów ornych i 0,5 % użytków zielonych). Gleby klasy I występują jedynie we wsiach Biała i Radlna.

Gleby klas najlepszych zdecydowanie przeważają w części południowej gminy (wsie: Tarnowiec, Radlna, Poręba Radlna, Nowodworze), natomiast gleby klas słabszych V i VI klasy dominują w części wschodniej gminy (wsie Wola Rzędzińska i Jodłówka), ale tam stanowią duże zwarte, zmeliorowane kompleksy rolne.

1.3. Struktura własnościowa ziemi

Na ogólną powierzchnię gminy wynoszącą 8269,35 ha, 6707,87 ha znajduje się we władaniu indywidualnym, co stanowi 81% ogólnej powierzchni. We władaniu indywidualnym znajduje się aż 88,6% ogólnej powierzchni użytków rolnych w gminie, czyli 5327,45 ha.

Indywidualne gospodarstwa rolne i obiekty rolne (o powierzchni do 1,00 ha użytków rolnych) zdecydowanie dominuje w gospodarce rolnej w gminie i decyduje o poziomie produkcji rolnej.

Poza indywidualnymi gospodarstwami, produkcja rolnicza obecnie jest prowadzona jeszcze jedynie przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną w Woli Rzędzińskiej, która

użytkuje grunty o powierzchni ok. 250 ha. Pozostała powierzchnia użytków rolnych w gminie jest we władaniu:

- państwowym - ok. 180 ha, z tego 36,51 ha to grunty Agencji Rolnej Skarbu Państwa,
- komunalnym - ok. 60 ha gruntów,
- pozostałych użytkowników (wspólnoty gminne, grunty w użytkowaniu publicznym itd.) - ok. 190 ha.

1.4. Melioracje

W gminie Tarnów powierzchnia zmeliorowanych użytków rolnych wynosi ogółem 2464,0 ha, z czego melioracje obejmują 2058,65 ha gruntów ornych i 405,35 ha łąk. Grunty zmeliorowane muszą podlegać zdecydowanej ochronie przed zabudową.

1.5. Syntetyczna ocena stanu rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie

Oceniając powyżej przedstawione problemy dotyczące rolnictwa w gminie, a mianowicie:

- strukturę użytkowania ziemi,
- strukturę użytków rolnych,
- strukturę własnościową użytków rolnych,
- wielkość indywidualnych gospodarstw rolnych,
- istniejące melioracje

należy ocenić stan rolniczej przestrzeni produkcyjnej jako średni. Zasoby glebowe, w dużym stopniu o uregulowanych stosunkach wodnych są na poziomie wysokim, ale warunki ekonomiczne, głównie znaczne rozdrobnienie gospodarstw rolnych, musi prowadzić do obniżenia ogólnej oceny przestrzeni rolniczej w gminie.

2. ZAGROŻENIA DLA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Głównymi zagrożeniami prowadzącymi do degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie są:

- rozwój zainwestowania nierolniczego,
- skażenie środowiska przyrodniczego,
- procesy erozyjne gleb.

W gminie Tarnów, szczególnie we wsiach sąsiadujących z miastem Tarnów, istnieje duże zapotrzebowanie pod budownictwo mieszkalno-usługowe.

Powierzchnie zabudowane w poszczególnych miejscowościach przedstawiają się następująco:

1.	BIAŁA	326,01 ha
2.	BŁONIE	51,76 ha
3.	JODŁÓWKA WAŁKI	58,45 ha
4.	KOSZYCE MAŁE	100,54 ha
5.	KOSZYCE WIELKIE	123,9 ha
6.	ŁĘKAWKA	43,33 ha
7.	NOWODWORZE	46,89 ha

8.	PORĘBA RADLNA	45,79 ha
9.	RADLNA	51,41 ha
10.	TARNOWIEC	121,56 ha
11.	WOLA RZĘDZIŃSKA	326,01 ha
12.	ZAWADA	52,24 ha
13.	ZBYLITOWSKA GÓRA	136,70 ha
14.	ZGŁOBICE	138,77 ha

Z powyższego zestawienia wynika, że we wsiach Tarnowiec, Koszyce Wielkie, Zbylitowska Góra, Wola Rzędzińska, procentowy udział terenów zainwestowanych w powierzchni ogólnej jest najwyższy i w miejscowościach tych, ze względu na bliskość istniejących terenów zabudowy mieszkaniowej miasta Tarnowa, największym zagrożeniem dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej będzie dalszy, intensywny rozwój zabudowy mieszkalno-usługowej.

2.2. Skażenie środowiska przyrodniczego

Degradacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie powodowana jest również przez skażenie środowiska przyrodniczego.

Główne rejonyskażeń to tereny objęte szkodliwym oddziaływaniem zakładów przemysłowych Tarnowa oraz istniejących dróg, szczególnie południowej obwodnicy Tamowa.

Wyznaczenie rejonów i stopnia skażenia oraz określenie rzeczywistej degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej wymaga specjalistycznego opracowania.

2.3. Procesy erozyjne gleb

Kolejnym zagrożeniem dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie są procesy erozyjne (erozja powierzchniowa i liniowa).

Dotyczy to szczególnie gruntów w części południowo-wschodniej gminy, położonych na dużych spadkach terenu.

Ograniczenie procesów erozyjnych można osiągnąć poprzez prowadzenie zabiegów przeciwoerozyjnych, do których należą:

- transformacja użytków rolnych na leśne na spadkach powyżej 20°, gdzie procesy erozyjne są największe,
- rozwijanie istniejących zadrzewień śródpolnych,
- transformacja gruntów ornych na trwałe użytki zielone na spadkach powyżej 10°,
- odpowiednia agrotechnika i płodozmian przeciwoerozyjny.

3. CELE POLITYKI PRZESTRZENNEJ W ODNIESIENIU DO ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Głównymi celami polityki przestrzennej w odniesieniu do rolniczej przestrzeni produkcyjnej w gminie są:

- ochrona najwartościowszych w skali gminy zasobów rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- przeciwdziałanie degradacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- przeciwdziałanie rozproszoniu zabudowy i rozdrobnieniu w związku z tym gruntów rolnych.

4. WALORYZACJA I OCHRONA ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Przeprowadzone analizy w obrębie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, a dotyczące:

- klas gleb i kompleksów rolnych - wykonane na mapach glebowo-rolniczych w skali 1 : 5000 (sporządzonych przez Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych w Krakowie),
- spadków terenu i hydrografii - wykonane na mapach sytuacyjno-wysokościowych w skali 1:10 000 (sporządzonych przez Zjednoczenie Przedsiębiorstw Geodezyjno-Kartograficznych „Geokart”),
- terenów zmeliorowanych - wyznaczonych na podstawie materiałów Wojewódzkiego Zarządu Melioracji, Rejonowego Oddziału w Dąbrowie Tarnowskiej,
- istniejącego zainwestowania mieszkalno-usługowego - przeprowadzonego na podstawie wizji terenowej i zdjęć lotniczych

pozwołyły na zwaloryzowanie całej rolniczej przestrzeni produkcyjnej i podział na 3 podstawowe rodzaje obszarów.

- obszary gruntów o wysokim stopniu ochrony,
- obszary gruntów o złagodzonej ochronie,
- obszary gruntów docelowo przeznaczonych całkowicie pod rozwój zainwestowania nierolniczego.⁴

5. OCHRONA LEŚNEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ

Lasy w obrębie gminy zajmują 998 ha, w tym : 760,6 ha to lasy prywatne i 217,7 ha lasy państwowe. Oprócz przekraczającego 100 ha kompleksu lasów państwowych na południowej granicy (w obrębie miejscowości Łękawka i Poręba Radlna) oraz lasu „Buczyna” w Zbylitowskiej Górze w gminie nie ma większych kompleksów leśnych. Struktura własnościowa jest bardzo niekorzystna – większość prywatnych działek leśnych jest mniejsza niż 0,5 ha.

Lasy państwowe na terenie gminy posiadają status lasów ochronnych i zaliczone są do gospodarstwa leśnego specjalnego.

Działania ochronne dla lasów powinny polegać na:

- zachowaniu trwałości lasów i ich urozmaiconej struktury przy wykorzystaniu naturalnego kierunku hodowli lasu,
- przebudowie małych i średnich kompleksów leśnych (głównie prywatnych) w ramach kompleksowego zagospodarowania lasów,
- zwiększenie zadrzewień i zalesień ochronnych w obrębie stoków i jarów stanowiących potencjalne tereny erozyjne i osuwiskowe,
- utrzymanie naturalnych terenów nie zalesionych jakimi są śródleśne łąki, bagna, torfowiska, zbiorniki wodne itp.,
- proekologiczna uprawa ziemi, która wraz z zadrzewieniami tworzy naturalny i harmonijny krajobraz,
- kształtowanie strefy ekologicznej wzdłuż rzek przez ochronę ich przed zabudową i tworzenie ciągłej obudowy biologicznej.

⁴ Tekst zaznaczony „kursywą” jest tekstem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów z 1999r.

ROZDZIAŁ 7

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE – ZASOBY, UWARUNKOWANIA I KIERUNKI POLITYKI OCHRONY

1. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU

1.1. Położenie geograficzne

Gmina złożona jest z trzech oddzielnych części terytorialnych rozmieszczonych w bezpośrednim sąsiedztwie Tarnowa. Są to:

- rozciągająca się na południe od miasta największa część gminy z sołectwami: Błonie, Koszyce Małe, Koszyce Wielkie, Łękawka, Nowodworze, Poręba Radlna, Radlna, Tarnowiec, Zawada, Zbylitowska Góra, Zgłobice,
- po wschodniej stronie Tarnowa Jodłówka - Wałki i Wola Rzędzińska,
- po stronie północno-zachodniej - mała enklawa wsi Biała.

Pod względem geograficzno-fizycznym, obszar gminy leży na pograniczu dwóch regionów: Pogórza Karpackiego (Prowincja Karpacka) i Kotliny Sandomierskiej (Prowincja Podkarpacka).

Granica morfologiczna między obiema jednostkami przebiega wzdłuż linii nasunięcia utworów fliszu karpackiego na podłoże mioceńskie i jest wyraźnie widoczna w terenie jako krawędź (stok Góry Św. Marcina, stoki opadające od strony wschodniej do doliny Białej Tarnowskiej).

W obszarze Pogórza Karpackiego znajduje się południowo-wschodnia część gminy. W przyjmowanym jako oficjalny podziale geograficzno-fizycznym kraju wg Kondrackiego⁵, ta część Pogórza zaliczana jest do Pogórza Ciężkowickiego.

Pozostałe części obszaru gminy leżą w obszarze Kotliny Sandomierskiej.

1.2. Rzeźba terenu

Cześć gminy położona w obrębie Pogórza Ciężkowickiego składa się ze spłaszczonych garbów rozciętych gęstą siecią dolin i wąwozów. Doliny główne są dość szerokie i płaskodenne, boczne - wciosowe i nieckowate. Spadki terenu są znaczne, przeciętnie od 12 do 20% i ponad. Wysokości bezwzględne sięgają 398 m n.p.m., tj. do 200 m powyżej den dolinnych.

Rzeźba pogórskiej części gminy nadaje jej charakter pogórza średniego i wysokiego. Głównymi formami morfologicznymi są tu dwa poziomy zrównania:

- pogórski o wysokości 340 - 390 m n.p.m. (wysokości względne 120-150 m),
- przydolinny z wysokości 290 - 320 m n.p.m. (wysokości względne 50 - 80 m), Poziom pogórski tworzy szerokie, spłaszczone garby pogórza wysokiego. Poziom przydolinny tworzy obniżenia denudacyjno-erozyjne rozdzielające garby pogórza wysokiego, o charakterze pogórza średniego z wysokościami kształtującymi około 250 - 300 m n.p.m. i spadkami stoków od 11 - 20%.

Doliny większych potoków stałych oraz dolina Białej Tarnowskiej znajdują się w dojrzałym stadium rozwoju morfologicznego i mają szerokie, sterasowane dna. Obecna ich rzeźba jest efektem procesów morfologicznych zachodzących w czwartorzędzie. Z okresu cofania się lądolodu pochodzą liczne spłaszczenia w obrębie stoków zbudowane ze słabo obtoczonych żwirów występujące na wysokości od 30 do 40 metrów nad poziom doliny.

Akumulacja związana ze zlodowaceniem środkowopolskim zaznaczyła się w dolinach powstaniem dwóch poziomów terasowych, z których wyższy, około 30 metrów nad dnem dolin jest zachowany słabiej, niższy (18-24 m) występuje na całej długości dolin i przechodzi bezpośrednio w ich zbocza. Ze zlodowaceniem bałtyckim związana jest akumulacja pylastych utworów lessowych i lessopodobnych oraz pokryw akumulacyjnych ciągnących się wzdłuż dolin na wysokościach od 14-16, i 6 - 8 metrów nad ich dnami. Pokrywa o wysokości 6 - 8 metrów jest najlepiej zachowaną pokrywą plejstoceńską w dolinie Białej Tarnowskiej. Powierzchnia tego poziomu zajęta jest najczęściej pod

⁵ J.Kondracki „Geografia fizyczna Polski” PWN Warszawa 1978

zabudowę. Po zakończeniu epoki lodowej (w holocenie) powstały współczesne terasy akumulacyjne rzek:

- terasa rędzinna o wysokości około 3 - 4 metry nad poziom doliny. Na jej powierzchnię, często rozciętą przez koryta dopływów stałych i okresowych, nakładają się formy utworzone przez powierzchniowy spływ wody i ruchy masowe. Są to zwykłe utwory stokowo-zboczowe (deluwia i koluwia). Jej powierzchnia, pozostająca (przed obwałowaniem Dunajca) w zasięgu zalewów katastrofalnych powodzi, jest przeważnie zajęta pod uprawę roli. W jej obrębie znajdują się także niektóre domy mieszkalne,
- terasa łęgowa - jej wysokość dochodzi do 2 m nad obecny poziom wody w rzece. Zbudowana ze żwirów, piasków i namułów, zalewana w czasie każdego znacznego wzrostu stanów wody, praktycznie w każdym roku.

Holoceńskie formy rzeźby (oprócz omówionych wyżej poziomów akumulacyjnych), to:

- rozwijające się na zboczach dolin i stoków osuwiska. Tempo rozwoju procesów osuwiskowych uzależnione jest obok przyczyn naturalnych od sposobu użytkowania terenów oraz ich ewentualnej zabudowy,
- rozcięcia erozyjne i pokrywy koluwalno-deluwialne. Tempo ich rozwoju jest obecnie hamowane przez regulację koryt, zabudowę hydrotechniczną wzmocnienie okrywy roślinnej terenów, związane z postępującą zmianą kierunków ich użytkowania rolniczego.

Cześć gminy leżąca w obrębie Kotliny Sandomierskiej obejmuje fragmenty:

- równiny terasowej doliny Dunajca, zaliczanej na tym odcinku do Równiny Nadwiślańskiej (wieś Biała),
- Płaskowyżu Tarnowskiego (Jodłówka-Wałki, Wola Rzędzińska),
- wschodnią część Wysoczyzny Wojnickiej (Błonie, Zgłobice, Zbylitowska Góra, KoszyceWłkiMł.).

Na równinie dna doliny Dunajca leżą najdalej na zachód i północ wysunięte fragmenty obszaru gminy. Są to fragmenty terasy zalewowej - łęgowej. Wieś Biała, położona częściowo na obszarze terasy łęgowej, częściowo zaś rędzinnej (nadzalewowej) chroniona jest obwałowaniem przeciwpowodziowym. Na pozostałym odcinku zachodniej granicy gminy terasa łęgowa ciągnie się wąskim pasem wzdłuż koryta Dunajca a jej powierzchnię kształtują wody większych wezbrań. Poza obszarem Białej, w granicach gminy znajduje się jedynie mały fragment terasy rędzinnej w północnej części Zbylitowskiej Góry, chroniony przed zalewami przez wał powodziowy. Na pozostałym odcinku doliny obwałowań brak, a wylewy powodziowe opierają się o wysokie zbocza Wysoczyzny Wojnickiej (Zbylitowska Góra, Zgłobice, Błonie).

Płaskowyż Tarnowski ciągnie się na długości ok. 40 km między dolinami Dunajca i Wisłoki. Wznosi się do ok. 260 m n.p.m. Gmina leży w południowej części regionu, przylegającej do brzegu Karpat, okrytej osadami rzeczno-lodowcowymi. Obszar Wysoczyzny Wojnickiej zajmują spłaszczenia wysokich (50 - 80 m ponad dna dolin) poziomów starszych teras doliny Dunajca z okresu zlodowacenia krakowskiego. Ma ona charakter wysokiego wału (działu międzydolinowego oddzielającego dna dolin Dunajca i Białej Tarnowskiej). Buduje go cokół utworów mioceńskich, okryty żwirami Dunajca, utworami lessowymi i lessopodobnymi. Charakterystyczną cechą budowy omawianego fragmentu Wysoczyzny Wojnickiej jest asymetria rzeźby. Jej wschodni stok opada łagodnie ku dolinie Białej Tarnowskiej, zachodni natomiast tworzy niemal na całym odcinku stromą skarpę -krawędź erozyjną której powierzchnię kształtują niemal na połowie długości dawne i współczesne procesy osuwiskowe.

Płaskowyż Tarnowski ciągnie się na długości ok. 40 km między dolinami Dunajca i Wisłoki. Wznosi się do ok. 260 m n.p.m. Gmina leży w południowej części regionu, przylegającej do brzegu Karpat, okrytej osadami rzeczno-lodowcowymi. Obszar Wysoczyzny Wojnickiej zajmują spłaszczenia wysokich (50 - 80 m ponad dna dolin) poziomów starszych teras doliny Dunajca z okresu zlodowacenia krakowskiego. Ma ona charakter wysokiego wału (działu międzydolinowego oddzielającego dna dolin Dunajca i Białej Tarnowskiej). Buduje go cokół utworów mioceńskich, okryty żwirami Dunajca, utworami lessowymi i lessopodobnymi. Charakterystyczną cechą budowy

omawianego fragmentu Wysoczyzny Wojnickiej jest asymetria rzeźby. Jej wschodni stok opada łagodnie ku dolinie Białej Tarnowskiej, zachodni natomiast tworzy niemal na całym odcinku stromą skarpe -krawędź erozyjną której powierzchnię kształtują niemal na połowie długości dawne i współczesne procesy osuwiskowe.

1.3. Warunki geologiczno-inżynierskie

Podłoże budowlane na całym obszarze gminy stanowią utwory czwartorzędowe.

Warunki posadowienia	Obszar występowania	Grunty, warunki wodne
<i>Kotlina Sandomierska</i>		
<i>Dobre</i>	<i>Wyniesienia ponad dolinne - Płaskowyż Tarnowski, Wysoczyzna Wojnicka</i>	<i>Grunty nośne - piaski, żwiry, gliny zwałowe, niewielkie spadki, dostateczna miąższość warstwy suchej</i>
<i>Umiarkowanie korzystne</i>	<i>Fragmenty den dolinnych o podłożu żwirowo-piaszczystym, stromsze skłony wzniesień</i>	<i>Mniej korzystne warunki gruntowe i wodne</i>
<i>Niekorzystne</i>	<i>Płaskie dna rozległych obniżzeń dolinnych</i>	<i>Płytkie zwierciadło wód gruntowych do 2,0 m ppt, w madach lub gruntach próchnicznych przykrytych cienką warstwą piasków</i>
<i>Pogórze Ciężkowickie (Strzyżowskie)</i>		
<i>Warunki średnio korzystne i korzystne</i>		<i>Grunty średnio-nośne - lessy, warunki posadowienia pogarszają się ze wzrostem wilgotności</i>
<i>Mało korzystne i niekorzystne</i>	<i>W sąsiedztwie i obrębie dolinek bocznych, lokalnie głęboko wciętych, często podmokłych</i>	
<i>Mało korzystne i niekorzystne</i>		<i>Zwietrzliny gliniasto - ilowe pstrych łupków i łupków menilitowych, najbardziej podatne na ruchy masowe w warunkach zwiększonej wilgotności</i>
<i>Doliny Białej i Dunajca</i>		
<i>Korzystne</i>	<i>Terasy plejstoceniowe, terasa rędzenna (miąższość mad poniżej 2 m)</i>	<i>Nośne grunty żwirowo-piaszczyste pod madami, lokalnie i poziom wód gruntowych</i>
<i>Mało korzystne</i>	<i>Terasa rędzenna (miąższość mad powyżej 2 m)</i>	<i>Grunty średnio i słabonośne -mady pylasto - gliniaste i próchniczne, gromadzące się w nich zawieszane wody śródglinowe uplastyczniają grunt</i>

Na obszarze Kotliny Sandomierskiej głównym czynnikiem różnicującym warunki osadnictwa jest poziom wód podziemnych, związane z nim występowanie podmokłości i lokalnie zagrożenie podtapianiem terenu, wynikające z niezbyt sprawnego odwodnienia powierzchniowego determinowanego przez małe spadki przy wysokim poziomie wód gruntowych.

Na Pogórzu częstym zjawiskiem są ruchy masowe. Przejawiają się licznymi osuwiskami. Przeważnie są uwarunkowane lokalnymi warunkami hydrogeologicznymi. W mniejszym stopniu warunkuje je morfologia.

Na pogórskim obszarze gminy Tarnów występują jedynie dwie większe powierzchnie stoków, gdzie stwierdzono rozwój procesów osuwiskowych, głównie obejmujących miąższe pokrywy

czwartorzędowych utworów gliniasto-pyłastych oraz gliniastej zwietrzliny skał fliszowych. Za bardziej zagrożony procesami osuwiskowymi uważana jest północna strefa obszaru pogórskiego. Specyfiką terenu gminy są liczne osuwiska na krawędzi erozyjnej wschodniej części Wysoczyzny Wojnickiej, gdzie grube warstwy pyłów i glin zwietrzelinowych ześlizgują się po nachylonej w kierunku doliny Dunajca powierzchni iłów mioceńskich. Niemal wszystkie powierzchnie, na których występują osuwiska dzielą się wyraźnie na części ustabilizowane oraz aktualnie czynne. Ze względu na możliwą zmienność zjawisk hydrogeologicznych, wszystkie powierzchnie osuwiskowe, na których istnieją fragmenty czynne, uznano za potencjalnie zagrożone procesami osuwiskowymi. Powierzchnie w bezpośrednim sąsiedztwie górnych krawędzi istniejących nisz osuwiskowych uznano za potencjalnie zagrożone rozwojem procesów osuwiskowych.

Obok często niekorzystnych warunków gruntowo-wodnych na obszarach terasy łęgowej i częściowo rędzinnej w dolinie Dunajca, czynnikiem obniżającym walor terenu dla osadnictwa lub nawet je wykluczającym, jest zagrożenie podtopieniem najniżej położonych terenów zawała przez spiętrzone wody drobnych dopływów przy śluzach wałowych zamkniętych w czasie wezbrań rzeki.

1.3.1. Uwarunkowania dla zagospodarowania przestrzennego

Korzystne warunki dla rozwoju osadnictwa istnieją w przeważającej części Kotliny Sandomierskiej. Lokalnie niekorzystne warunki wynikają z wysokiego poziomu wód gruntowych i podmokłości terenu. W obrębie den dolinnych (niższe poziomy terasowe) zróżnicowanie warunków dla osadnictwa wynika głównie z głębokości zalegania wód gruntowych oraz miąższości powierzchniowej warstwy aluwii gliniastych. Lokalnie występuje zagrożenie podtapiania terenów niskiej terasy Dunajca na zawału. W obrębie Pogórza zmiany użytkowania, stosunków wodnych, jako przyczyna uruchomienia procesów osuwiskowych mogą lokalnie zagrażać istniejącej infrastrukturze.

W części pogórskiej gminy należy szczególnie dokładnie rozważyć wszelkie działania inwestycyjne, które mogą skutkować zmianami stosunków wodnych (w szczególności dotyczy to sytuacji, w których zaistnieje możliwość doprowadzenia wody do obszarów osuwiskowych).

1.4. Budowa geologiczna

1.4.1. Budowa geologiczna podłoża podczwartorzędowego

Północna część gminy znajduje się w obrębie Zapadliska Przedkarpackiego i jest zbudowana z utworów miocenu. Południowa jej część zahacza o północną krawędź Karpat Zewnętrznych, jest zbudowana z utworów kredowych płaszczowin śląskiej i podśląskiej wykształconych jako flisz (zlepieńce, piaskowce, łupki, margle, wapienie) oraz trzeciorzędowych utworów fliszowych.

1.4.2. Zapadlisko Przedkarpackie

Miocen rozpoczynają zlepieńce związane z transgresją morską. Miąższość utworów miocenu jest zróżnicowana, od 20-30m w części północnej do 40m w części południowej. Seria ta składa się z iłowców i mułowców, przedzielonych cienkimi wkładkami piaskowców i wchodzi w obręb piętra chodenickiego. W obrębie południowej serii osadziły się sole wapniowe i magnezowe, a następnie sól kamienna. Miąższość serii solnej dochodzi do 150 m i wyklinowuje się ku północy.

W następnym piętrze stratygraficznym tzw. piętrze grabowieckim w obrębie iłów zwiększa się ilość wkładek piaszczystych i piaskowcowych. W sarmacie na prawie całym obszarze województwa tarnowskiego osadzają się iły krakowieckie. W centralnej części obszaru miąższość tej serii dochodzi do 2000 m.

1.4.3. Karpaty Zewnętrzne

W obrębie gminy znajduje się jedynie niewielki fragment tej struktury. Są to serie fliszowe, które w czasie alpejskich ruchów górotwórczych zostały częściowo nasunięte na utwory miocenu Zapadliska Przedkarpackiego. Występują w postaci dwu serii: inoceramowej, zewnętrznej oraz śląskiej. W obszarze gminy występują w odsłonięciach utwory serii inoceramowej. Są to osady od kredy do paleogenu występujące jako czarne łupki ilaste z wkładkami płytkowych piaskowców, lokalnie sydereytów, przechodzące w ilaste łupki zielone, czerwone margle i piaskowce, margle krzemionkowe i łupki z piaskowcami. Wszystkie te utwory występują w odsłonięciu Olszewka w Szczepanowicach (gm. Pleśna) oraz częściowo u podnóża Góry św. Marcina w Tarnowie.

Poza tym do serii inoceramowej należą piaskowce gruboławicowe, pstre łupki ilaste z wkładkami gruboławicowych piaskowców ciężkowickich eocenu oraz łupki menilitowe bitumiczne z rogowcami.

Najmłodszym ogniwem są warstwy krośnieńskie z oligocenu. Są to grubo-ławicowe piaskowce średnio i gruboziarniste, w stropie z łupkami marglistymi i płytowymi piaskowcami.

1.4.4. Tektonika podłoża podczwartorzędowego

Obszar gminy znajduje się w obrębie dwu zasadniczych jednostek tektonicznych. Południowej złożonej z płaszczowin Karpat fliszowych i północnej stanowiącej zapadlisko Przedkarpacie, wypełnione utworami miocenu. Czoło Karpat nasunięte jest na przedpole na odległość około 50 km. Nasunięcie to doprowadziło do sfałdowania utworów miocenu w strefie brzeżnej i wysadzenia na powierzchnię serii mioceńskich ewaporatów z pokładami soli w rejonie Bochni. Utwory miocenu w kierunku północnym mają coraz mniej zaburzony układ sedymentacyjny i są jedynie poprzedzielane uskokami.

Bezpośrednio na utwory mioceńskie nasunięte są utwory jednostki inoceanowej, jako płaszczowina skolska. Utwory te występują na powierzchni w rejonie Tarnowa i Dębicy. Na powierzchni występują kredowe serie inoceramowe, w osiach synklin zachowały się pstry łupki eocenu, łupki menilitowe lub warstwy krośnieńskie. Na płaszczowinę skolską nasunięta jest płaszczowina śląska, zbudowana z utworów serii śląskiej. Czoło jej zostało rozerwane uskokiem, na wschód od Łękawicy przesunęło się o 10 km do przodu i na kontakcie z płaszczowiną skolską w oknach tektonicznych odsłania się wąski pas płaszczowiny podśląskiej.

Czołowa strefa płaszczowiny śląskiej zbudowana jest z kredowych odpornych piaskowców, które tworzą brzeżne pasmo Kokosz-Chełm. Na południe od tego pasma rozciąga się szeroka brzeżna synklina.

1.4.5. Utwory czwartorzędowe

Leżą one bezpośrednio na utworach fliszowych Pogórza Karpackiego lub mioceńskich Kotliny Sandomierskiej. Są różnie wykształcone w obrębie tych rejonów.

Pogórze Karpackie

Na terenie Pogórza bezpośrednio na utworach fliszowych tezę zwietrzały wykształcone jako gliny piaszczyste, ilaste. Miąższość tych utworów jest zmienna: waha się od im na stromszych stokach, przez 1-2 m na wierzchołkach, do ponad 5m u podnóży stoków, gdzie utwory te wchodzi w obręb pokryw soliflukcyjno-deluwialnych i koluwalnych. Pokrywy te tworzyły się podczas wszystkich okresów lodowcowych czwartorzędowego. Brzeżna część Pogórza Karpackiego jest pokryta przez utwory lessopodobne, które pochodzą z końca ostatniego zlodowacenia. Utwory te osiągają miąższość dochodzącą na łagodnych stokach garbów pogórskich do 8 -10 m.

Kotlina Sandomierska

Przed progiem Pogórza utwory lessowate leżą na żwirach peryglacialnych Kotliny Sandomierskiej - na terenie gminy są to utwory Wysoczyzny Wojnickiej, tworzącej wyniesienie Zgłobiec pomiędzy dolinami Dunajca i Białej. Bezpośrednio na stropie ilów mioceńskich leżą żwiry starego czwartorzędowego. Z okresu zlodowacenia krakowskiego pochodzą pokrywy gliniaste osadzone przez lodowiec w obrębie Płaskowyżu Tarnowskiego. Pokrywy te często są przykryte fluwioglacialnymi pokrywami piaszczysto-żwirowymi. Pokrywy fluwioglacialne Wysoczyzny Wojnickiej osadziły się w czasie kolejnego zlodowacenia środkowopolskiego. Dna dolin rzecznych wypełnione są pokrywami piaszczysto-żwirowymi, w stropie przykrytymi holoceniowymi madami gliniastymi i namulami organicznymi. Odnosi się to również do den dolin płaskodennych Pogórza Karpackiego i rynn podkarpackiej, przebiegającej na linii Tamów-Skrzyszów-Czarna, z tym że w ich obrębie zachowały się na powierzchni płyty pokryw piaszczysto-żwirowych z okresu zlodowacenia bałtyckiego i środkowopolskiego.

Charakter i właściwości litologiczne powierzchniowych utworów czwartorzędowych na obszarze gminy Tarnów

Wiek	Charakter utworu	Rodzaj utworu
Pleistocen	wodno-lodowcowy	piaski, żwiry i gliny
	akumulacyjny	gliny, żwiry, piaski i głązy teras skalno-akumulacyjnych o wysokości > 8 m n.p. rzeki
	eoliczno-wietrzniowy	lessy i gliny lessopodobne

<i>Pleistocen/holocen</i>	<i>akumulacyjne) -grawitacyjny</i>	<i>iły, gliny, gliny rumoszone, deiuwialne i kongeliflukcyjne</i>
<i>Holocen</i>	<i>akumulacyjno - grawitacyjne</i>	<i>iły, rumosze skalne, pokrywy koluwialne i utwory osuwiskowe</i>
	<i>akumulacyjno - grawitacyjne</i>	<i>iły, gliny, żwiry, piaski i namuły stożków napływowych</i>
	<i>akumulacyjny</i>	<i>iły, gliny, piaski, żwiry terasy rędzinnej (nadzalewowej) wys. 4 - 8 m. n.p. rzeki.</i>
	<i>akumulacyjno - erozyjny</i>	<i>żwiry, piaski, kamieńce, gliny i iły zalewowych tarasów o wysokości 0,5 - 3,0 m n.p. rzeki</i>
	<i>erozyjno - akumulacyjny</i>	<i>żwiry, piaski i namuły w obrębie współczesnych koryt rzecznych</i>

4. WYSTĘPOWANIE ZŁOŻ KOPALIN I TERENÓW GÓRNICZYCH

1.5. Kopaliny

Na terenie gminy zarejestrowano jako surowce podstawowe:

- złoża gazu ziemnego,
- złoża surowców ilastych Wola Rzędzińska,
- kopaliny pospolite:
 - pozostałe drobne złoża surowców ilastych,
 - kruszywo naturalne (piaski i żwiry).

1.5.1. Złoża gazu ziemnego

Aktualnie wydano koncesje na wydobycie gazu ziemnego oraz utworzono obszary oraz tereny górnicze:

- obszar górniczy "Tarnów" na terenie miasta i gminy Tarnów o powierzchni 1061,49 ha oraz teren górniczy o powierzchni 1314,10 ha (decyzja Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dn. 12.03.1998, nr GK/wk/MN/1089/98),
- obszar górniczy "Jaśniny Północ" na terenie gmin Tarnów (Wola Rzędzińska) i Skrzyszów o powierzchni 433,88 ha oraz teren górniczy o powierzchni 544,62 ha (decyzja MOŚZNiL z dn. 12.03.1998, nr GK/wk/MN/1093/98).

1.5.2. Złoża surowców ilastych Wola Rzędzińska

Koncesja nr 2/95 z dnia 8.02.1995 wydana przez MOŚZNiL na wydobycie surowców ilastych ze złoża "Wola Rzędzińska" w Kopalni Odkrywkowej Iłów należącej do Tarnowskich Zakładów Ceramiki Budowlanej określa:

- obszar górniczy "Wola Rzędzińska", o powierzchni 23 ha, obejmujący udokumentowane złoża Iłów wraz z eksploatowaną obecnie odkrywką,
- teren górniczy "Wola Rzędzińska" o powierzchni 470 293 m² (= 47,03 ha) obejmujący całość terenu użytkowanego przez kopalnię, tj. obszar górniczy, zwałowisko wewnętrzne, zwałowisko zewnętrzne, tereny pomocnicze.

Koncesja wygasa 31.12.2004 roku

Koncesję wydano w oparciu o dokumentację w kategorii B + C i zatwierdzoną decyzję MOŚZNiL nr KZK/012/1/5800/90/91. Wg tej dokumentacji stanowi pokład Iłów krakowieckich zalegających poziomo o dużej - nieznannej głębokości spągu. Największa grubość nadkładu sięga 8,4 m, najmniejsza miąższość złoża 16,0 m. Złoża jest suche, nieznaczne ilości wody występują w małych soczewkach utworów piaszczystych, zalegających lokalnie w Iłach. Woda odprowadzona z odkrywki wydobywczej w średniej ilości 5,2 m³/godzinę do rowu melioracyjnego "Jesionna" pochodzi wyłącznie z opadów atmosferycznych.

Problemem bieżącej eksploatacji jest utrzymanie stateczności zboczy odkrywki i ścian eksploatacyjnych, w których powstają osuwiska mimo stosowanego kąta nachylenia 30°.

Plan ruchu zakładu górniczego przewiduje, że docelowo eksploatacja prowadzona będzie do poziomu 215 m npm, co spowoduje powstanie wyrobiska o głębokości od 17 m w części południowej do 34 m w części północnej. Uzyska ono rozmiary ok. 700 x 440 m. Po stronie południowej powstanie nadpoziomowy zwal nadkładu o wysokości 9,5 m nad terenem. Wg Oceny oddziaływania zakładu górniczego na środowisko łączna powierzchnia terenów poddanych przekształceniom osiągnie 47 ha i obejmie zmianę rzeźby terenu i likwidację gleby.

Naczelnik Gminy Tarnów decyzją z 1979 r. ustalił kierunek rekultywacji wodny, z częściowym zasypaniem dna wyrobiska, a dla terenów, które znajdują się powyżej zwierciadła wody - kierunek leśny.

1.5.3. Surowce ilaste pospolite

Prócz powyższego złoża w gminie Tarnów występują drobne złoża surowców ilastych o charakterze surowców pospolitych w postaci czwartorzędowych glin oraz iłupków w trzeciorzędowych utworach fliszowych, oraz czwartorzędowych glin. Katalog odkrywek obejmuje gliny na 4 stanowiskach w południowej - pogórskiej części gminy. Są to małe odkrywki eksploatowane sporadycznie na potrzeby miejscowe. Nie posiadają one praktycznie znaczenia gospodarczego - utwory gliniaste są pochodzenia wietrzeniowego, zatem z powodu znacznej domieszki okruchów skalnych nie stanowią dobrego surowca dla budownictwa.

1.5.4. Kruszywo naturalne

Kruszywo naturalne posiadające wartość gospodarczą to:

- pokrywa aluwialnych żwirów w dolinie Dunajca. Buduje ona terasy zalewową i rędziną, a jej miąższość waha się w granicach od 2 - 6 metrów. Na terasie rędzinnej przykryta jest nadkładem mad gliniasto-pylastych o zmiennej miąższości.
- piaski eoliczne (wydmowe) i fluwioglacjalne (wodno-lodowcowe) występujące na powierzchni terenu w obrębie Wysoczyzny Płaskowyżu Tarnowskiego, głównie w południowej części Woli Rzędzińskiej i w Jodłówce-Wałkach.

Złoża w dolinie Dunajca nie są eksploatowane. Jedyne złoża zarejestrowane znajduje się częściowo na terenie wsi Biała (Czajki I - piasek) i jest aktualnie przedmiotem wniosku o udzielenie koncesji eksploatacyjnej.

Na terenie występowania piasków zarejestrowano dwa złoża (Wola Rzędzińska i Wałki). Jedno z nich - Kobyłamia w Woli Rzędzińskiej - zostało całkowicie wyeksploatowane. Teren po eksploatacji jest zagospodarowany przez zalesienie.

5. ZASOBY WÓD POWIERZCHNIOWYCH, ZAGROŻENIA POWODZIOWE

1.6. Warunki wodne

1.6.1. Wody powierzchniowe

Miasto i gmina Tarnów położone są w dorzeczu Białej Tarnowskiej będącej prawobrzeżnym dopływem Dunajca, który stanowi zachodnią granicę gminy. Dunajec, zasilany przez dopływy wysokogórskie, średniogórskie i pogórskie posiada śnieżno-deszczowo-gruntowy system zasilania. Biała Tarnowska jak większość rzek pogórskich i rzek w Kotlinie Sandomierskiej ma system zasilania deszczowo-śnieżno-gruntowy i deszczowo-gruntowo-śnieżny. Wodostany i przepływy tych rzek uzależnione są więc zasadniczo od czynników meteorologicznych (temperatura, opady atmosferyczne). Dunajec płynie z południa na północ korytem wyciętym w aluwialnych terasach zalewowej. Wskutek robót regulacyjnych oraz eksploatacji żwiru i piasku prowadzonej dawniej na dużą skalę wprost z koryta rzeki, uległo ono pogłębieniu, co spowodowało obniżenie poziomu wód gruntowych w obrębie teras dolinnych. W rejonie Kotliny Sandomierskiej koryto Dunajca jest obustronnie obwałowane. Międzywał jest całkowicie lub częściowo zalewane podczas powtarzających się w odstępach kilkuletnich (a w okresach mokrych również corocznie) wezbrań wiosennych lub letnich. Powtarzające się co kilkanaście, kilkadziesiąt lat wielkie wezbrania zagrażają również terenom nisko położonym na zawału, co dotyczy wsi Biała. Białą Tarnowską charakteryzują duże wahania wodostanów (np. na wodowskazie w Koszycach Wielkich notowano stan minimalny 2 cm a maksymalny 650 cm) i przepływów. Niskie przepływy gwarantowane rzeki ograniczają możliwości wykorzystania jej zasobów wodnych. Koryto Białej jest obwałowane jedynie w odcinku ujściowym - w rejonie wsi

Biała. Na odcin ku nie obwałowanym tereny zalewowe obejmują szeroki na ok. 1 km pas terasy rędzinnej.

Sposób określenia zagrożenia powodziowego terenów nadrzecznych Zasięg terenów zagrożonych zalaniem w przypadku powodzi o określonym prawdopodobieństwie wyznaczone w „Studium, określającym granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych w zlewni Wisłoki” oraz w „Studium, określającym granice obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią dla terenów nieobwałowanych w zlewni dolnego Dunajca od ujścia Popradu” wykonane przez RZGW Kraków.

Zakłada się istnienie lewego wału przeciwpowodziowego, a prawy wał ulega uszkodzeniu (zasięg zagrożenia na prawym zawału). Zakłada się istnienie prawego wału a lewy wał przeciwpowodziowy ulega uszkodzeniu (zasięg zagrożenia na lewym zawału). Ostatecznie rzędne zwierciadeł wód uzyskane na podstawie wyników obliczeń prowadzonych na przekrojach poprzecznych doliny rzecznej wkreśla się na mapę, co pozwala uzyskać linie zasięgu zalewu, określające zagrożenie analizowanymi wysokimi wodami o określonym prawdopodobieństwie pojawiania się.

Na podstawie dokonanej oceny stwierdzono, że na terenie gminy duży potencjał powodziowy mają prawobrzeżne dopływy Białej Tarnowskiej:

- potok Radlanka w dolnym biegu (poniżej mostu na drodze Tarnów-Tuchów),
- potok spływający z zachodnich stoków Góry Św. Marcina (w centrum Tamowca),
- potok spływający z Zawady pomiędzy Tarnowcem i Nowodworzem,
- oraz dopływ lewobrzeżny - potok spływający do Białej z lasów w Woli Błońskiej wzdłuż południowej granicy gminy.

Potencjalne zagrożenie dla istniejących, nisko usytuowanych, w dużej części nowych budynków, dotyczy przede wszystkim otoczenia dwóch pierwszych potoków. Gwałtowne wezbrania pozostałych potoków, prócz łąk w dnach ich dolin, mogą zagrażać jedynie zalaniem części pól uprawnych w dolinie Białej w pobliżu wylotów ich dolin. Drogi w dolinach narażone są bardziej na podmycie, niż dłuższe zalanie.

Katastrofalne wezbranie w dolinach tych potoków może mieć niskie statystycznie prawdopodobieństwo wystąpienia - poniżej 1%. Jednak współczesne zmiany klimatyczne (wzrastająca częstotliwość gwałtownych opadów - głównie letnich), może w okresie najbliższych lat zagrożenie to istotnie zwiększyć.

Potencjalne zagrożenie ze strony innych potoków jest niewielkie, ponieważ mają one korzystnie ukształtowane dno doliny (np. potok Łękawka), lub mała powierzchnia zlewni i korzystne dla rozłożenia spływu w czasie jej parametry zmniejszają potencjał powodziowy.

Poza pogórską częścią gminy zagrożenie dotyczy przede wszystkim możliwości podtopienia terenów wskutek silnych, zwłaszcza długotrwałych opadów i wezbrań wód gruntowych. Możliwość, a przede wszystkim długość podtopienia uzależniona jest od sprawności systemu powierzchniowego odwodnienia terenów, tj. drożności rowów melioracyjnych a przede wszystkim wszelkich przepustów przeznaczonych do odprowadzania tych wód.

Na terenie gminy zagrożenie to dotyczy wsi Biała - szczególnie jej południo-wo-zachodniej części wiążąc się z występowaniem wezbrań na Dunajcu i w związku z tym dłuższym zamknięciem śluz wałowych. Podczas długotrwałych wezbrań, przy równoczesnych silnych opadach atmosferycznych, podtopienie może zagrażać niżej położonym zabudowaniom w tej wsi. Na pozostałych obszarach (Wola Rzędzińska) podtopienie może zagrażać jedynie pojedynczym, najbardziej niekorzystnie usytuowanym budynkom, natomiast może ono objąć duży obszar w południowej części wsi, zwłaszcza słabiej odwadniane wskutek małych spadków powierzchni terenu i rowów odwadniających pogranicze pól i kompleksu lasów na południowej granicy wsi.

Postulat utrzymania sprawnego odwodnienia ekstensywnie użytkowanych kompleksów łąk i lasów stoi w sprzeczności z jedną z ważniejszych zasad ochrony zasobów przyrodniczych terenu, jaką jest utrzymanie naturalnych stosunków wodnych oraz z postulatem spowolnienia spływu wód opadowych celem obniżenia szczytów fal powodziowych na dużych rzekach i wzmocnienia retencji terenowej.

6. ZASOBY WÓD PODZIEMNYCH

6.1. Wody podziemne

Podstawowe jednostki morfologiczne gminy wykazują silne zróżnicowanie pod względem zasobności wód podziemnych.

Na Pogórzu Karpackim, gdzie słabo przepuszczalne utwory powierzchniowe i znaczne spadki terenu utrudniają infiltrację wód opadowych w podłoże, przeważa spływ powierzchniowy, a zasoby wód podziemnych są bardzo niewielkie.

W Kotlinie Sandomierskiej panują znacznie korzystniejsze warunki infiltracji, przeważają łatwo przepuszczalne utwory podłoża, a miąższości warstw wodonośnych, zwłaszcza w dolinach rzecznych i na terenie tzw. rynny podkarpackiej są znaczne (5 - 20 m).

Rozpoznano trzy poziomy wodonośne:

- czwartorzędowy,
- mioceński (trzeciorzędowy),
- fliszowy.

Poziom czwartorzędowy jest podstawowym poziomem, umożliwiającym zaopatrzenie w wodę mieszkańców do czasu planowanego podłączenia większości wsi gminy do wodociągu tarnowskiego. Obejmuje on holoceni (współczesne) utwory piaszczyste i piaszczysto-żwirowe dolin Dunajca i Białej Tarnowskiej. Wody występujące w Kotlinie Sandomierskiej są mało zmineralizowane i średnio twarde. Wody terasowe w dolinie Dunajca mają znaczną zawartość związków żelaza.

Na obszarze gminy znajdują się fragmenty lokalnych zbiorników wody podziemnej:

- najbardziej na południe wysunięty fragment zbiornika "Dunajec-Wisła-Żabnica-Breń" w utworach aluwialnych doliny Dunajca i ujściowego odcinka Białej Tarnowskiej,
- obejmujący rejon Woli Rzędzińskiej i Jodłówki-Wałków zbiornik Rynny Podkarpackiej w utworach plejstoceni (grubych piaskach i żwirach, miejscami przegrodzonych płytami glin morenowych. Średnia głębokość ujęcia tych wód waha się w granicach 3-3,2 m. Wydajność - 8-30 m³/h. Szacunkowe zasoby dyspozycyjne ok. 10 m³/d. Pod względem jakości należą do klasy la, b, c, przy czym na terenie Zakładów Azotowych zaklasyfikowano je do III klasy jakości wód (wg. "Programu ochrony środowiska dla województwa tarnowskiego do roku 2010" Exbud-Tarnów, 1996).

Obydwa najważniejsze zbiorniki czwartorzędowe są narażone na przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni terenu i zanieczyszczonych wód powierzchniowych, nie posiadają bowiem nadkładu utworów słabo przepuszczalnych.

Wody poziomu mioceńskiego występują w Kotlinie Sandomierskiej, w przełwiczeniach piaskowców wśród ilowców warstw grabowieckich i chodenickich, na bardzo zmiennych głębokościach, od 20 - 200 metrów. Wydajność studni założonych na tym poziomie osiąga średnie wartości w granicach 0,9 -13 m³/godz. Mineralizacja tych wód wzrasta wraz z głębokością. W obszarze Pogorza występuje też wodonośne piętro fliszowe (kredowo-paleogeńskie). Występują tu wody gruntowe o zwierciadle współkształtnym do rzeźby terenu w poszczeliniowych seriach fliszowych (piaskowcowych, piaskowcowo-łupkowych, łupkowo-piaskowcowych, łupkowych) na głębokości na ogół poniżej 5m. Wydajność uzależniona jest od wykształcenia litologicznego i tektonicznego oraz możliwości zasilania i wynosi od 1,5 m³/h do powyżej 5,0 m³/h.

W południowej części gminy w obszarze Pogorza (rejon Nowodworza, Zawady, Tarnowca) występuje woda gruntowa o zwierciadle nieciągłym. Głębokość waha się od 0,5 m do 3,0 m w pokrywach soliflukcyjno-deluwialnych, lessopodobnych i zwietrzelinowych (gliny, gliny pylaste, gliny piaszczyste, pyły, pyły piaszczyste, rumosze piaskowcowo-łupkowe). Powyżej zasadniczego zwierciadła mogą okresowo wystąpić sączenia. Wydajność jest tu niewielka (0,2-0,5 m³/h), wahania poziomu uzależnione od czynników atmosferycznych (opady, roztopy).

Ponieważ znaczna część gminy korzysta z wodociągów miejskich m. Tarnowa pobierających wodę z ujęć infiltracyjnych w dolinie Dunajca, a w trakcie podłączenia lub w perspektywie

planowane jest zaopatrzenie w wodę z m. Tarnowa większości obszaru gminy, zasoby wód podziemnych będą pełniły rolę rezerwowych lub awaryjnych źródeł zaopatrzenia w wodę. **Zbiorniki wód gruntowych, ze względu na ich rolę w globalnym obiegu wody oraz potencjalne wykorzystanie muszą być chronione przed zanieczyszczeniem, lub nadmiernym poborem. Problem ochrony przed zanieczyszczeniem jest szczególnie istotny, gdyż podstawowy, czwartorzędowy poziom wodonośny na większości obszaru gminy nie jest chroniony słabo przepuszczalnym lub nieprzepuszczalnym nakładem przed infiltracją zanieczyszczeń z powierzchni terenu.**

6.2 Warunki glebowe

Warunki glebowe gminy, podobnie jak pozostałe elementy środowiska przyrodniczego, są ściśle związane ze zróżnicowaniem i charakterem powierzchniowych utworów geologicznych i procesów glebotwórczych. Powierzchniowo dominują gleby użytków rolnych. W ich obrębie największą powierzchnię zajmują gleby gruntów ornych, a około powierzchni przypada na gleby użytków zielonych.

Zróżnicowanie skały macierzystej gleb

Zróżnicowanie przestrzenne utworów, określających charakter i właściwości skały macierzystej gleb na obszarze gminy daje się syntetycznie ująć w następujące kompleksy przestrzenne. Są to:

- piaszczysto-gliniaste, gliniaste i pylaste utwory akumulacji rzecznej w dolinach Dunajca i Białej Tarnowskiej (Biała, Koszyce Mł., Koszyce Wlk., Tamowiec),
- piaszczyste i żwirowe utwory fluwioglacjalne wysoczyzn Płaskowyżu Tarnowskiego i fragmentów działu międzydolinowego Dunajca i Białej Tarnowskiej (Wola Rzędzińska, Jodłówka - Wałki, Zbylitowska Góra, fragmenty Tarnowca, Koszyc Małych i Błoń),
- gliniasto ilaste z przewarstwieniami piasków utwory morenowe (gliny zwałowe) zdegradowanych moren z okresu zlodowacenia krakowskiego (północna część Woli Rzędzińskiej),
- utwory pyłowe (lessy, i tzw. utwory lessopodobne) zalegające na obszarze Pogórza Karpackiego i działu międzydolinowego Dunajca i Białej Tarnowskiej.
- utwory zwietrzelinowo-kamieniste fliszu płaszczowiny śląskiej (wierzchowiny i stoki garbów Pogórza Ciężkowickiego (Poręba Radna, Zawada).

Do tego zróżnicowania nawiązują właściwości chemiczne, produkcyjne i głębokość profilu gleb.

Podstawowe jednostki genetyczne, zasobność i produktywność rolnicza gleb

Podstawowymi jednostkami genetycznymi gleb południowej - **pogórskiej części gminy** oraz większości powierzchni działu między dolinami Dunajca i Białej, w zasięgu utworów pyłowych (lessowych i lessopodobnych) są gleby brunatne właściwe (z podtypami brunatnych właściwych typowych, szarobrunatnych i wylugowanych). Równie częstą jednostką w tym obszarze są gleby płowe właściwe i opadowo-glejowe. Te dwie jednostki genetyczne zajmują około 90% obszaru. Są to gleby najbardziej produktywne rolniczo o głębokim profilu. Wśród nich nieco bardziej wadliwe pod względem produktywnym są gleby płowe i opadowo-glejowe, ze względu na występujący w profilu wzbogacony w *il* poziom Bt, powodujący przez gromadzoną nad nim wodę podtapianie i wymakanie upraw. Bonitacyjnie większość tych gleb należy do dobrych i średnich - klas od II do IVb. Do gleb o wysokiej żyzności, porównywalnych produktywnością z omówionymi wyżej, należą również mady teras rędzinnej i łęgowej Białej Tarnowskiej i Dunajca.

Z utworami zwietrzelinowy fliszu karpackiego związany jest przede wszystkim typ gleb brunatnych kwaśnych. Jednostka ta w obszarach leśnych wykazuje w całym profilu odczyn kwaśny - do 5,0 pH. W glebach uprawnych odczyn jest nieco mniej kwaśny, lecz zakres jego wahań nie przekracza jednej jednostki pH (pH 5,0 - 6,0).

Wschodnia część gminy (Wola Rzędzińska, Wałki) ma gleby powstałe z utworów fluwioglacjalnych (piaski i żwiry) i glacialnych (gliny zwałowe), a lokalnie ze zwietrzelinowy ilów mioceńskich. Żyzność tych gleb jest uwarunkowana zawartością części gliniastych w stropie utworów, z których powstały. Gleby na podłożu gliniastym, jak w północnej części Woli Rzędzińskiej są żyzniejsze. Gleby piaszczyste całkowite (pozostałe części Woli Rzędzińskiej, Wałki), są słabsze i na ogół okresowo za suche. Najsłabsze występują w obrębie podłoża czysto piaszczystego, zwłaszcza piasków wydmy (Wałki). Są to w obrębie gminy gleby najmniej urodzajne. Zróżnicowanie jakości gleb między poszczególnymi rejonami znajduje odzwierciedlenie

w klasyfikacji bonitacyjnej - klasy III do VI - kompleksy glebowo-rolnicze żytynie od bardzo dobrych do słabych oraz średnie i słabe użytki zielone.

Gleby den dolinnych Dunajca (Biała) i Białej Tarnowskiej (części Radlnej, Koszyc Wlk. I Mt., Tarnowca) - są to mady pytaśto - gliniaste i próchniczne, przeważnie całkowite i głębokie w dolinie Białej a w Dolinie Dunajca niekiedy niecałkowite, płytkie, podścielone piaskiem lub żwirem. Są to w większości, prócz fragmentów płytkich, jedne z najbardziej żyznych gleb w obrębie opracowania. Wykorzystywane są one pod uprawy i użytki zielone (II i III klasa bonitacyjna, kompleksy pszenne bardzo dobry i mocny). Najlepsze warunki przyrodnicze do intensyfikacji produkcji rolnej posiadają wsie w Dolinie Białej Tarnowskiej, częściowo na Pogórzu (wierzchowiny i łagodniejsze zbocza o nachyleniu nieprzekraczającym 8%), oraz w dolinie Dunajca (poniżej skarpy Wysoczyzny Wojnickiej). Rejony o niekorzystnych warunkach glebowych dla rolnictwa, to południowe części Woli Rzędziń-skiej i Jodłówki-Wałków.

W ostatnich dziesięcioleciach, z nikłej opłacalności produkcji rolnej na słabszych gruntach, zaznacza się na coraz to bardziej rozległych terenach porzucanie ich uprawy, zwłaszcza gruntów ornych. Prowadzi to do powstania odłogów, lub ekstensywnych użytków zielonych w miejsce dawnych gruntów ornych. Na takich terenach, zwłaszcza położonych w pobliżu obszarów leśnych, obserwuje się rozmaite stadia sukcesji roślinności drzewiastej. Proces ten w gminie Tarnów nie rozwija się jeszcze intensywnie, jednakże można tu już wyróżnić kilka większych kompleksów odłogów, np. w południowej części Woli Rzędzińskiej, na fragmentach zboczy doliny Dunajca w Zbylitowskiej Górze, w Zawadzie na stokach Góry Św. Marcina.

Zagrożenie erozyjne gleb

Rodzaj i głębokość gleb, rzeźba terenu oraz sposób użytkowania gruntów ornych sprawiają, że grunty rolne części gminy położonej w obrębie Pogórza Karpackiego i częściowo Wysoczyzny Wojnickiej w znacznym stopniu zagrożone są erozją gleb. Postuluje się wdrożenie systemu działań przeciwoerozyjnych.

Wdrożenie zabiegów przeciwoerozyjnych, zwłaszcza odpowiedniej agrotechniki zdecydowanie utrudnia istniejące rozdrobnienie terenów rolnych. Równocześnie jednak nieodłącznie związana z rozdrobnioną strukturą terenów rolnych duża liczba często zadrzewionych miedz, stoków sterasowanych itp., powoduje lokalnie ograniczenie zagrożenia erozyjnego. Zmiany w sposobie użytkowania gruntów rolnych w ostatnich dziesięcioleciach spowodowały, przy utrzymującej się rozdrobnionej strukturze własnościowej, znaczne zmniejszenie rozmiarów zagrożenia erozyjnego, ponieważ:

- wzrosła powierzchnia trwałych użytków zielonych,
- zmalała powierzchnia gruntów rolnych, wskutek wyłączenia z uprawy dużej części gruntów najmniej wartościowych.
- zmalała obsada zwierząt hodowlanych oraz zmieniły się metody hodowlane - przejście z wypasu na karmienie paszą treściwą, co praktycznie wyeliminowało wypas na terenach zadrzewionych, skarpach, przydrożach i terenach obudowy biologicznej wód,
- utwardzono i ustabilizowano większość dróg, także znaczną część sieci dróg polnych.

Wzmożenie zagrożenia erozyjnego może następować wraz z postępami restrukturyzacji rolnictwa wyrażającej się wzrostem areалу gospodarstw, a tym samym likwidacji licznych miedz, drobnych zadrzewień itp.

6.3 Warunki klimatyczne

Główne cechy klimatu gminy.

Nad obszar gminy w ciągu roku napływają następujące masy powietrza:

- powietrze polarnomorskie, dominujące w okresie letnim i jesiennym dające dużą ilość opadów i duże zachmurzenie. Z tymi masami w okresie zimowym związane są odwilże adwekcyjne,
- masy powietrza polarnokontynentalnego powodujące stany wyżowe. W okresach letnich są to masy powietrza ciepłego, natomiast zimą dają znaczne spadki temperatury. W okresie jesienno-zimowym powodują sytuacje inwersyjne.
- najrzadziej do obszaru gminy docierają masy powietrza zwrotnikowego i arktycznego.

W klimatycznej regionalizacji wg Hessa obszar gminy znajduje się na granicy karpackiej i podkarpackiej dzielnicy klimatycznej, piętrze klimatu umiarkowanie ciepłego.

Podstawowe charakterystyki klimatu to:

W części obejmującej Dzielnicę Karpacką:

- średnia roczna temperatura powietrza pomiędzy 6 a 8°
- średnia długość okresu wegetacji około 200 dni,
- roczna suma opadów atmosferycznych wynosi około 700 - 800 mm,

Klimat gminy wykazuje szereg lokalnych odmian (mezoklimatów), które wynikają z naturalnych związków pomiędzy formami rzeźby a cechami klimatycznymi.

Obszary najcieplejsze, i najbardziej uprzywilejowane klimatycznie to stoki i zbocza o ekspozycji południowej i zachodniej położone powyżej linii zasięgu mgieł radiacyjnych (wysokości względne około 70 metrów) nad dno formy wklęsłej. W takim położeniu leży Zawada na garbie Góry Św. Marcina oraz części zabudowy Tarnowca, Poręby Radlnej i Łękawki.

Obszary mniej korzystne pod względem klimatycznym to zbocza o ekspozycji północnej i dna dolin rzecznych, przede wszystkim ze względu na duże wahania temperatur i wilgotności pomiędzy dniem i nocą oraz częste inwersje temperatur (i powstawanie mgieł radiacyjnych) w okresach wiosny i jesieni. W tej odmianie mezoklimatu znajduje się zabudowa wsi położonych w dolinie Białej Tarnowskiej i w dolinach jej dopływów (Tarnowiec, Nowodworze, Radlna, Poręba Radlna).

W części obejmującej Dzielnicę Podkarpacką:

- średnia roczna temperatura powietrza około 8° C,
- średnia długość okresu wegetacji około 200 dni,
- roczna suma opadów atmosferycznych wynosi około 600 - 700 mm,

Na obszarze tej części gminy wyróżniają się dwie odmiany mezoklimatu.

- mezoklimat wysoczyzn i wyższych teras rzecznych, położonych wyżej niż 40 m ponad dnami dolin, o warunkach korzystnych, poza zasięgiem mgieł radiacyjnych i niskich inwersji termicznych, o dłuższym o około 20 dni okresie bezprzymrozkowym i wyższych o około 1° średnich rocznych temperaturach minimalnych niż w dnach dolinnych. Wentylacja naturalna umiarkowana, warunki aerosanitarnie dobre. Warunki klimatyczne odpowiadające temu typowi mezoklimatu mają tereny wschodniej części gminy (Wola Rzędzińska, Jodłówka-Wałki) oraz wzniesienie Wysoczyzny Wojnickiej pomiędzy dolinami Białej i Dunajca (Błonie, wyżej położone części Koszyc Wielkich, Małych, Zbylitowskiej Góry i Zgłobic).

- mezoklimat den dolinnych o warunkach niekorzystnych, w zasięgu mgieł radiacyjnych i niskich inwersji, o krótkim okresie bezprzymrozkowym, o dużych wahaniami temperatury powietrza i wilgotności w czasie doby (w dzień silnie przegrzanych i wysuszonych, w nocy - bardzo wilgotnych i silnie wychładzanych), stanowiących przeważnie zastoisko chłodnego powietrza ze względu na słabą wentylację, warunki aerosanitarnie niekorzystne do bardzo niekorzystnych (w zasięgu oddziaływania większych emitorów zanieczyszczeń powietrza, lub powierzchniowych

- niskiej emisji komunalnej
- ogrzewanie domów mieszkalnych, względnie liniowych
- emisja spalin pojazdów samochodowych).

Tego typu warunki mezoklimatyczne panują w dolinach Białej i Dunajca. Sz szczególnie niekorzystnie położona jest wieś Biała, w "depresji" wytworzonej przez wysokie obwałowania Dunajca i Białej Tarnowskiej, utrudniająca przewietrzanie i stwarzające warunki dla powstawania zastoisk chłodu oraz koncentracji zanieczyszczeń powietrza w przyziemnej warstwie atmosfery.

Warunki rozprzestrzeniania zanieczyszczeń powietrza.

W regionie tarnowskim dominują wiatry z kierunków zachodnich i północno-zachodnich, zwłaszcza cieplej porze roku. Wiosną i jesienią zaznacza się duży udział wiatrów z kierunków wschodnich i południowo-wschodnich a zimą- z kierunków południowych i południowo-

zachodnich. Cisze występują w ciągu 17,4 czasu w roku, najczęstsze - powyżej 20% czasu - występują późnym latem i wczesną jesienią (od lipca do października). Większość obszaru gminy ma dość korzystne warunki rozprzestrzeniania zanieczyszczeń powietrza. Dotyczy to zwłaszcza dobrze przewietrzanych wierzchowin i wyższych części stoków garbów pogórskich i wzniesień Wysoczyzny Tarnowskiej.

Znacznie mniej korzystnie przedstawia się sytuacja w dnach dolin, gdzie osłonięcie wzniesieniami terenu sprzyja powstawaniu niskich inwersji, utrudniających odpływ do wyższych warstw atmosfery zanieczyszczeń z tzw. niskich źródeł emisji, jak kominy domów mieszkalnych czy silniki pojazdów samochodowych. Niemniej obie główne doliny rzeczne mają duże znaczenie w przewietrzaniu południowego obszaru gminy, zwłaszcza wsi sąsiadujących z miastem (Tarnowiec, Koszyce Wilk i Małe, Błonie, Zgłobice, Zbylitowska Góra). Wpływają one bowiem modyfikująco na kierunki wiatru, dzięki czemu w tym rejonie znacznie wyższa jest częstotliwość kierunków południowych i południowo-zachodnich, przynoszących względnie czyste powietrze.

Równocześnie jednak związana z rzeźbą terenu specyfika róz wiatrów Tarnowa powoduje dużą częstotliwość sytuacji znoszenia zanieczyszczeń emitowanych przez miasto i zakłady przemysłowe w rejon Woli Rzędzińskiej. Także wieś Biała, z powodu zwiększonej frekwencji kierunków południowych zimą jest narażona na oddziaływanie źródeł emisji Zakładów Azotowych.

Zakłady Azotowe wywierają znaczny wpływ na warunki rozprzestrzeniania zanieczyszczeń powietrza w rejonie Tarnowa. Są one ze względu na swą zabudowę i emisję ciepła, lokalną przeszkodą na drodze przepływu powietrza a ponadto są same źródłem powstawania lokalnej cyrkulacji powietrza, szczególnie w okresach ciszy, słabych wiatrów i występowania inwersji termicznych. Może to prowadzić do powstawania w tych okresach wysokich stężeń zanieczyszczeń powietrza w pobliżu zakładu. Duże prawdopodobieństwo powstawania niekorzystnego stanu aerosanitarne występuje także lokalnie we wsiach położonych w dnach głębszych dolin pogórskich (Poręba Radlna, Łękawka), gdzie nawet bardzo małe ilości zanieczyszczeń emitowane zimą ze źródeł grzewczych (domy mieszkalne, usługowe i in.) wraz z emisją pojazdów samochodowych może powodować chwilowe, a w okresie niekorzystnych warunków rozprzestrzeniania zanieczyszczeń powietrza, również wielogodzinne czy nawet kilkudobowe stany dość wysokiej koncentracji zanieczyszczeń powietrza w dnach dolin.

6.4 Zbiorowiska roślinne.

Uwagi ogólne.

Gmina nie posiada szczegółowej inwentaryzacji i waloryzacji zbiorowisk roślinnych, stąd też przy charakterystyce tego elementu środowiska przyrodniczego posłużono się danymi z podobnych opracowań, przede wszystkim inwentaryzacji przyrodniczej woj. tarnowskiego [20].

Naturalne zbiorowiska roślinne (roślinność potencjalna).

Pod względem geobotanicznym, gmina znajduje się na pograniczu dwóch prowincji obszaru Euro-Syberyjskiego: Niżowo-Wyżynnej, Środkowoeuropejskiej i Górskiej-Środkowoeuropejskiej. Do pierwszej należy okręg Radomyski w krainie Kotliny Sandomierskiej (rejon Płaskowyzu Tarnowskiego i Wysoczyzny Wojnickiej), do drugiej podokręg Pogórza Lessowego okręgu Beskidów (południowo-wschodnia część gminy).

Historyczna roślinność gminy położonej na styku dwóch jednostek geobotanicznych była dość różnicowana. Układem naturalnym było [3] pełne zalesienie.

Na obszarze wchodzącym w skład krainy Kotliny Sandomierskiej, najczęściej spotykanym naturalnym zbiorowiskiem roślinnym były lasy dębowo-grabowe (grądy), w odmianach grądu niskiego - wilgotnego {*Tilio-Carpinetum stachy-etosum*}, porastającej dna dolin i grądu wysokiego (*Tilio-Carpinetum typicum*), porastającego zbocza dolin i wilgotniejsze fragmenty wierzchowin. Suchsze tereny w obrębie wzniesień Płaskowyzu Tarnowskiego i Wysoczyzny Wojnickiej, zajmowały bory mieszane dębowo-sosnowe {*Pino-Quercetum*}. Tereny podmokłe zajmowały lasy łęgowe wiązowe, olszowo-jesionowe i inne (*Cicrcaeo-Alnetum*, *Fraxino-Utmetum* i in.). Nad większymi ciekami wodnymi, na terasach zalewowych rosły lasy łęgowe wierzbowo-topolowe (*Salici-populetum*).

Na obszarze wchodzącym w skład Pogórza Lessowego naturalny układ zbiorowisk roślinnych był podobny, lecz chłodniejsze i często wilgotne stoki garbów pogórskich zajmowały kwaśne buczyny {*Luzulo-Fagetum*}, a bory mieszane porastały wierzchowiny i suchsze fragmenty stoków garbów pogórza. Pierwotne przestrzenne rozmieszczenie tych zbiorowisk w pełni odzwierciedlało

naturalny układ pomiędzy warunkami glebowo-klimatycznymi a roślinnością występującą w danym obszarze gminy.

8. ZASOBY PRZYRODY

8.1 Współczesny obraz roślinności.

Jest on zależny w równym niemal stopniu od czynników ekologicznych co od prowadzonej od wieków działalności człowieka: Naturalne zbiorowiska leśne zostały zastąpione przez łąki, uprawy rolne, sady i ogrody przydomowe, co spowodowało wyniszczenie zbiorowisk pierwotnych albo daleko idącą ich degradację.

We współczesnej strukturze przestrzennej fitocenozy dominują zbiorowiska synantropijne, związane z gruntami ornymi (segetalne). Półnaturalne fitocenozy nieleśne stanowią głównie łąki i pastwiska. Najcenniejszymi składnikami szaty roślinnej są pozostałości ekosystemów leśnych i wtórnie ukształtowane zespoły łąk kośnych i pastwisk. Zbiorowiska leśne

Lasy w obrębie gminy zajmują 998,5 ha (w tym 780,6 ha lasów niepaństwowych i 217,7 ha lasów państwowych). Prócz przekraczającego 100 ha kompleksu lasów państwowych na południowej granicy gminy (Łękawka, Poręba Radlna) i lasu "Buczyna" w Zbylitowskiej Górze, nie ma tu większych kompleksów leśnych, co znajduje odbicie w strukturze własnościowej. Powierzchnia lasów należących do osób fizycznych (740,5 ha) podzielona jest między 3074 właścicieli, a działki leśne powyżej 0,5 ha są nieliczne. Nieco większe działki są w posiadaniu instytucji kościelnych (parafia Poręba Radlna - 16,22 ha, Wyższe Seminarium Duchowne Błonie - 9,85 ha) oraz spółdzielni (RSP "Wolanka" Wola Rzędzińska - 12,47 ha). Las komunalny zajmuje powierzchnię 1,54 ha. Większy kompleks lasów niepaństwowych o powierzchni około 180 ha znajduje się w południowej części Woli Rzędzińskiej. Jest on silnie rozczłonkowany przez enklawy łąk, pól uprawnych oraz zabudowy przemysłowej.

Prócz większych kompleksów na znacznej części terenu gminy liczne są małe enklawy leśne, w obrębie Kotliny Sandomierskiej pokrywające wydmy, tereny podmokłe i okresowo zalewane. Na Pogórzu niewielkie powierzchnie leśne zajmują trudno dostępne leje źródłowe i zbocza dolinek, oraz strome stoki, nieprzydatne dla upraw. Niektóre fragmenty tych lasów odznaczają się stosunkowo wysokim stopniem naturalności, wyrażającej się dużym udziałem drzewostanów o składzie gatunkowym zgodnym z siedliskiem. Współcześnie w obszarze kotliny Sandomierskiej dominują siedliska borowe - bór mieszany świeży (BMśw), bór mieszany wilgotny (BMw) oraz podmokłe i bagienne - oles (Ol). Gatunkiem lasotwórczym jest olsza czarna, dominująca w olesach i bardzo liczna w lasach porastających siedliska borowe. Sosna zwyczajna oraz w znacznym stopniu dąb szypułkowy są gatunkami lasotwórczymi na siedliskach mniej wilgotnych (BMśw). Niewielką domieszkę stanowią grab zwyczajny, brzoza brodawkowata, jesion wyniosły, dąb bezszypułkowy.

W pogórskiej części gminy wykształcone jest jedno piętro roślinne - piętro pogórza. Wśród siedlisk należących do piętrowego układu roślinności dominuje tu bór mieszany górski (BmG), las wyżynny (Lwyż) i las mieszany wyżynny (Lmwyż). W drzewostanach największy udział w składzie gatunkowym mają buk, sosna, dąb szypułkowy, jodła, grab, olsza czarna i szara, modrzew europejski.

Wiek drzewostanów jest zróżnicowany, dominują jednak drzewa średnich klas wieku (III - 40-60 lat) W lasach niepaństwowych, które nie zostały zaliczone do kategorii lasów ochronnych, rozpiętość wieku jest większa. Podstawowe dane dotyczące lasów i podstawowych zasad gospodarki leśnej wg planów urządzenia lasów gminy zawarto w poniższych zestawieniach.

Drzewostany przynależne do VI Małopolskiej Krainy przyrodniczo leśnej -działnicy: 11-Wysoczyzn Sandomierskich

Minimalne wieki wyrębu

Db, Js, Wz,	120
Bk, Jd	100
So, Św, Md, Dg, Kl	80
Brz, Gb, Ol	60
Oś	40

Olsz, Tp

30

W tej dzielnicy i w dzielnicy 10 - Niziny Sandomierskiej ustalono dla poszczególnych siedlisk następujące gospodarcze typy drzewostanów oraz orientacyjny skład gatunkowy upraw.

Siedlisko	Gospodarczy typ drzewostanu	Skład
Bśw	Brz, Db, So	So 50%, Db 20%, Brz 20%, Md, Ol, in., 10%
Bw	Brz, So	So 60%, Brz, Jd, Db, Ol, in., 10%
BMśw	Db, Md, So	So 40%, Md 20%, Db 20%, Bk, Brz, in. 20%
BMw	Db, So	So 50%, Db 20%, Św, Brz i in., 30%
LMśw	Db, Md, So	So 30%, Md 20%, Db 20%, Bk, Lp, Jn, in. 30%
LMw	Md, Db, So	So 30%, Db 20%, Md 20%, Lp, Jn, Ol i in. 30%
Lśw	Md, Bk, Db	Db 30%, Bk 20%, Md 20%, Lp, Jn i in. 30%
Ol	Ol	Ol 90%, Js, Brziin. 10%
Olś	Db, Ol, Js	Js 40%, Ol 30%, Db 20%, Jd, Brz, Św i in. 10%
LT, Lw	Js, Db	Db 50%, Js 30%, Ot, Wz, Lp i in. 20%

Zestawienie uwzględnia zmiany wśród gatunków docelowych związane z występowaniem uszkodzeń wskutek oddziaływania przemysłowych zanieczyszczeń powietrza.

Gospodarcze typy drzewostanów i ich skład gatunkowy, ustalone dla siedlisk leśnych w VII I Krainie Karpackiej Dzielnicy 2 - Pogórza Środkowo-beskidzkiego.

Siedlisko	Gospodarczy typ drzewostanu	Skład
BMwyż	Jd, Md, So	So 50%, Md 20%, Jd 20%, Bk, Db, Jw. i in. 10%
LMwyż	So, Db, Jd	Jd 30%, Db 30%, So 20%, Mk, Bk, Jw., Lp i in. 20%
Lwyż	Db, Bk, Jd	Jd 40%, Bk 20%, Db 20%, Md, Św, Jw, Lp i in. 20%
LG	Md, Bk, Jd	Jd 40%, Bk 30%, Md 10%, Jw, Jś, Św i in. 20%
LMG	Bk, Jd	Jd 40%, Bk 40%, Md, Św, i in. 20%
OIJ	Ol, Jś	Jś 50%, Ol 40%, Śsw, Brz i in. 10%
Ol	Ol	Jś 90%, in. 10%
LTG	Jś, Ol	Ol 50%, Jś 30%, Brz i in. 20%

W drzewostanach na siedliskach wyżynnych i górskich zaleca się rębnię III stopnia, dla rozdrobnienia form własności 11 Id - stopniowo-gniazdowa udoskonalona z długim okresem odnowienia 40-60 lat odpowiadającym drzewostanom wielogatunkowym i różnosiedliskowym o złożonej budowie pionowej i poziomej. W drzewostanach o strukturze przerębowej rębnia IV.

Powierzchnie lasów wg typów siedliskowych i form własności.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

Właściciel	Pow. w ha	Powierzchnia lasów wg. typów siedliskowych w ha								
		Bśw	BMśw	BMw	Bw	BMG	"OL	Lwyż	LMwyż	m
Osoby fizyczne (3074)	740,50	28,05	130,24	95,31	0,23	128,08	76,1	299,13	2,83	3,32
Urz. Gminy	t, 54							t, 54		
RSP- "Wolanka" Wola Rzędzińska	12,47	0,39	7,44		4,57		0,0&			
Parafia Poręba Radlna	16,22							16,22		
Wyższe Sem. Duch. Poręba Radlna	9,85							9,85		
Razem	780,58	28,46	137,68	95,31	4,8	128,08	48,52	326,74	2,83	3,32

Powierzchnia lasów zajmowana przez poszczególne gatunki drzew.

Gatunek	Powierzchnia w ha	Dominująca klasa wieku	Względna powierzchnia w %
Bk	90,95	lii	11,65
So	186,72	III	23,92
Db	94,8	IV	12,14
Brz	96,39	lii	12,35
OI	202,48	III	25,93
Gb	23	III	2,95
Jd	18,51	III	2,37

Łączna powierzchnia analizowanych gatunków wynosi 91,31%

Pozostałe gatunki tj.: Md, Js, Jw., Wb, Sw, Wz, Kip, Olsz, Lp zajmują w gminie niecałe 10%.

Powierzchnia leśna w poszczególnych wsiach gminy wg form własności.

Wieś	Ilość właścicieli	Ogólna powierzchnia w ha
Jodłówka -Wałki	442	101,64
Nowodworze	Urząd Gminy	66,44
Łękawka	311	139,26
Zgłobice	10	6,56
Wola Rzędzińska	1843 + RSP"Wolanka"	188,02
Tarnowiec	54	11,78
Poręba Radlna	158 + Paraf. R-K (7 działek) + Wyższe Seminarium Duchowne (2 działki)	159,52
Zawada	159	88,72
Błonie	97	77,05

Drzewostany lasów państwowych mają status lasów ochronnych - położonych w otoczeniu miast powyżej 50 tys. mieszkańców i jako takie, zaliczone zostały do gospodarstwa leśnego specjalnego. Pozyskiwanie drewna jako surowca przemysłowego, prowadzone jest metodą przerębową co oznacza, że nie wykonuje się zrębów zupełnych. Ilość pozyskiwanego surowca nawiązuje do planowych potrzeb hodowlanych, przy równoczesnym uwzględnieniu procesu przebudowy składu gatunkowego drzewostanów.

Lasy niepaństwowe nie posiadają statusu lasów ochronnych a planowany sposób ich użytkowania wynika bezpośrednio z obliczonego etatu rębego, którego wielkość uzależniona jest od aktualnej struktury wiekowej i gatunkowej lasów, kondycji zdrowotnej i zależnego od tych czynników, rocznego przyrostu masy drzewnej. Nadzór nad gospodarką leśną w lasach prywatnych i jej zgodnością z planem urzędnictwa gospodarstwa leśnego sprawuje z delegacji wojewody Nadleśnictwo Państwowe Gromnik. Tereny lasów ochronnych (lasów państwowych) zostały wyodrębnione z terenów leśnych i wyznaczone na planszy. Stan zdrowotny i sanitarny lasów.

Ogólne uwarunkowania stanu zdrowotnego lasów znajdujących się w granicach gminy kształtują się korzystnie. Dotyczy to zarówno lasów znajdujących się w administracji Nadleśnictwa jak i lasów administrowanych przez inne podmioty gospodarcze. W następstwie obniżenia poziomu zanieczyszczenia powietrza wszystkie drzewostany zaliczone zostały do I strefy - słabych uszkodzeń przemysłowych. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, iż na zdrowotność drzewostanów istotny wpływ ma bieżąca gospodarka leśna, a przede wszystkim bieżące działania gospodarcze ograniczające lub eliminujące negatywne skutki czynników biotycznych i abiotycznych. Działania te wykonywane są przez Nadleśnictwo (na podległych obszarach leśnych) w sposób planowy i konsekwentny. Dotyczą one eliminacji zagrożeń wynikających z gradacyjnych pojawów szkodników owadzych pierwotnych i wtórnych, infekcji grzybowych, konsekwentnej przebudowy składu gatunkowego drzewostanów itp. Z tego m. in. względu stan zdrowotny lasów państwowych jest przypuszczalnie nieco korzystniejszy od innych lasów.

Wskutek słabości nadzoru i braku planów urzędnictwa lasu, gospodarka leśna w lasach prywatnych, zwłaszcza po jej ustawowej liberalizacji, przeważnie znacznie odbiegała od zasad poprawności, a w wielu przypadkach nosiła znamiona gospodarki rabunkowej. Obecnie w początkowej fazie wdrażania są nowo sporządzone plany urzędnictwa tych lasów, regulujące podstawowe zabiegi gospodarcze (użytkowanie, hodowla, pielęgnacja) pod nadzorem fachowych służb leśnych Nadleśnictwa Gromnik.

Przydatność lasów dla potrzeb rekreacji.

Przydatność kompleksów leśnych dla rekreacji jest ograniczona. W części północnej gminy niższe klasy wieku (uprawy, drągowiny nie powinny podlegać penetracji i nie są atrakcyjne dla rekreacji. Również duże powierzchnie lasów na siedliskach podmokłych i wilgotnych nie zachęcają do przebywania na ich terenie. Dla pewnych typów rekreacji (np. jazda konna), mogą być atrakcyjne kompleksy leśno-łąkowo-polne charakterystyczne dla obszaru Woli Rzędzińskiej i Jodłówki-Wałków. W części południowej (pogórskiej) penetrację ogranicza mało korzystna konfiguracja terenu - liczne strome stoki, wąwozy i jary.

Lasy gminy nie są przystosowane dla celów rekreacji. Nawet nieliczne, lecz atrakcyjne obiekty, jak las "Buczyna" w Zbylitowskiej Górze o bogatej rzeźbie terenu, ciekawym drzewostanie i malowniczych akwenach wodnych, kwalifikujących go do urzędnictwa jako park leśny, poza fragmentem szlaku turystycznego nie posiada żadnego wyposażenia rekreacyjnego, ani urządzonych dróg i ścieżek spacerowych.

Zbiorowiska nieleśne.

Najbardziej znaczącymi zbiorowiskami łąkowymi są w krajobrazie gminy: **Świeża łąka rajgrasowa** (*Arrhenatheretum medioeuropaeum*) jako zbiorowisko zastępcze lasu gradowego. Jest to zespół najbardziej rozpowszechniony i najcenniejszy pod względem rolniczym. Występuje w osuszonych dnach dolin, na zboczach, a niekiedy i na wierzchołkach wzniesień. Większość miejsc występowania tego zespołu ma charakter łąk od dawna użytkowanych gospodarczo, część powstała w drodze sukcesji na ugorach i odłogach. Występowanie zespołu związane jest najczęściej z madami teras zalewowej i rędzinnej oraz w dolinach potoków. Udział barwnie kwitnących roślin motylkowych i bylin dwuliściennych sprawia, że fitocenozy tych łąk należą do najefektowniejszych i najbardziej dekoracyjnych składników krajobrazu.

Łąki okresowo wilgotne (*Cirsio-Polygonetum*), bogate florystycznie, tworzą w okresie kwitnienia cenny element krajobrazu. **Pastwiska życicowo-grzebienicowe** (*Lolio-Cynosuretum*) i sady. Ta grupa zbiorowisk roślinnych utrzymywana jest w wyniku wypasu bydła. Występowanie ich związane jest w mniejszym stopniu z warunkami glebowymi. Bardziej istotnym zabiegiem utrzymującym stabilność składu botanicznego jest wypas (z równoczesnym nawożeniem organicznym) lub wydeptywanie. Zbiorowisko to występuje wzdłuż dróg i ścieżek oraz w pobliżu zabudowań gospodarskich i w sadach przydomowych. W tym ostatnim przypadku rolę wypasu (w utrzymaniu składu gatunkowego) spełnia często proces wydeptywania.

Zespół wiązówki błotnej i bodziszka błotnego (*Filipendulo-Geranietaum*), w dolinach rzek, wzdłuż potoków, w miejscach silnie wilgotnych, z wodą utrzymującą się przy powierzchni, nieregularnie koszonych. **Zespoły** (*Deschampsietum caespitosae*, *Epilobio-Juncetum cespitosae*). Tworzą je śmiałek darniowy *Deschampsia cespitosae*, lub sity: rozpierzchły i siny, *Juncus effusus*, *J. Inflexus*, które opanowują zaniedbane i niekoszone wilgotne łąki.

Płaty z dominującym skrzypem olbrzymim *Equisetum teimata*. Występują nielicznie w górnych odcinkach wąwozów i jarów, w niszach osuwiskowych, na zboczach ze słabo utrwaloną warstwą gleby. Zajmują z reguły bardzo małe powierzchnie.

Roślinność wodna, błotna i szuwarowa.

Nie odgrywa ona większej roli w krajobrazie ze względu na ograniczoną ilość i powierzchnię tego typu siedlisk. Ich występowanie ograniczone jest do obrzeży istniejących stawów lub miejsc po nich, do dolin wolno płynących cieków oraz rowów. Są to:

- zbiorowiska roślinności pływającej po powierzchni wody,
- zbiorowiska roślin zakorzenionych w dnie o liściach pływających po powierzchni wody,
- zbiorowiska szuwarowe, porastające obrzeża cieków i zbiorników wodnych oraz płytsze ich partie.

Zbiorowiska tego typu w pogórskiej części gminy występują nielicznie, przy istniejących zbiornikach wód powierzchniowych. Z powodu wąskich koryt i szybkiego nurtu zbiorowiska tego typu spotyka się rzadko w wodach płynących i wzdłuż nich. Nieco większe powierzchnie zbiorowiska tego typu zajmują w podmokłej, południowej części Woli Rzędzińskiej i zwłaszcza w Jodłówce-Wałkach. Zbiorowiska brzegowe (ekotonalne).

W strefie kontaktowej niektórych fitocenoz leśnych (lub zaroślowych) z terenami otwartymi (łąki, poręby, skarpy itp.) spotyka się mniej lub bardziej wąskie pasy ciepłolubnych zbiorowisk z klasy *Trifolio - Geranieta sanguinei*. Fitocenozy te grupują się zwykle na terenach kompleksów leśnych. Występują także poza lasem, w kontakcie z parkami, wzdłuż starych żywopłotów, zarośli śródpolnych, zacienionych przez pojedyncze drzewa, przydrożach, w rowach przydrożnych. W kompleksie przestrzennym łąk typowych i wysokich, ewentualnie faz degeneracyjnych oraz zbiorowisk zastępczych rozwinęły się fitocenozy mezofilne ze związku *Trifolion - medii*. Bardziej ciepłolubnym lasom i zaroślom oraz na skraju muraw kserotermicznych z klasy *Festuco - Brometea* towarzyszą zbiorowiska okrajkowe ze związku *Geranion sanguinaei*. Zbiorowiska pól uprawnych (zbiorowiska segetalne) Wśród roślinności synantropijnej dominują fitocenozy roślinności segetalnej, towarzyszące uprawom zbożowym i okopowym. Najbardziej rozpowszechnionym zbiorowiskiem segetalnym jest zespół wyki czteronasiennej *Vicietum tetraspermae* wykształcający się w uprawach zbóż. W uprawach okopowych rozpowszechniony jest zespół chwastnicy jednostronnej i włośnicy sinej *Echinochloa-Setarietum*. W przydomowych ogródkach oraz w uprawach przyzagrodowych rozwija się zespół *Galinsogo-Setarietum*. Występujące na terenach leśnych zbiorowiska synantropijne związane są z drogami leśnymi, zrębami itp., wśród nich najczęściej spotykany jest zespół *Rubus-Sambucetum racemosi*, budowany przez jeżyny *Rubus sp.* oraz bez koralowy *Sambucus racemosa*.

Młaki i mokradła stanowiące fragmenty torfowisk niskich porasta najczęściej zespół *Cañci canescens* - *Agrostietum*.

Pod względem udziału we florze obszaru gatunków chronionych, zdecydowanie dominuje część gminy położona w Kotlinie Sandomierskiej, zwłaszcza Wola Rzędzińska i Jodłówka Wałki, gdzie stwierdzono występowanie 6 gatunków roślin i 2 gatunki grzybów chronionych. Ich występowanie związane jest z dużymi powierzchniami wilgotnych i podmokłych łąk i lasów w południowej części

Woli Rzędzińskiej i w Jodłówce-Wałkach. W części pogórskiej stwierdzono występowanie jedynie dwóch gatunków chronionych.

8.2 Fauna.

Bogata fauna bezkręgowców (owady, pajęczaki, chrząszcze) zamieszkuje zbiorowiska roślinne gminy. Zachowaniu jej różnorodności sprzyja utrzymanie różnorodności siedlisk - zbiorowisk roślinnych. Doliny rzek regionu, m. in. doliny Dunajca i Białej Tarnowskiej należą do najbardziej uczęszczanych szlaków sezonowych wędrówek ptaków. Stosunkowo licznie występują ptaki wodne i bytujące w sąsiedztwie akwenów wodnych, będących ich żerowiskami. W ubiegłych dziesięcioleciach ta grupa awifauny była najbardziej eliminowana ze swych nisz ekologicznych z powodu powszechnego osuszania podmokłości w ramach robót melioracyjnych, zamiany naturalnych cieków w rowy melioracyjne, likwidacji licznych stawów, oraz powszechnego zanieczyszczenia wód. Ostatnie lata przyniosły odwrócenie tej tendencji, do czego przyczyniła się poprawa stanu czystości części wód, ponowny wzrost powierzchni terenów podmokłych w związku z zaniedbaniem konserwacji urządzeń melioracyjnych terenów, na których zaniechano uprawy roli, czy gospodarki łąkarskiej oraz wzrost powierzchni wód otwartych (wyrobiska żwirowni w gminach sąsiednich), w związku z tym liczebność ptactwa wodnego wyraźnie wzrasta.

Stan liczebny większych ssaków i ptaków łownych przedstawia się nader ubogo, co uwarunkowane jest zagospodarowaniem przestrzennym gminy, w tym szczupłością powierzchni leśnej i dużą gęstością zabudowy. Wg informacji Kół Łowieckich dzierżawiących 7 obwodów łowieckich (polnych), których części znajdują się na terenie gminy Tarnów, średni stan zwierzyny łownej na terenie gminy obejmuje 70 saren, 12 lisów, 12 kun, 135 zajęcy, 115 bażantów i 130 kuropatw.

8.3 System ochrony przyrody i krajobrazu.

System ochrony przyrody i krajobrazu w województwie tarnowskim. System wielkoprzestrzennych form ochrony przyrody i krajobrazu w granicach województwa tarnowskiego tworzą parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Ich powołanie zgodnie z ustawą o ochronie przyrody z 1991 r. ma na celu:

- ochronę terenów o podstawowym i szczególnym znaczeniu dla kształtowania równowagi ekologicznej,
- zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej świata przyrody,
- zachowanie tożsamości przyrodniczej i kulturowej (ochronę charakterystycznych cech rodzimego krajobrazu i dziedzictwa kulturowego),
- zabezpieczenie obszarów o aktualnym i potencjalnym znaczeniu dla wypoczynku.

9. WYSTĘPOWANIE OBIEKTÓW I TERENÓW CHRONIONYCH NA PODSTAWIE PRZEPISÓW ODRĘBNYCH

Elementami wielkoprzestrzennego systemu ochrony i krajobrazu w województwie tarnowskim są na obszarze gminy:

Obszary chronionego krajobrazu

Obszar chronionego krajobrazu obejmuje wyróżniające się krajobrazowo tereny o różnych typach ekosystemów. Ich zagospodarowanie powinno zabezpieczyć stan względnej równowagi ekologicznej obszaru.

Obszary i granice elementów systemu zostały wyznaczone na podstawie waloryzacji terenu województwa oraz lustracji terenowej precyzującej granice poszczególnych obszarów w oparciu o analizę walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych. W obszarze gminy tą formą ochrony objęto: część południowo-wschodnią w Obszarze Krajobrazu Chronionego Pogórza Ciężkowickiego, część wschodnią w Jastrzębsko - Zdziarskim Obszarze Chronionego Krajobrazu.

Pomniki przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego. Cały obszar obejmuje powierzchnię 62245 ha i jest największym obszarem chronionego krajobrazu w województwie, obejmując jego południowowschodnią część, położoną pomiędzy dolinami Dunajca i Wisłoki. Pełni on m. in.

funkcję strefy ochronnej dla parków krajobrazowych: Ciężkowicko-Rożnowskiego i Pasma Brzanki. Na obszarze gminy znajduje się fragment jego północnego skraju, obejmując całą pogórska jej część (Zawada, Łękawka, Poręba Radlna, części Tamowca, Nowodworza i Radlnej) oraz część Wysoczyzny Wojnickiej (Błonie, części Zgłobice i Koszyc Małych).

Obszarem chronionego krajobrazu nie objęto Zbylitowskiej Góry ze znajdującymi się tam obiektami zabytkowymi, parkiem zabytkowym, lasem "Buczyna" i interesującą krajobrazowo skarpią zbocza doliny Dunajca. Jastrzębsko-Zdziarski Obszar Chronionego Krajobrazu. Cały obszar obejmuje powierzchnię 28270 ha w północno-wschodniej części województwa. Obejmuje część Płaskowyżu Tarnowskiego z kompleksami leśnymi borów świeżych, sosnowo-dębowych borów mieszanych i grądu. W granicach gminy znajduje się niewielki fragment Obszaru obejmujący wschodnią część Wałków i rolno-leśną południowo-wschodnią część Woli Rzędzińskiej.

Przepisy obowiązujące w obszarach krajobrazu chronionego

W obszarach chronionego krajobrazu wprowadza się zakaz:

- dokonywania zmian stosunków wodnych obniżających potencjał ekologiczny siedlisk,
- niszczenia zadrzewień i zakrzewień,
- prowadzenia linii energetycznych powyżej 110 kV.

Wyciąg z rozporządzenia nr 23/96 wojewody tarnowskiego z dnia 28 sierpnia 1996 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu województwa tarnowskiego (Dz. Urz. Woj. Tarn. Nr 10, poz. 60 z dnia 08.09.96 r.)

Nakazuje się natomiast:

- hamowanie procesów degradacji oraz ochronę podstawowych komponentów środowiska, poprzez tworzenie lepszych warunków retencji, ograniczenie wytwarzania zanieczyszczeń gazowych, pyłowych, ścieków i realizację nieuciążliwych systemów grzewczych,
- propagowanie, popieranie i inicjowanie rozwoju rolnictwa ekologicznego,
- promowanie wszelkich form turystyki.

Istniejące pomniki przyrody.

Nr rejestru	Położenie	Gatunek/ilość	Własność
156	Zbylitowska Góra, park podworski	Dąb szypułkowy	Skarb Państwa
157	Wola Rzędzińska	Dąb szypułkowy	Grunt prywatny p. T. kowalskiego
158	Zbylitowska Góra wokół kościoła	Grupa drzew	Diecezja Tarnowska
159	Zbylitowska Góra przy dzwonnicy kościelnej	Lipa drobno-listna	Diecezja Tarnowska
225	Zgłobice, brzeg Dunajca powyżej mostu	Odkrywka geologiczna "Skala"	Grunt prywatny Zofii i Jadwigi Lis, zam. Zgłobice
259	Błonie, naprzeciw cmentarza	Dąb szypułkowy	?
260	Błonie gospodarstwo rolne WSD	Dąb szypułkowy 4szt.	Wyższe Seminarium Duchowne Błonie
280	Koszyce Wielkie, gospod. Rolne	Dąb szypułkowy	Zakł. Mięsne "Mięstar" Tarnów
285	Zbylitowska Góra Wysepka drogowa	Dąb szypułkowy 3szt.	Skarb Państwa

10. ISTNIEJĄCE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

10.1 Emisja zanieczyszczeń powietrza ze źródeł przemysłowych i komunalnych.

Gmina nie posiada wiarygodnej oceny lokalnej emisji zanieczyszczeń powietrza. Brak (choćby przybliżonego) szacunku emisji niezorganizowanej pochodzącej z gospodarstw wiejskich lub większych skupisk zabudowy.

Lokalne źródła emisji zanieczyszczeń gminy Tarnów charakteryzowano w oparciu o dane zawarte w rejestrze decyzji o dopuszczalnej emisji prowadzonym przez Urząd Wojewódzki w Tarnowie oraz dane o emisji podane w rejestrze opłat za wprowadzanie zanieczyszczeń do powietrza atmosferycznego. Decyzje o dopuszczalnej emisji opracowano na podstawie operatów oddziaływania na powietrze atmosferyczne źródeł emisji podmiotów gospodarczych i obiektów użyteczności publicznej.

Prócz Cegielni Tarnowskich Zakładów Ceramiki Budowlanej w Woli Rzędzińskiej, która w r. 1996 zajęła 9 pozycję z 1,1% emisji województwa na liście głównych źródeł zanieczyszczenia powietrza, na terenie gminy nie ma większych zakładów przemysłowych, których emisja w wyraźny sposób mogłaby pogorszyć warunki arosanitame na większym obszarze.

Wg rejestru decyzji o dopuszczalnej emisji, z końcem r. 1997 w gminie znajdowało się ogółem 34 zakłady i obiekty użyteczności publicznej emitujące zanieczyszczenia do atmosfery.

Prócz Cegielni Tarnowskich Zakładów Ceramiki Budowlanej w Woli Rzędzińskiej, która w r. 1996 zajęła 9 pozycję z 1,1% emisji województwa na liście głównych źródeł zanieczyszczenia powietrza, na terenie gminy nie ma większych zakładów przemysłowych, których emisja w wyraźny sposób mogłaby pogorszyć warunki arosanitame na większym obszarze.

Wg rejestru decyzji o dopuszczalnej emisji, z końcem r. 1997 w gminie znajdowało się ogółem 34 zakłady i obiekty użyteczności publicznej emitujące zanieczyszczenia do atmosfery:

- 10 kotłowni węglowych o mocy do 1000 kW, w tym 2 grzewcze dla szklarni - emitują pył, dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla,
- 13 kotłowni gazowych grzewczych i technologicznych (6) o mocy do 1000 kW, - emitują dwutlenek azotu oraz śladowe ilości pyłu i dwutlenku siarki,
- 5 źródeł emisji technologicznej z zakładów przetwórczych szkła - emitują fluor, kwas siarkowy,
- 5 źródeł emisji z kotłowni (grzewczych i dostarczających ciepło technologiczne) o mocy ponad 1000 kW - emitują znaczne ilości dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, tlenku węgla. Rozmiary emisji pyłu uzależnione są od wyposażenia w urządzenia odpylające, które posiadają jedynie większe kotłownie.

Prócz zakładów przetwórczych szkła, spośród ujętych wyżej, 9 zakładów emituje zanieczyszczenia specyficzne (substancje nie pochodzące ze spalania paliw, lecz z procesów technologicznych) w gminie są to głównie opary farb i rozpuszczalników z malami, gazy spawalnicze, fluor).

Brak informacji o emisji zanieczyszczeń powietrza ZGPN CPN w Woli Rzędzińskiej (dane rejestru zastrzeżone). Zakład ten został włączony do listy zakładów szczególnie uciążliwych w województwie tarnowskim.

Ewentualna uciążliwość większości obiektów nie przekracza granic własności działek, na których się znajdują. Jedynie 6 źródeł emisji uznano za uciążliwe dla otoczenia (w tym wszystkie 5 kotłowni o mocy przewyższającej 1000 kW. Decyzje o dopuszczalnej emisji dla tych obiektów zawierają określenie sposobu i harmonogram likwidacji uciążliwości. Największe na terenie gminy źródło emisji zanieczyszczeń - Zakład Ceramiki Budowlanej w Woli Rzędzińskiej nie spełnia wymagań ochrony środowiska ze względu na emisję pyłu i dwutlenku siarki. Wg programu modernizacji, likwidacji ulegnie kotłownia zakładowa, która jest źródłem ponad 90% emisji pyłu i SO₂.

Okres ostatnich lat charakteryzuje się znacznymi zmianami lokalnej emisji zanieczyszczeń powietrza, z ogólną tendencją zmniejszania jej rozmiaru. Wynika to z:

- częstych zmian rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej, co dotyczy szczególnie małych podmiotów gospodarczych, dominujących w gminie,
- postępującej modernizacji, zwłaszcza w zakresie źródeł ciepła, przejawiającej się zastępowaniem paliw stałych gazem ziemnym i stosowaniem wysokosprawnych urządzeń grzewczych. Dotyczy to zwłaszcza większych obiektów mieszkalnych i użyteczności publicznej.

Największe opóźnienia w tej dziedzinie dotyczą kilku dużych gospodarstw szklarniowych, w których nawet prosta, obniżająca ich uciążliwość modernizacja, polegająca na podniesieniu wysokości emitorów stwarza trudności z powodów ekonomicznych.

Zanieczyszczenie powietrza

Jak wynika z danych o emisji zanieczyszczeń powietrza, lokalne źródła emisji nie powodują przekroczeń dopuszczalnego poziomu zanieczyszczeń powietrza poza bliskim otoczeniem kilku emitorów. Tło zanieczyszczeń powietrza na obszarze gminy stanowią emisje zanieczyszczeń docierających nad obszar gminy z Tarnowa a także bardziej odległych obszarów - łącznie z emisją transgraniczną. W Zbylitowskiej Górze znajduje się punkt regionalnego monitoringu zanieczyszczeń powietrza nr 39. Ocenę zanieczyszczeń powietrza gminy umożliwiała również porównanie wyników pomiarów prowadzonych w punktach pomiarowych rozmieszczonych na terenie m. Tarnowa, zwłaszcza dotyczy to punktu przy ul. Chemików w Mościcach oraz przy Al. Tarnowskich u stóp Góry Św. Marcina. Wyniki pomiarów z punktu przy ul. Lwowskiej 178 pozwalają orientacyjnie ocenić jakość powietrza w Woli Rzędzińskiej. Naterenie wsi Biała nie prowadzi się pomiarów zanieczyszczeń, lecz orientacyjne można ich poziom określić przez porównanie wyników pomiarów prowadzonych przez Zakłady Azotowe w Komorowie (gm. Wierzchosławice) i w Klikowej (m. Tarnów).

Wielkości stężeń podstawowych rodzajów zanieczyszczeń wg pomiarów PWIS [1] w jedynym na terenie gminy punkcie pomiarowym, usytuowanym w Zbylitowskiej Górze wyniosły:

Rodzaj zanieczyszczenia	1992	1993	1994	1995	1996	1997	Średnia 1992-97	Średnia 1993-97	Norma w r. 1997	% normy w 1997
Pył zawieszony	25,3	21,8	9,4	10,9	13,2	14,8	15,9	14,0	50	29,6
Dwutlenek siarki	39,3	29,2	11,6	15,7	16,8	16,4	21,5	17,9	32	51,3
Dwutlenek azotu	39,3	29,1	35,8	26	24,7	24,8	30,0	28,1	50	49,6
Pył ogółem	100,7	123,1	27,3	59,4	57,6	114,5	80,4	76,4	200	57,3
Kadm w opadzie pyłu [mg/m *rok]		1,8Q	0,50	0,48	0,63	0,30		0,74	10	3,0
Ołów w opadzie pyłu [mg/m *rok]		31,6	19,90	11,60	20,20	10,00		18,7	100	10,0

Źródło: PWIS Tarnów

Jak wynika z powyższej tabeli, zanieczyszczenie powietrza w Zbylitowskiej Górze nie przekraczało wartości dopuszczalnych, kształtując się granicach 50% stężeń najpowszechniej występujących zanieczyszczeń gazowych oraz opadu pyłu. Zawartość metali ciężkich w pyłe opadającym kształtowała się na poziomie około 10 % wartości dopuszczalnych. Linie trendów większości zanieczyszczeń powietrza wykazują powolny spadek, za wyjątkiem stężeń substancji specyficznych, przede wszystkim formaldehydu i fluoru, gdzie zaznacza się powolny wzrost. Porównanie wartości średniorocznych zanieczyszczeń powietrza w Tarnowie w 1997 r. z wartościami dopuszczalnymi.

Lokalizacja punktu pomiarowego w Tarnowie	Substancje - procent średniorocznej wartości dopuszczalnej (D_a) (stężenie, opad, zawartość w pyłe)							
	Pył zawieszony	SO ₂	NO ₂	Opad pyłu	Kadm w pyłe opad.	Ołów w pyłe opad.	Formaldehyd	Fluor
Mościckiego/O	59,0	47,2	69,2	16,9	3,0	3,2	170,8	123,1
Westerplatte 10	26,4	51,6	64,8	55,2	3,3	12,4	-	98,8
Lwowska 178	49,8	68,8	58,0	58,5	3,4	8,5	-	-

Narutowicza 19	112,8	52,8	90,8	-	-	-	223,7	-
Klikowska 190	35,8	41,9	42,0	-	-	-	-	-
Al. Tarnowskich (basen)	21,8	46,6	42,4	49,7	2,5	7,8	-	-

Źródło: PWIS Tarnów

Poziom zanieczyszczenia powietrza w Tarnowie nie przekracza w większości przypadków dopuszczalnych wielkości średniorocznych. Poziom stężenie fluoru oscyluje wokół normy średniorocznej. Przekroczenia dopuszczalnych stężeń formaldehydu, jak wskazują wyniki pomiarów, występują w całym województwie, a poziom stężenia w Tarnowie jest niższy niż przeciętnie w województwie. Powolny trend wzrostowy stężeń formaldehydu, przypisywany jest wg [9], wzrostowi emisji spalin samochodowych. Porównanie wyników pomiarów prowadzonych w Tarnowie wykazuje, że na pozostałym obszarze gminy, prócz stężeń formaldehydu, nie występują przekroczenia dopuszczalnego poziomu zanieczyszczeń powietrza. Jak można ocenić, na podstawie pomiarów z Komorowa i Klikowej, prowadzonych przez Zakłady Azotowe, sytuacja aerosanitarna w Białej nie odbiega od istniejącej w innych rejonach bliskiego otoczenia Tarnowa

Wyniki pomiarów zanieczyszczeń powietrza w latach 1995-1997 w punktach pomiarowych ZAT w pobliżu Białej.

Substancja	NDS D ₂ /	NDS D _a ⁵	Komorów gm. Wierchostawice			Tarnów - Klikowa			Zakłady Azotowe Tarnów		
			1995 i 1996		1997	1995 i 1996 i 1997			1995	1996	1997
Stężenie średnioroczne mikrogramów na metr sześcienny powietrza											
Formaldehyd	20	38	8,09	6,96	10,5	6,74	5,62	10,4	7,17	6,47	10,6
Chlorowodór	100	20	29,5	25,5	21,9	31,7	22,7	27,2	36,4	37,7	29,3
Amoniak	200	51	47,8	27,1	21,2	30,8	27,9	25,5	68,7	39,4	44,7
Dwutlenek azotu	150	50	26,9	26,2	24,9	19,8	19,0	25,5	25,7	22,5	6,4
Pył zawieszony	120	50	13,5	15,0	16,2	15,7	15,6	13,4	16,0	15,7	5,6
Dwutlenek siarki	200	32	15,1	16,8	17,8	18,0	17,4	17,4	5,1	4,3	7,0
Chlorek winylu	5	1,3	0,15	0,13	0,42	0,19	0,16	0,13	0,37	0,32	0,36
Benzen	10	2,5	3,39	5,16	2,83	3,12	3,57	3,71	7,18	4,95	5,9

Jak wynika z powyższej tabeli, stężenia chlorowodoru i benzenu przekraczały dopuszczalne stężenia. Przekroczenia stężeń chlorowodoru są w największym stopniu skutkiem emisja Zakładów Azotowych, natomiast przekroczenia norm stężeń benzenu występują także w innych rejonach województwa i wiązane są z emisją silników spalinowych [9].

10.2 Odory.

Teren wsi Biała znajduje się w zasięgu uciążliwości zapachowych spowodowanych oddziaływaniem składowisk odpadów Zakładów Azotowych oraz w pewnym stopniu również grupowej oczyszczalni ścieków m. Tarnowa. Występowaniu uciążliwości zapachowej sprzyja wybitnie niekorzystne pod tym względem położenie wsi, w "zastoisku" zamkniętym obwałowaniami rzek Białej i Dunajca, do którego, zwłaszcza w godzinach wieczornych i nocnych spływa zanieczyszczone powietrze z rejonu składowisk. Szczególnie niekorzystne jest położenie wsi względem składowiska "Nad Białą" i oczyszczalni ścieków m. Tamowa. Składowisko "Czajki", ze względu na położenie na kierunku odpływu powietrza z rejonu wsi, prawdopodobnie nie ma znaczącego udziału w rozprzestrzenianiu uciążliwych odorów w jej obszarze.

Uciążliwość zapachowa dotyczy głównie składowiska "Nad Białą" i związana jest z eksploatacją sektorów E¹ i E² tego składowiska, gdzie składowane są nie odwodnione osady z zakładowej i

komunalnej oczyszczalni ścieków. Wskutek problemów technologicznych gromadzenia odpadów w sektorze E1, położonym najbliżej Białej, o powierzchni 14,9 ha występował proces ich zagniwania. Sektor ten jest obecnie w toku rekultywacji i jego uciążliwość stopniowo zanika. Uciążliwość zapachowa eksploatowanego obecnie sektora E2 jest mniejsza, dzięki jego mniejszej powierzchni (4 ha) i poprawionej technologii składowania. W toku dalszej eksploatacji składowiska, gromadzenie osadów przeniesione będzie do następnych, dalszych od Białej sektorów.

Zanieczyszczenia motoryzacyjne.

Emisja zanieczyszczeń powietrza przez pojazdy samochodowe jest źródłem silnego zanieczyszczenia powietrza nad drogą i w jej sąsiedztwie. Ze względu na poziom stężeń i rodzaj zanieczyszczeń, zanieczyszczenie to jest źródłem największego w gminie zagrożenia ze strony zanieczyszczeń powietrza dla zdrowia mieszkańców pasów przydrożnych i użytkowników dróg. Zasięg i rozprzestrzenienie się zanieczyszczeń emitowanych przez ruch drogowy koncentruje się w strefie ciągnącej się wzdłuż drogi i obejmującej obszar, którego granicę stanowi izolinia dopuszczalnego normą stężenia CO. Przyjmuje się, że ruch drogowy o strumieniu 1000 do 2000 pojazdów na godzinę, jak na przebiegającym przez teren gminy odcinku drogi krajowej nr 4 silnie zanieczyszcza powietrze w pasach przydrożnych o szerokości 40 m od krawędzi drogi. Ze względu na zdecydowanie mniejsze natężenie ruchu drogowego, można stwierdzić, że wzdłuż drogi krajowej nr 977 Tarnów - Krynica, szerokość pasa silnego zagrożenia nie przekracza 25 m od krawędzi jezdni. W strefie zagrożenia znajdują się usytuowane bliżej drogi starsze zabudowania. Strefa zagrożenia dla pozostałych dróg kształtuje się w zależności od natężenia ruchu, jednak ze względu na jego niewielkie natężenie, nie przekracza odległości do 20 m od krawędzi jezdni. Niemniej należy pamiętać, że wg ocen WIOŚ [9], ruch drogowy jest źródłem wysokich stężeń niektórych rodzajów specyficznych zanieczyszczeń powietrza np. formaldehydu, również poza bezpośrednią bliskością dróg. Dodatkowym elementem pogarszającym stan aerosanitarny powietrza jest powstający w wyniku dyfuzji tych zanieczyszczeń ozon, którego stężenia w okresie letnim w otoczeniu dużych aglomeracji miejskich kraju osiągają poziom kwalifikujący je do określenia mianem smogu fotochemicznego. Emitorami związanymi z istniejącą siecią komunikacyjną są obiekty stałe - stacje paliw płynnych emitujące w przypadku braku odpowiednich urządzeń eliminujących emisję węglowodory (opary etyliny) napełnianiu zbiorników etylinę jak i przy jej dystrybucji.

Zasięg wpływu emisji węglowodorów (opary etyliny) stacji paliw wyznacza obszar przekroczeń stężeń dopuszczalnych normą podczas procesu napełniania zbiorników magazynowych z cysterny i w warunkach panowania 6 stanu równowagi atmosfery (pogodowe sytuacje inwersyjne).

10.3 Zanieczyszczenia wód.

Źródła zanieczyszczeń.

Gmina Tarnów w stosunkowo niewielkim stopniu wpływa na jakość wód odpływających z jej terenu. Wynika to z braku większych zakładów o znacznym oddziaływaniu na wody powierzchniowe oraz postępującego podłączania zabudowy do kanalizacji miejskiej Tarnowa.

Główne źródła zanieczyszczeń na terenie gminy to:

- indywidualne systemy kanalizacyjne posesji, przeważnie zakończone zbiornikami wybieralnymi, które nie są opróżniane, lub zawartość ich wywożona jest na pola skąd zanieczyszczenia infiltrują do wód podziemnych,
- zanieczyszczenia rolnicze, tzw. obszarowe - splukiwane z pól i infiltrujące do wód gruntowych substancje nawozowe, niekiedy także pozostałości chemicznych środków ochrony roślin,
- substancje ropopochodne, zmywane z nawierzchni dróg wraz z wodą opadową. Z badań przeprowadzonych w latach 80-tych wynika, że **obiekty magazynowania i dystrybucji paliw** w znacznym stopniu wpływają na zmianę jakości wód powierzchniowych i podziemnych. M. in. największa baza paliwowa w województwie tarnowskim w ZCPN Woli Rzędzińskiej, jest poddana stałemu monitorowaniu wód podziemnych. W obrębie zakładu funkcjonuje sieć monitoringu lokalnego składająca się z 23 piezometrów. W roku 1994 przeprowadzono ocenę oddziaływania ZCPN na środowisko wodno-glebowe. Ustalono, że istnieją lokalne zmiany w tle hydrochemicznym, które nasilają się zgodnie z kierunkiem migracji wód podziemnych. Przekroczenia w stosunku do norm dla wody do picia występują we wskaźnikach: odczyn pH, substancje rozpuszczalne, amoniak, żelazo, mangan, glin, rtęć, cynk, utlenialność, fosforany rozpuszczalne, fenole lotne, rozpuszczalny węgiel organiczny, tetrachloroetylen i trójchloroetylen [9]

Nie jest możliwe określenie przedziału czasowego, w którym nastąpiły zmiany w tle hydrochemicznym, ponieważ ZCPN budowany był w ciągu kilkunastu lat. Podobnie źródłem zanieczyszczeń substancjami ropopochodnymi mogą być funkcjonujące w gminie stacje paliw, zwłaszcza starsze, nie wyposażone w urządzenia ochronne, np. stacja paliw na terenie byłego POM w Tamowcu,

-spośród 23 miejsc składowania odpadów przemysłowych na terenie całego województwa tarnowskiego największe zagrożenie dla wód podziemnych stanowi m. in. składowisko Zakładów Azotowych S.A. w Tarnowie. Nie posiada ono właściwej izolacji wód podziemnych przed zanieczyszczeniem,

Podstawowa częstotliwość badań obejmuje 12 poborów w roku. Z Białej przy ujściu pobiera się 24 próby w roku. Oznacza się 52 wskaźniki: fizykochemiczne, hydrobiologiczne i bakteriologiczne.

Zanieczyszczenie gleb

Gleby gminy Tarnów, oceniane według punktowych kryteriów produktywności rolniczej należą do gleb średniej i gorszej jakości. Jedną z podstawowych cech określających urodzajność gleby należy jej odczyn pH. Kwaśny odczyn gleb, prócz szkodliwego oddziaływania na rośliny uprawne wymagające zwykle gleb o pH 6 - 7, obniża przyswajalność związków fosforowych i magnezu, powoduje nadmierną rozpuszczalność metali ciężkich oraz glinu. Prócz przyczyn "naturalnych", bądź spowodowanych podaniem gleb pod uprawę, zakwaszenie gleb powodowane jest przez tzw. kwaśne deszcze, tj. opady zawierające kwaśne zanieczyszczenia, zwłaszcza produkty i zasad oceny granicznych zawartości metali ciężkich w powierzchniowej warstwie gleby opracowanych przez IUNG w Puławach:

Określenie	Kategoria
Zawartość naturalna	0
Zawartość podwyższona	1
Zanieczyszczenie słabe	II
Zanieczyszczenie średnie	III
Zanieczyszczenie silne	IV
Bardzo silne zanieczyszczenie	V

W gminie są następujące:

Stopień zanieczyszczenia gleby [mg/kg TV]						
Część gminy	Chrom Cr	Kadm Cd	Ołów Pb	Cynk Zn	Nikiel Ni	Miedź Cu
Południowa.	6-11	<0,5	13- 34	<30- 70	5- 16	7- 20
Wschodnia	4-6	<0,5	13- 29	40- 70	2- 10	7- 25
Wieś Biała	11-16	<0,50	29- 34	70- 90	16 -28	14 -25

Na podstawie czego określono stopień zanieczyszczenia gleb gminy metalami ciężkimi

		Stopień zanieczyszczenia gleby						
Część gminy	Pierwiastek	Cd	Pb	Zn	Ni	Cu	Ocena ogólna	Metale zanieczyszczające
Południowa.	Kategoria	0	0	0	0	0	0	Brak
Wschodnia	Kategoria	I	0	0	0	I	I	Cd,Cu
Wieś Biała	Kategoria	0	0	I	I	0	I	Zn, Ni

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

Lp.	Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu wyrażony równoważnym poziomem dźwięku A w dB			
		Drogi lub linie kolejowe		Pozostałe obiekty i grupy źródeł hałasu	
		Pora dnia - przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	Pora nocy - przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	Pora dnia - przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia	Pora nocy - przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
2.	a. Tereny wypoczynkowo-rekreacyjne poza miastem b. Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej c. Tereny zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży d. Tereny domów opieki	55	45	45	40
3.	b. Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi c. Tereny zabudowy zagrodowej	60	50	50	40

Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku powodowanego przez linie elektroenergetyczne oraz starty, lądowania i przeloty statków powietrznych.

	Przeznaczenie terenu	Linie elektroenergetyczne	
		Równoważny poziom dźwięku A w dB	
		Pora dnia - przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	Pora nocy - przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom
1.	Tereny domów opieki, zabudowy związanej ze stałym pobytem dzieci i młodzieży	45	40
2.	Tereny zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej oraz zabudowy zagrodowej Tereny wypoczynkowo-rekreacyjne poza miastem.	50	45

Zagrożenia związane z emisją komunikacyjnych zanieczyszczeń powietrza utrzymają się natomiast na zbliżonym poziomie, lub będą wykazywać tendencję spadkową w związku z postępowaniem w konstrukcji silników i jakości paliw.

Hałas kolejowy.

Oddziaływanie hałasu kolejowego - zagrożenie dotyczy otoczenia odcinka linii kolejowej Kraków - Rzeszów - Medyka przebiegającego równoległe do bliższej Tarnowa części zwartej zabudowy Woli Rzędzińskiej oraz pojedynczych zabudowań i ich grup na terenie Jodłówki - Wałków. Strefę uciążliwości hałasu kolejowego określono na 100 m od osi skrajnego toru.

Hałas przemysłowy.

Wg danych Urzędu Wojewódzkiego, w gminie istnieją zakłady, które mogą oddziaływać niekorzystnie na otoczenie na skutek emisji hałasu. Aktualnie stwierdzono przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu przez Zakład Produkcji Spożywczej "Roleski" w Zgłobicach. Decyzja o dopuszczalnym poziomie hałasu wydana dla tego zakładu określa sposoby i harmonogram działań podejmowanych dla usunięcia uciążliwości.

Na obszarze gminy istnieją liczne zakłady handlowe, produkcyjne i usługowe, które mogą być uciążliwe dla najbliższego otoczenia. Większość takich obiektów mieści się w domu właściciela lub na wspólnej z nim działce. Liczne są też zakłady zlokalizowane na osobnych działkach w otoczeniu zabudowy mieszkaniowej. Organa nadzoru budowlanego, ani inspekcja ochrony środowiska zazwyczaj nie posiadają informacji o uciążliwości dla otoczenia tych obiektów, a jej stwierdzenie następuje zazwyczaj dopiero w momencie powstania konfliktów sąsiedzkich na tym tle. Uciążliwość takich obiektów, rozsianych w obszarach zabudowy mieszkaniowej jest bardzo częstą przyczyną konfliktów między mieszkańcami.

Na terenie gminy nie ma składowiska odpadów stałych, ani wylewiska ścieków sanitarnych.

Wywóz odpadów w gminie prowadzone jest na podstawie porozumienia komunalnego z Gminą Miasta Tarnów (mieszkańcy zawierają indywidualne umowy ze służbami miejskimi).

Odpady stałe wywożone są na składowisko miejskie przy ul. Cmentarnej w Tarnowie. Odpady płynne ze zbiorników wybieralnych wywożone są do grupowej oczyszczalni ścieków w Tarnowie. Gmina nie prowadzi ewidencji ilościowej wywożonych odpadów, w związku z tym możliwe jest jedynie szacunkowe określenie ich ilości na podstawie przeciętnego wskaźnika nagromadzenia, odniesionego do liczby ludności gminy i stopnia jej urbanizacji. Ponieważ większość wsi w gminie dość szybko traci charakter rolniczy, a wskaźniki nagromadzenia odpadów zbliżają się do typowo miejskich, należy założyć że system indywidualnego odbioru odpadów będzie się stopniowo rozszerzać również na tereny wiejskie.

10.4 Oddziaływanie na zbiorowiska roślinne

Intensywniejsza ingerencja człowieka w szatę roślinną była związana z rozwojem osadnictwa i pozyskiwaniem nowych terenów pod użytkowanie rolnicze. W tej fazie rozwoju gospodarczego wycięto najbardziej wartościowe drzewostany na Pogórzu oraz w Kotlinie Sandomierskiej. Ostateczny wynik to wprowadzenie w miejsce naturalnej szaty roślinnej zastępczych roślinnych zbiorowisk użytkowych. Nastąpiły ponadto istotne zmiany w składzie gatunkowym roślinności. Nowe zbiorowiska roślinne miały charakter zarówno półnaturalny jak też synantropijny. Tempo zmian nawiązywało do zmian w charakterze gospodarki na obecnym obszarze gminy.

Drugą formą ingerencji człowieka na naturalne zbiorowiska roślinne były przekształcenia w zbiorowiskach leśnych. Ingerencja bezpośrednia polegała na wycinaniu, a także na wypalaniu drzewostanów i zamianie dużych połaci lasu na pola uprawne i pastwiska. Szczególnie intensywny wyrąb lasu miał miejsce również kompleksów leśnych i innych miejsc atrakcyjnych dla budownictwa letniskowego i "drugich domów".

10.5 Nadzwyczajne zagrożenia środowiska.

Według koncepcji klasyfikacji potencjalnych źródeł zagrożeń środowiska opracowanej przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska na terenie gminy występują następujące źródła nadzwyczajnych zagrożeń środowiska:

1. Źródło I klasy, stwarzające wysoki stopień zagrożenia, tj. magazyny CPN w Woli Rzędzińskiej
2. Transport drogowy materiałów niebezpiecznych
3. Transport kolejowy materiałów niebezpiecznych

4. W bliskości granic gminy znajduje się największe ze źródeł nadzwyczajnych zagrożeń środowiska w regionie, tj. Zakłady Azotowe.

Źródłem zagrożenia ze strony niebezpiecznych substancji magazynowanych na terenie gminy są materiały pędne (benzyna i olej napędowy) w łącznej ilości ok. 80 tysięcy ton w bazie magazynowej CPN w Woli Rzędzińskiej. Z uwagi na zagrożenie wybuchowe, wokół magazynów ustanowiono strefę ochronną o szerokości 200 m od ogrodzenia obiektu.

Obszar strefy został częściowo wykorzystany jako tereny rozwoju przemysłu i usług przez umieszczenie w nim fabryki domów, której budowa nie została ukończona z powodów ekonomicznych. Pozostały obszar strefy stanowią tereny leśne i łąki, stanowiące równocześnie zieleni izolującą otoczenie od uciążliwości zapachowej magazynów.

W świetle obowiązujących przepisów regulujących gospodarkę przestrzenną zakład nie posiada tytułu prawnego do wprowadzania ograniczeń w zagospodarowaniu terenu strefy. Zakład podejmuje natomiast działania zmierzające do eliminacji uciążliwości.

Transport kolejowy substancji niebezpiecznych obejmuje zarówno substancje przewożone do zakładów będących źródłem zagrożenia dla terenu gminy jak również tranzyt przez teren gminy.

- instalacje półspalania oraz syntezy (medium niebezpieczne NH₃). W r. 1998 planowane jest oddanie nowej jednostki, która ma zastąpić 8 starych niebezpiecznych,
- instalacje PCW (medium niebezpieczne - chlorek winylu, przewiduje się a najbliźszych latach budowę nowej linii polimeryzacji chlorku winylu.

Mimo energicznych działań podejmowanych przez ZAT w zakresie wymiany technologii najbardziej niebezpiecznych (obok dokonanego już zasadniczego zmniejszenia emisji zanieczyszczeń powietrza i wód), zakład ten pozostanie nadal źródłem nadzwyczajnych zagrożeń środowiska o bardzo niskim prawdopodobieństwie wystąpienia, lecz o potencjalnym zasięgu obejmującym teren całej gminy.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska powodowane przez ZAT nie znajdują obecnie odzwierciedlenia w zagospodarowaniu przestrzennym gminy, prócz ograniczeń rozwoju wsi Biała wywołanych przez położenie jej w rejonie istniejącej do r. 1993 strefie ochronnej ZAT⁸.

Sugeruje się uwzględnienie powyższego zagrożenia w strategii rozwoju przestrzennego gminy, przez skierowanie rozwoju ludnościowego na tereny możliwie odległe od ZAT.

11. DIAGNOZA STANU ŚRODOWISKA

11.1 Uwarunkowania dla zagospodarowania przestrzennego

Teren gminy odznacza się dużym urozmaiceniem występujących zbiorowisk roślinnych. Dla rozwoju gminy, biorąc pod uwagę jej istniejące i potencjalne funkcje, największe znaczenie mają zbiorowiska leśne i łąkowe z powodu ich roli:

- spowalniającej i redukującej sptyw powierzchniowy i w związku z tym zwiększającej retencję i dyspozycyjne zasoby wód,
- chroniącej powierzchnię terenu przed erozją oraz akumulującej cząsteczki gleby znoszone z pól przez procesy erozyjne, co zmniejsza ilość zawiesiny niesionej przez wody powierzchniowe, wpływając na poprawę ich czystości,
- stabilizującej jako obudowa biologiczna koryta rzek, poprawiającej stan higieniczny atmosfery,
- najważniejszej niszy ekologicznej licznych gatunków rodzimej flory i fauny oraz szlaku migracyjnego.

Zagospodarowanie przestrzenne gminy powinno w maksymalnym stopniu chronić zbiorowiska leśne i łąkowe, w szczególności związane bezpośrednio ze środowiskiem wodnym oraz pełniące funkcje krajobrazowe i przeciw erozyjne.

Należy opracować długookresowy program zwiększenia powierzchni zajmowanej przez zbiorowiska leśne i łąkowe, w oparciu o analizę rzeczywistych możliwości realizacyjnych.

11.2 Sytuacja środowiskowa gminy na tle regionu

Wg diagnozy stanu środowiska naturalnego regionu tarnowskiego, pod względem występowania zagrożeń środowiska, omawiana gmina należy do grupy D tj. gmin, na terenie których występują ponadnormatywne zanieczyszczenia środowiska i uciążliwości o rozpoznanych, znacznym zasięgu i natężeniu, a istniejące dane pomiarowe pozwalają na ocenę stopnia zagrożenia.

W wyniku wielowiekowej działalności człowieka teren gminy posiada w zasadzie ustabilizowaną strukturę przestrzenną, na poziomie umiarkowanej i silnej ingerencji w środowisko, a lokalnie poważnej degradacji wartości środowiska. Pod wpływem gospodarki człowieka, przekształceniu w porównaniu do stanu "naturalnego" uległy wszystkie elementy środowiska. Najbardziej znacząco przekształcone zostały:

- szata roślinna i świat zwierząt wskutek daleko posuniętego wylesienia terenu i zamiany pozostawionych lasów naturalnych w lasy gospodarcze, wprowadzenia upraw rolnych, sieci osiedleńczej i komunikacyjnej, terenów eksploatacji zasobów mineralnych, przemysłu i usług,
- powierzchnia ziemi i wody powierzchniowe na skutek eksploatacji odkrywkowej kopalni, budowy ciągów komunikacyjnych, regulacji cieków wodnych i zagospodarowania ich dolin.
- Przemiany środowiska doprowadziły do istotnych zmian czynników ekologicznych, takich jak: klimat i jakość powietrza, gleba, jakość wód, zasoby surowców, tło akustyczne itp.

Charakterystyka środowiskowa (funkcji środowiskowych) stref funkcjonalno-przestrzennych gminy

Strefa północna.

Od większości obszarów analogicznej strefy województwa odróżnia ją niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej, co jest m. in. źródłem malejącego znaczenia gospodarki rolnej na rzecz pozarolniczych źródeł utrzymania (praca w przemyśle Tarnowa i Dębicy, usługi, rzemiosło) i z jednej strony sprzyja procesowi "unaturalnienia" terenu, na którym coraz większe powierzchnie, użytkowane ekstensywnie, lub całkowicie wypadające z produkcji rolnej, podlegają procesom sukcesji naturalnej, zmierzającej samoczynnie, poprzez kolejne jej stadia, do restytucji naturalnych zbiorowisk leśnych, z drugiej zaś powoduje rozwój rozmaitego rodzaju działalności pozarolniczej i lokowaniu drobnej przeważnie działalności usługowo-produkcyjnej. Ten kierunek rozwoju, słuszny z punktu widzenia strategii rozwoju regionu, może prowadzić z czasem do rzeczywistego włączenia Jodłówki-Wałków i wschodniej części Woli Rzędzińskiej do strefy zainwenstowania miejsko-przemysłowego. Stoi to jednakże w sprzeczności celem włączenia obszaru w regionalny system obszarów chronionego krajobrazu.

Strefa środkowa, osadniczo-usługowo-przemysłowa.

Biorąc pod uwagę bezpośrednio sąsiedztwo terenów gminy z głównym ośrodkiem miejsko-przemysłowym regionu, można stwierdzić, że stopień nasycenia jej terenów strukturami usługowymi i przemysłowymi - za wyjątkiem pasa wzdłuż drogi nr 4 - nie jest wysoki. Znaczną dynamikę rozwojową (jednak niższą niż założoną w planie gminy), wykazuje mieszkalnictwo. Ta część gminy staje się więc, zgodnie z przyjętymi założeniami, coraz wyraźniej zapleczem mieszkaniowym Tarnowa. Ze względu na szczupłość terenów otwartych, szczególnie od strony południowej, rola obszaru w przewietrzaniu miasta nie jest wielka a "korytarzem" sprzyjającym wymianie powietrza miasta z otoczeniem jest w zasadzie jedynie dolina Białej. Dolina Dunajca, choć jest niewątpliwie główną formą sterującą przyziemne ruchy powietrza odgrywa tu rolę marginalną. Nieliczne, lecz dość wartościowe obiekty w obrębie strefy, mogące służyć celom rekreacji codziennej lub skróconej świątecznej, są niemal całkowicie nieprzystosowane.

Strefa południowa.

Proponowany w planie miejscowym sposób zagospodarowania strefy jako zaplecza rolno-rekreacyjnego i częściowo osadniczego dla m. Tarnowa jest zgodny z jej predyspozycjami ekofizjograficznymi. Dokonujące się na jej obszarze przekształcenia funkcjonalne terenów i obiektów, są stosunkowo najmniej znaczące dla jej funkcji środowiskowej. Bardzo istotnym problemem zagospodarowania należącym do tej części gminy jest utrzymanie i zabezpieczenie przed przerwaniami ciągłości "korytarzy ekologicznych".

Zagrożenia środowiska.

Obecnie na terenie gminy występują następujące zagrożenia środowiska:

Zagrożenia typu "fizjograficznego" (przyrodnicze):

- powodziowe - dotyczy w zasadzie wyłącznie dolin rzecznych w granicach określonych zasięgiem wielkich wód o prawdopodobieństwie wystąpienia równym 1 % oraz terenów zagrożonych podtopieniem w okresach katastrofalnych opadów atmosferycznych,
- erozyjne - dotyczy terenów Pogórza o podłożu lessowym, silnie podatnych na rozwój erozji wodnej powierzchniowej i liniowej oraz wąwozowej. Zagrożenie to wraz ze zmianami w użytkowaniu gruntów rolnych oraz budowie dróg, aktualnie wyraźnie maleje,
- osuwiska - dotyczy istniejących powierzchni osuwisk czynnych lub potencjalnych, gdzie ze względu na budowę podłoża i warunki wodne istnieje stałe zagrożenie zniszczenia budynków lub dróg oraz innych powierzchni o dużym nachyleniu stoków i sprzyjającej budowie podłoża.

Główne zagrożenia związane z działalnością człowieka.

- *Emisja zanieczyszczeń powietrza.* Działalność uciążliwych podmiotów gospodarczych, emitujących zanieczyszczenia powietrza w ilościach, albo w sposób powodujący przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń powietrza w swym bliskim otoczeniu. Największym emitorem zanieczyszczeń na terenie gminy jest Zakład Ceramiki Budowlanej w Woli Rzędzińskiej. W zasięgu ponadnormatywnego oddziaływania tych obiektów znajduje się położona w pobliżu zabudowa mieszkaniowa. Sposobem rozwiązania tego problemu jest wyłącznie działanie właścicieli uciążliwych zakładów, do czego zobowiązani są oni harmonogramem określonym decyzjami o dopuszczalnej emisji i uzgodnionymi programami usunięcia uciążliwości.
- *Emisja hałasu.* Podobna sytuacja dotyczy ponadnormatywnego hałasu, związanego z działalnością kilku przedsiębiorstw na terenie gminy. Obowiązuje podobny tryb postępowania jak w przypadku zanieczyszczeń powietrza.
- *Emisja zapachów.* Problem dotyczy terenów w otoczeniu magazynu ZCPN w Woli Rzędzińskiej. W zasięgu oddziaływania tego zakładu nie ma jednak zabudowy mieszkaniowej, a uciążliwość ma być zlikwidowana do r. 2002 poprzez hermetyzację urządzeń. Uciążliwość zapachowa dotyczy także otoczenia składowisk odpadów ZAT w otoczeniu wsi Biała. Problem ten planuje się rozwiązać poprzez odpowiednie wykorzystanie powierzchni składowisk, szybką rekultywację oraz urządzenie pasów zieleni sterującej przyziemnym ruchem powietrza.

Zagrożenia komunikacyjne. Najpoważniejsze dotyczą komunikacji drogowej:

- *zanieczyszczenie powietrza.* Znaczne stężenia motoryzacyjnych zanieczyszczeń powietrza występują w bezpośrednim otoczeniu drogi krajowej nr 4. Jako pas największych zagrożeń należy przyjąć pas o szerokości 40 m od krawędzi jezdni,
- *hałas drogowy.* Hałas drogowy przy krawędzi jezdni drogi nr 4 przewyższa w ciągu dnia 75 dB []. Przyjmuje się, że strefa uciążliwości (określona poziomem 45 dB dniem) może sięgać odległości 150 m od krawędzi jezdni. Podobne wartości prognozowano dla obwodnicy po oddaniu do ruchu obu jej jezdni. W zasięgu uciążliwości znajdują się liczne zabudowania Zgłobic, Zbylitowskiej Góry głównie położone w pierwszej linii zabudowy wzdłuż tej drogi, jednak w niektórych przysłonecznionych, była w przeszłości jednym z czynników spowalniających rozwój, zwłaszcza ludnościowy.

W ostatnim dziesięcioleciu ten czynnik hamujący przestał działać, a gmina znajduje się w bezpośredniej bliskości dużego miasta, które prawdopodobnie w niedalekiej przyszłości, wkroczy w fazę przyspieszonego rozwoju. Rozwój będzie skutkować presją inwestycyjną na obszar gminy.

Głównym zagrożeniem dla środowiska gminy może stać się żywiołowa urbanizacja. Oczekuje się, że głównym jej czynnikiem będą obok mieszkalnictwa, usługi komercyjne.

Z powodu bliskości dużego miasta, w którym wkrótce może rozpocząć się szybki rozwój usług komercyjnych można oczekiwać pojawienia się inwestorów również na terenie gminy, zwłaszcza w pobliżu szlaków komunikacyjnych. Niezależnie od stosowanych kryteriów oceny komercyjnej wartości lokalizacji przez inwestorów takich obiektów, (co w praktyce często ostatecznie przesądza lokalizację) studium powinno wskazywać tereny, gdzie taka działalność może być rozwijana bez wchodzenia w konflikt z wymogami ochrony środowiska.

Podobnie przedstawia się sytuacja z perspektywami lokalizacji typu przemysłowego.

Podstawowe problemy przestrzenne gminy do rozwiązania.

Zabezpieczenie przed zabudową i zmianami użytkowania, które mogłyby spowodować degradację funkcjonalną istniejących elementów sieci ekologicznej,

Wprowadzenie elementów osłaniających istniejącą zabudowę mieszkaniową i obiekty użyteczności publicznej przed uciążliwością hałasu komunikacyjnego.

Okres ostatni zaznacza się stopniowym ograniczeniem degradujących oddziaływań jakościowych (zanieczyszczenia środowiska). Równocześnie nadal postępują przekształcenia o charakterze przestrzennym, degradujące walory środowiska na skutek żywiołowości procesów urbanizacji, których nie jest w stanie opanować (celem kształtowania ładu przestrzennego) system prawny planowania przestrzennego.⁶

⁶ Tekst zaznaczony „kursywą” jest tekstem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów z 1999r.

ROZDZIAŁ 8 STAN SYSTEMÓW KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

1. UWARUNKOWANIA ROZWOJU KOMUNIKACJI

1) DIAGNOZA STANU ISTNIEJĄCEGO

Układ podstawowy sieci dróg w obszarze gminy Tarnów stanowią drogi krajowe, drogi wojewódzkie oraz drogi powiatowe. Układ uzupełniający stanowią drogi gminne. Nadrzędną rolę komunikacyjną pełni droga krajowa nr 4 Kraków - Tarnów - Rzeszów, przebiegająca w południowej części gminy. Od tej drogi, z Tarnowa w kierunku południowym, odchodzi droga wojewódzka nr 977 Tarnów - Tuchów - Krzyżówka, pełniąca w tej części gminy rolę podstawową.

Ponadto obszar gminy przecinają drogi powiatowe:

- 43310 Tarnów - Zakliczyn*
- 43342 Tarnów - Zgłobice*
- 43359 Tarnów - Wałki - Stare Żukowice*
- 43361 Wola Rzędzińska - Zaczarnie - Lisia Góra*
- 43362 Wola Rzędzińska - Ładna – Skrzyszów*
- 43378 Nadworze - Rzuchowa*
- 43364 Skrzyszów - Łękawka*
- 43376 Koszyce Małe - Zgłobice*
- 43375 Zgłobice - Szczepanowice*
- 43338 Tarnów - Biała - Bobrowniki*
- 43363 Pogórska Wola – Wałki*

Aktualne obciążenie ruchem drogi krajowej nr 4 jest bardzo duże, drogi wojewódzkiej nr 977 umiarkowane.

Położenie gminy Tarnów, w rejonie głównego w tej części kraju traktu drogowego wschód - zachód o znaczeniu krajowym i międzynarodowym, wiąże się z koniecznością rozwiązania ponadlokalnych problemów komunikacyjnych związanych z funkcjonowaniem tej trasy, ale również lokalnych problemów, związanych z obsługą gminy.

- 1) Droga krajowa nr 4 na odcinku granica gminy - węzeł z obwodnicą Tarnowa, wykazuje już obecnie w godzinach szczytowego spiętrzenia ruchu, braki wystarczającej przepustowości. Na odcinku obwodnicy miasta Tarnowa, wykonanej w parametrach drogi krajowej, posiada znaczne rezerwy przepustowości.*
- 2) Droga wojewódzka nr 977 wykazuje rezerwy przepustowości.*

Przez północno wschodnią część gminy przebiega linia kolejowa Katowice – Kraków – Tarnów – Medyka ze stacją w Woli Rzędzińskiej i przystankiem w Jodłówce Wałkach. Linia kolejowa, mimo iż jest jedną z najbardziej obciążonych ruchem pasażerskim i towarowym w tej części kraju, wykazuje rezerwy przepustowości.

2) GŁÓWNE PROBLEMY KOMUNIKACYJNE

Główne problemy komunikacyjne najbliższych lat związane będą niemal wyłącznie z koniecznością zapewnienia odpowiedniej przepustowości dróg najwyższych kategorii. Zgodnie z prognozowanymi potrzebami ruchu drogowego, do roku 2015 musi powstać autostrada A4 na odcinku Kraków – Rzeszów oraz związany z nią węzeł Wierzchosławice-Krakowska (miasto Tarnów) – odcinek pomiędzy węzłem a drogą krajową nr 4 przebiega przez Zbylitowską Górę. Niezależnie od powyższego modernizacji wymaga odcinek drogi nr 4 Wojnicz – Tarnów oraz droga wojewódzka nr 977 Tarnów – Tuchów.

Głównym źródłem uciążliwości komunikacyjnych jest droga krajowa nr 4. Zakładana dalsza jej modernizacja, wzrastający systematycznie ruch, nawet mimo planowanej w przyszłości na kierunku wschód-zachód autostrady A4, powodują istotne zagrożenia dla przyległej zabudowy mieszkaniowej. Wskazuje się, w miejscach szczególnie zagrożonych i konfliktowych, wykonanie odpowiednich zabezpieczeń szczególnie w obszarach mieszkaniowych.

2. UWARUNKOWANIA I STAN ZAINWESTOWANIA SYSTEMÓW GOSPODARKI WODNO-ŚCIEKOWEJ

1) STAN ISTNIEJĄCY I UWARUNKOWANIA

Ocena stanu istniejącego zaopatrzenia w wodę

Źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy Tarnów w przeważającej większości są wodociągi zbiorcze wykonane w ostatnich latach, na terenie poszczególnych wsi - głównie w oparciu o zakup wody z wodociągu komunalnego w Tarnowie, mającego charakter wodociągu grupowego.

Eksploatacją urządzeń i sieci oraz dostarczaniem wody zajmują się Tarnowskie Wodociągi Sp. z o.o. - działająca w formie spółki:

- miasta Tarnowa,
- gminy Tarnów,
- gminy Skrzyszów;

za wyjątkiem wodociągu dla wsi Radlna i Poręba Radlna - opartego na własnym ujęciu wody, oraz wodociągu dla wsi Biała - opartego na zakupie wody z wodociągu „Łęg Tarnowski”.

Aktualnie na terenie gminy eksploatowane są następujące wodociągi zbiorcze:

- Wodociąg „Wola Rzędzińska” - obejmujący zasięgiem działania wieś Wola Rzędzińska i Jodłówka w oparciu o dostawę wody z wodociągu „Tarnów”;
- Wodociąg „Zbylitowska Góra - Zgłobice” pracujący w oparciu o pobór wody z rurociągu tranzytowego \varnothing 600 mm w ul. Zbylitowskiej;
- Wodociąg „Koszyce Wielkie - Koszyce Małe” zasilany z magistrali \varnothing 500 mm w ul. Krakowskiej;
- Wodociąg „Tarnowiec” także oparty o pobór wody z sieci wodociągu miejskiego w Tarnowie.

Wszystkie wymienione wyżej wodociągi oparte są o pobór wody z sieci wodociągu miejskiego w Tarnowie, dla którego źródłem wody jest rzeka Dunajec, na zasobach której bazuje:

- ujęcie infiltracyjne „Świerczków” złożone z 11 studni wierconych oraz 8 kopanych,
- ujęcie „Zbylitowska Góra I” pracująca jako ujęcie powierzchniowe typu brzegowego,
- ujęcie „Zbylitowska Góra II” za pomocą 11 studni w międzywalu rz. Dunajec o łącznej zdolności produkcyjnej 58 300 m³/dobę [43 200 + 6 000 + 9 100m³/dobę].

Ponadto na terenie gminy Tarnów eksploatowane są następujące wodociągi:

- Wodociąg dla wsi Biała - oparty o zakup wody z wodociągu „Łęg Tarnowski”.
- Wodociąg dla wsi Poręba Radlna oraz Radlna zrealizowany w oparciu o własne ujęcie wody, którym jest źródło na terenie wsi Poręba Radlna o zasobach zatwierdzonych w kat. „B” w wielkości $Q = 7.2 \text{ m}^3/\text{h}$; z własną stacją wodociągową z hydrofornią dozowaniem podchlorynem sodu, zbiornikiem stalowym $2 \times 50 \text{ m}^3$

Długość sieci:

- grawitacyjna długość 906 m,
- sieć rozdzielcza ciśnieniowa długości - 4 823 m,
- przyłącza 85 sztuk dł. 2678 m.

Pozostałe wsie gminy tj.:

- Błonie,
- Zawada,

- Łękawka,
- Nowodworze,

zaopatrują się w wodę z własnych studni przydomowych, kopanych lub wierconych lub też ujęcia lokalnych źródeł.

Ocena stanu istniejącego odprowadzenia ścieków

W ostatnich latach na obszarze gminy Tarnów przystąpiono do realizacji systemów kanalizacji zbiorczej, rozpoczynając od wsi położonych w bezpośrednim otoczeniu miasta (w strefie podmiejskiej), zaczynając od jego południowej strony.

Skanalizowana została wieś Zbylitowska Góra, częściowo Zgłobice, w trakcie realizacji znajduje się kanalizacja zbiorcza na terenie wsi Koszyce Wielkie i Koszyce Małe

Kanalizacja wsi Zbylitowska Góra - Zgłobice

Ścieki sanitarne z terenu wsi Zbylitowska Góra sprowadzone zostały siecią kanałów sanitarnych do kanału wzdłuż ul. Zbylitowskiej (zach. część wsi) oraz kanału wzdłuż ul. Krakowskiej - przez północną część osiedla „Zbylitowska Góra I” do głównego kanału prowadzącego ścieki wzdłuż rowu do kolektora „S” kanalizacji miejskiej w Tarnowie przekroju 0,6/0,9 m w ul. Sienkiewicza, będącego również odbiornikiem ścieków sanitarnych z terenu wsi Zgłobice. - Kanalizacja wsi Koszyce Małe - Koszyce Wielkie - aktualnie w realizacji znajduje się system kanałów sanitarnych sprowadzających ścieki w kierunku ul. Koszyckiej.

Odbiornikiem ścieków z tego systemu będzie kolektor „P” kanalizacji miejskiej południowej części Tamowa, którego zadaniem jest m.in. sprowadzenie ścieków z terenów położonych na południe od ul. Krakowskiej. Włączenie ścieków do systemu kanalizacji Tarnowa uzależnione jest od ukończenia realizacji II etapu kolektora „P” wraz z realizacją przepompowni ścieków przy osiedlu Koszyce, warunkującej przerzut ścieków z Koszyc Wielkich i Małych [aktualnie ścieki z osiedla Koszyckiego odprowadzane są do rz. Białej].

Na terenie pozostałych wsi gminy brak jest jakiegokolwiek systemu kanalizacji zbiorczej. Ścieki odprowadzane są indywidualnie, bez oczyszczania do dołów chłonnych, rzadziej do zbiorników szczelnych, okresowo opróżnianych, bardzo często wprost do pobliskich rowów lub cieków powodując ich systematyczną degradację.

Jedynie niektóre większe zakłady przemysłowe mają lokalne urządzenia oczyszczające.

Znajdujące się na terenie wsi Wola Rzędzińska Zakłady Ceramiki Budowlanej odprowadzają wody opadowe, poprodukcyjne oraz socjalno-bytowe po ich oczyszczeniu do potoku Jasionna, natomiast wody z EC do potoku Średnie Pole, uchodzącego do rz. Czarnej.

Oczyszczalnia ścieków składa się z dwóch trójkomorowych osadników (doły gnilne) o 10 dobowym czasie zatrzymania, o przepustowości $Q = 378.5 \text{ m}^3/\text{dobę}$ oraz z 5 poletek osadowych. Przy każdym dziale produkcyjnym znajduje się osadnik gnilny dla czyszczenia ścieków z zawiesiny, przy bazie transportowej - zainstalowany jest odolejacz, a przy osiedlu mieszkaniowym - osadnik wstępny.

Odprowadzenie i oczyszczenie ścieków

Położenie gminy w bezpośrednim otoczeniu miasta, znaczna koncentracja zabudowy na terenie wsi, zaopatrzenie mieszkańców w wodę pitną w systemie zbiorowym - powodują iż najpilniejszym do rozwiązania problemem warunkującym rozwój gminy jest realizacja zbiorczych systemów kanalizacyjnych na terenie wsi gminy.

Głównym odbiornikiem ścieków z terenu wsi gminy Tarnów będzie „GOŚ” (Grupowa Oczyszczalnia Ścieków) w Tarnowie, w pojedynczych przypadkach własna lokalna oczyszczalnia ścieków.

a) Głównym uwarunkowaniem rozwoju gminy jest nieuporządkowana gospodarka ściekowa na znacznym jeszcze obszarze gminy:

- dla wsi bezpośrednio przyległych do granic miasta Tamowa próg stanowi zakończenie realizacji II etapu kolektora „P” (dla wsi Koszyce Wielkie i Małe) oraz realizacja III-go zadania kolektora „P” umożliwiającego realizację kanalizacji zbiorczej na terenie wsi Tarnowiec,
- dla wsi w południowo-wschodniej części gminy realizacja kanalizacji warunkuje ochronę jakości wód powierzchniowych i podziemnych [przed infiltrowaniem ścieków gospodarczo-bytowych w głąb podłoża z nieodpowiednio eksploatowanych dołów wybieralnych] będących dla mieszkańców tych wsi źródłem wody pitnej.

b) Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy jest rzeka Dunajec oraz wody powierzchniowe i podziemne w południowo-wschodniej części gminy, istnieje zatem konieczność ochrony jakości tych wód, a także ustanowienia dla istniejących ujęć wód stref ochronnych, zgodnych z aktualnie obowiązującymi przepisami. Strefa ochrony ujęcia „Zbylitowska Góra” jest w opracowaniu.

3. UWARUNKOWANIA I STAN ZAINWESTOWANIA W ZAKRESIE GOSPODARKI ENERGETYCZNEJ

1) GAZOWNICTWO

Aktualnie na terenie gminy Tarnów występuje szereg sieci i urządzeń gazowniczych zasilających odbiorców komunalnych i obiekty, w tym: gazociągi wysokoprężne, stacje redukcyjne gazu I oraz rozdzielcze sieci gazowe średniego i niskiego ciśnienia. Sieci te i obiekty są w eksploatacji Karpackiego Okręgowego Zakładu Gazownictwa z siedzibą w Tarnowie.

Całość gminy jest obecnie zgazyfikowana.

Oprócz sieci i obiektów będących w eksploatacji Karpackiego Okręgowego Zakładu Gazownictwa, na terenie gminy znajdują się również obiekty związane z eksploatacją złóż gazu ziemnego, będące w gestii Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa Sanockiego Zakładu Nafty i Gazu tj. ośrodek zbiorczy kopalni gazu Tarnów I na terenie wsi Koszyce oraz odwierty eksploatacyjne gazu ziemnego oraz gazociągi wysokoprężne z odwiertów Kopalni Tarnów I oraz Tarnów II.

Na terenie gminy Tarnów zlokalizowanych jest aktualnie szereg sieci i urządzeń gazowniczych, jak:

a) gazociągi wysokoprężne gazu ziemnego

- 0 500 CN 6,3 MPa relacji Podgórska Wola - Łukanowice
- 0 500 CN 6,3 MPa relacji Podgórska Wola - Łukanowice (nowy)
- 0 500 CN 6,3 MPa relacji Tarnów - Skawina
- 0 300 CN 6,3 MPa Swarzów - Podgórska Wola
- 0 300 i 0 250 CN 6,3 MPa do rozdzielni gazu Tarnów Zachodni
- 0 80 CN 6,3 MPa do stacji redukcyjnej w Woli Rzędzińskiej
- 0 80 CN 6,3 MPa do stacji w Rzuchowej
- 0 65 CN 4,0 MPa do stacji w Zbylitowskiej Górze
- 0 80 CN 14 MPa - gazociągi wysokoprężne z odwiertów gazowych kopalni Tarnów oraz eksploatowane odwierty

b) stacje redukcyjne gazu I stopnia

dla odbiorców komunalnych:

- w Zbylitowskiej Górze
- Tarnowcu
- Woli Rzędzińskiej
- Zgłobicach

dla przemysłu:

- Zakładów Ceramicznych w Woli Rzędzińskiej

c) gazociągi średnioprężne we wsiach na terenie gminy,

d) gazociągi niskoprężne we wsi Biała.

Miejscowości gminy Tarnów zasilane są z istniejących stacji redukcyjnych na terenie gminy poprzez połączony układ sieci średniego ciśnienia. Wyjątek stanowi wieś Biała, która zasilana jest siecią niskoprężną ze stacji redukcyjnej w Tarnowie przy ul. Klikowskiej.

Ocena stanu istniejącego

Głównym źródłem zasilania w gaz gminy Tarnów są stacje redukcyjnopomiarowe I stopnia zlokalizowane w Tamowcu, Zbylitowskiej Górze, Zgłobicach i Woli Rzędzińskiej.

Istniejący system sieci na terenie gminy Tarnów zapewnia dostawę gazu dla istniejących odbiorców i posiada możliwość dalszej rozbudowy w miarę rozwoju gminy.

2) ELEKTROENERGETYKA

Na obszarze gminy zlokalizowana jest stacja węzłowa 400/110 kV (Tarnów Południe) w miejscowości Radlna. Stacja ta powiązana jest po stronie 400 kV z liniami napowietrznymi 400 kV relacji Tarnów - Rzeszów oraz Tarnów -Tuczna. Ze stacji tej wychodzą linie napowietrzne 110 kV dla zasilania układu sieci przesyłowo-rozdzielczej południowej części kraju. Są to linie relacji:

- Tarnów Południe - Tuchów,
- Tarnów Południe - Gorzków,
- Tarnów Południe - Rożnów,
- Tarnów Południe - Tarnów Zachód,
- Tarnów Południe - Podzamcze,
- Tarnów Południe - Ponar.

Ponadto przez teren gminy przebiega linia 110 kV relacji Klikowa – Latoszyn oraz linia 110 kV Tarnów Zachód - Tarnów Wschód i Podzamcze - Grabówka, jak również linia 220 kV Klikowa - Tarnów Zachód. Wszystkie wyżej wymienione linie napowietrzne wymagają zachowania stref ochronnych. Dla linii 220 i 400 kV należy liczyć się ponadto ze znacznym oddziaływaniem, jeśli chodzi o hałas. Tutaj strefa ochronna może sięgać od 100 do 300 m, w zależności od ukształtowania terenu, charakteru zabudowy i zadrzewienia. Pozostałe linie energetyczne na tym obszarze to linie średniego napięcia zasilające poszczególne stacje transformatorowe 15/0,4 kV. Praktycznie całość sieci energetycznej na obszarze objętym opracowaniem funkcjonuje w wykonaniu napowietrznym. To samo dotyczy stacji transformatorowych 15/0,4 kV. Sieć średniego napięcia pracuje w oparciu o główne punkty zasilania zlokalizowane na terenach gmin przyległych, w układzie magistralnym rozczłonkowanym, zasilanych dwustronnie z różnych stacji 110/Sn. Moc poszczególnych jednostek transformatorowych zawiera się w granicach od 50 - 250 kVA. Parametry sieci Sn 3 x 35, 3 x 50 i 3 x 70 mm² AFL.⁷

⁷ Tekst zaznaczony „kursywą” jest tekstem Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Tarnów z 1999r.

ROZDZIAŁ 9**STAN DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW ORAZ DÓBR KULTURY WSPÓŁCZESNEJ****1. SZLAKI TURYSTYCZNE I KULTUROWE**

Przez teren gminy przebiegają liczne szlaki turystyczne – tematyczne i krajobrazowe, związane z obiektami i zespołami zabytkowymi, miejscami pamięci oraz miejscami atrakcyjnymi krajobrazowo:

- 1) Istniejące:
 - a) **Turystyczne szlaki piesze PTTK** – między innymi czerwony szlak biegnący pętlą wokół miasta Tarnów oraz inne krzyżujące się na górze świętego Marcina, przy XV – wiecznej drewnianej świątyni w Zawadzie;
 - b) **Szlaki rowerowe** – łagodne trasy górskie i spacerowe;
 - c) **Szlak Architektury Drewnianej** - w Województwie Małopolskim ciągnie się na długości 1500 km obejmując 237 zespołów architektonicznych od kościołów, cerkwi, kaplic i dzwonnicy po spichlerze, wiejskie chałupy i szlacheckie dwory. W gminie Tranów obiektem na szlaku jest gotycki kościół p.w. św. Marcina Biskupa w Zawadzie;
 - d) **Szlak Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej** – jest inicjatywą powiatów tarnowskiego i gorlickiego; z 106 wojskowych obiektów cmentarnych znajdujących się w powiecie tarnowskim, na obszarze gminy Tarnów położonych jest 6 – w miejscowościach: Błonie, Jodłówka – Wałki, Koszyce Małe, Poręba Radlna, Tarnowiec oraz Wola Rzędzińska. Obiekty te są świadectwem walk toczonych w latach 1914/15 pomiędzy armią rosyjską i austro-węgierską, na cmentarzach pochowani są żołnierze różnych narodowości;
- 2) Projektowane:
 - a) **Szlak Bursztynowy** – jest polsko-słowacko-węgierską inicjatywą ekoturystyczną realizowaną wzdłuż cennego przyrodniczo i kulturowo historycznego traktu od Budapesztu przez Bańską Szczawnicę po Kraków, a docelowo także od Krakowa Doliną Wisły po Morze Bałtyckie. Trasa dziedzictwa, którą tworzy międzynarodowy szlak rowerowy oraz lokalne pętle tematyczne, eksponuje unikalne wartości zakątków Bursztynowego Szlaku, ich przyrodę, tradycje, lokalną kuchnię, rzemiosło, sztukę, imprezy i jarmarki. Stwarza możliwość rozwoju turystyki w oparciu o lokalne zasoby historyczno – kulturowe;
 - b) **Szlak Fortyfikacji Nowożytnej i Najnowszej** – ma na celu pokazanie ewolucji dzieł obronnych powstałych od XVII wieku do zakończenia II Wojny Światowej, czyli w czasie masowego rozwoju broni palnej; szlak biegnie wzdłuż drogi krajowej nr 4, lecz na terenie gminy nie ma żadnych obiektów związanych z nim tematycznie;

2. ZABYTKI**1) Archeologia**

Na terenie gminy znajduje się 108 zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, z czego 4 wpisane zostały do rejestru zabytków nieruchomości: osady z okresu wpływów rzymskich w Koszycach Wielkich i Tarnowcu oraz średniowieczne grodziska w Zawadzie i Zgłobicach. Stanowiska archeologiczne znajdują się na terenie wszystkich miejscowości oprócz sołectw Biała i Jodłówka – Wałki, ujawnione w nich obiekty archeologiczne, dokumentujące ślady osadnictwa, pochodzą z wszystkich okresów chronologicznych – od epoki kamienia po XVII wiek.

2) Stanowiska archeologiczne

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska / materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpis do rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rzęd wielk. obsz.
1.	Błonie	1	104-65	43	osada	przeworska	okres rzymski (?)	6 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	-	czasy nowożytne	15 fr. naczyń	-				
2.	Błonie	2	104-65	44	śląd osadn.	(?)	prehistoria	1 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	1 fr. naczyń	-				
					osada	-	czasy nowożytne	15 fr. naczyń	-				
3.	Błonie	3	104-	45	śląd	łużycka	epoka brązu	1 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera,	badania	do 1

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpis rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
			65		osadn.						J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	terenowe, powierzchniowe	ara
4.	Błonie	4	104-65	46	osada ślad osadn.	przeworska łużycka	okres rzymski epoka brązu	6 fr. naczyń 1 fr. naczynia	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
5.	Błonie	5	104-65	47	osada	przeworska	okres rzymski	6 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
6.	Błonie	6	105-65	130	ślad osadn.	(?)	epoka kamienia	odłupek krzemienia	z	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe, znalezisko luźne	do 1 ara
					ślad osadn.	(?)	prehistoria	2 fr. naczyń	-				
					ślad osadn.	n	wczesne średniowiecze		1 brzeg				
					ślad osadn.	n	późne średniowiecze	2 fr. naczyń	-				
7.	Błonie	7	105-65	131	osada	przeworska	okres rzymski	7 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
8.	Błonie	8	105-65	132	ślad osadn.	(?)	epoka kamienia	odłupek krzemienia	z	mała	A.Cetera, J.Okoński, G.Tracz, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	(?)	prehistoria	4 fr. naczyń	-				
9.	Błonie	9	105-65	133	osada	(?)	prehistoria	5 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, G.Tracz, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
10.	Błonie	10	105-65	134	ślad osadn.	(?)	prehistoria	12 fr. naczyń	1 brzeg	średnia	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
11.	Błonie	11	105-65	135	ślad osadn.	(?)	prehistoria	8 fr. naczyń	1 brzeg	średnia	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
12.	Błonie	12	105-65	136	osada (?)	(?)	prehistoria	4 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
13.	Błonie	13	105-65	137	ślad osadn.	(?)	epoka kamienia	odłupek krzemienia jurajskiego	z	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe, znalezisko luźne	do 1 ara
					ślad osadn.	(?)	prehistoria	1 fr. naczynia	-				
14.	Koszyce Małe	1	104-66	45	ślad osadn.	(?)	neolit	2 skorupy		mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					ślad osadn.	przeworska	późny okres rzymski	1 siwa toczona skorupa	-				
					ślad osadn.	-	średniowiecze	1 skorupa					
					osada	-	czasy nowożytnie	13 skorup					
15.	Koszyce Małe	2	104-66	46	osada (?)	-	średniowiecze	3 skorupy, 2 fr. naczyń	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada (?)	przeworska	późny okres rzymski (?)	11 skorup	-				
16.	Koszyce Małe	3	104-66	47	osada (?)	przeworska (?)	późny okres rzymski wczesne średniowiecze	11 skorup	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
17.	Koszyce Małe	4	105-66	1	ślad osadn.	łużycka	epoka brązu	1 fr. naczynia	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1983 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
18.	Koszyce Wielkie	1	104-66	36	osada	przeworska	okres rzymski (?)	18 skorup	-	średnia	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
19.	Koszyce Wielkie	2	104-66	37	ślad osadnictwa	(?)	neolit	2 skorupy		mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					ślad osadn.	-	średniowiecze	1 skorupa					
					osada (?)	(?)	prehistoria	7 skorup					
20.	Koszyce Wielkie	3	104-66	38	osada (?)	przeworska	późny okres rzymski	5 skorup		średnia	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					osada	-	wczesne średniowiecze	13 skorup					

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska / materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpis rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
21.	Koszyce Wielkie	4	104-66	39	osada (?)	łużycka	epoka brązu	4 skorupy	-	średnia	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada (?)	-	średniowiecze	5 skorup					
					osada	(?)	późny okres rzymski (?)	19 skorup					
22.	Koszyce Wielkie	5	104-66	40	osada (?)	łużycka	epoka brązu	5 skorup	-	duża / A-240 z dnia 22.12.1981	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 5 ha
					osada	przeworska	późny okres rzymski	108 skorup, 11 fr. naczyń					
23.	Koszyce Wielkie	6	104-66	41	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	1 skorupa, 1 brzeg	-	średnia	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					osada (?)	łużycka (?)	epoka brązu (?)	6 skorup					
					osada	przeworska	okres rzymski	13 skorup, 3 fr. naczyń					
24.	Koszyce Wielkie	7	104-66	42	śląd osadn.	przeworska	okres rzymski	2 skorupy	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					osada	-	średniowieczny nowożytny	10 skorup, 3 fr. naczyń					
25.	Koszyce Wielkie	8	104-66	43	osada	łużycka	wczesna epoka brązu	11 skorup	-	duża	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	trzcinięcka (?)	wczesna epoka brązu	1 skorupa					
					osada	(?)	neolit - wczesny brąz	15 skorup, 1 odupek krzemienisty					
26.	Koszyce Wielkie	9	104-66	44	osada (?)	-	wczesne średniowiecze i średniowiecze	7 skorup	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
27.	Łękawka	1	105-67	1	śląd osadn.	(?)	neolit (?)	1 fr. ceram, 2 odłupki krzemienne	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
28.	Łękawka	2	105-67	2	śląd osadn.	(?)	wczesna epoka brązu	1 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	3 fr. ceram.					
29.	Łękawka	3	105-67	3	śląd osadn.	-	średniowiecze	1 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
30.	Łękawka	4	105-67	4	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	3 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	pradziejowa	nieokreślona	2 fr. ceram, 1 fr. rozcieracza					
31.	Łękawka	5	105-67	5	śląd osadn.	(?)	epoka kamienia	1 fr. wiórka krzem.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					osada	-	średniowiecze	8 fr. ceram.					
32.	Łękawka	6	105-67	6	osada	-	średniowiecze	11 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
33.	Łękawka	7	105-67	7	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	3 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
34.	Łękawka	8	105-67	8	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	2 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
35.	Łękawka	9	105-67	9	śląd osadn.	(?)	wczesna epoka brązu	1 narzędzie rdzeniowe z krzem. narzutowego	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	4 fr. ceram.					
36.	Łękawka	10	105-67	10	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	3 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
37.	Łękawka	11	105-67	11	osada	-	wczesne średniowiecze	7 fr. ceram.	-	mała	W. Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska / materiał masowy	znaleziska / znaleziska. wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpisu rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
38.	Nowodworce	1	104-66	29	osada	przeworska	okres rzymski	22 skorupy	-	średnia	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
39	Nowodworce	2	104-66	30	śląd osadn.	-	średniowiecze	1 brzeg	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada (?)	przeworska	późny okres rzymski	6 skorup					
40.	Poreba Radlna	1	104-66	35	śląd osadn.	przeworska	okres rzymski	2 fr. naczyń	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
					osada (?)	-	czasy nowożytnie	4 fr. naczyń niecharakt.					
41.	Poreba Radlna	2	105-66	10	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	2 fr. ceramiki	-	mała	A. Cetera, J. Okoński, 1984r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	(?)	prehistoria	6 fr. ceramiki					
42.	Poreba Radlna	3	105-66	11	śląd osadn.	przeworska	p. okres rzymski	3 fr. ceramiki	-	mała	A. Cetera, J. Okoński, W. Drabczyński, 1984r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
43.	Radlna	1	104-66	31	osada (?)	-	wczesne średniowiecze	brak	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
44.	Radlna	2	104-66	32	osada (?)	wstęgowa (?)	neolit i wczesne średniowiecze	brak	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
45.	Radlna	3	104-66	33	osada (?)	przeworska	późny okres rzymski	5 fr. naczyń	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	łużycka	epoka brązu	2 fr. naczyń					
46.	Radlna	4	104-66	34	śląd osadn.	trzciniicka (?)	wczesna epoka brązu	1 skorupa	-	średnia	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					osada	przeworska (?)	późny okres rzymski-wczesne średniowiecze	13 skorup					
47.	Tarnowiec	1	104-66	14	osada	mierzanowicka	późny neolit brąz	30 fr. naczyń	-	duża / A-239 z dnia 22.12.1981	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe i wykopaliskowe	do 5 ha
					obozowisko (?)	ceramiki sznurowej	późny neolit	2 fr. naczyń					
					osada	przeworska	późny lateralski-rzymski	42 fr. naczyń	fr. pucharu grafit				
					osada	łużycka	późny brąz - Hallstatt	5 fr. naczyń	-				
					osada	-	schyłek wczesnego średniowiecza	47 fr. naczyń	-				
48.	Tarnowiec	2	104-66	15	osada	przeworska	okres rzymski	10 skorup	-	średnia	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ha
					osada	-		11 fr. naczyń					
49.	Tarnowiec	3	104-66	16	osada (?)	przeworska	późny okres rzymski	4 skorupy	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	-	średniowiecze	8 skorup					
50.	Tarnowiec	4	104-66	17	śląd osadn.	celto-przeworska	okres lateralski (?)	2 fr. naczyń grafitowych	-	średnia	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	średniowiecze	3 fr. naczyń					
					osada (?)	(?)	prehistoria	8 skorup zniszczonych					
51.	Tarnowiec	5	104-66	18	śląd osadn.	przeworska	późny okres rzymski (?)	2 fr. naczyń	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
52.	Tarnowiec	6	104-66	19	osada (?)	-	średniowiecze XIV-XV wiek	brak	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
53.	Tarnowiec	7	104-66	20	śląd osadn.	-	neolit i średniowiecze	brak	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
54.	Tarnowiec	8	104-66	21	śląd osadn.	-	neolit	brak	-	mała	J. Okoński, A. Szpunar, 1981 r.	inf. archiw. i badania terenowe,	-

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpisu rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
												powierzchniowe	
55.	Tarnowiec	9	104-66	22	śląd osadn.	-	neolit i wczesne średniowiecze	brak	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
56.	Wola Rzędzińska	1	103-67	5	osada	pradziejowa	nieokreślona	kilka fr. ceramiki, kilka okruchów krzemiennych, kilka wiórków krzemiennych	-	-	W.Koman, 1988r	inf. archiw, znalezisko luźne	-
57.	Wola Rzędzińska	2	103-67	6	osada	pradziejowa	nieokreślona	narzędzia krzemienne: 4 wiórki, 3 odłupki, 5 okruchów	-	-	W.Koman, 1988r	inf. archiw, znalezisko luźne	-
58.	Wola Rzędzińska	3	103-67	7	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze, XII-XIII w	2 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
					śląd osadn.	-	średniowiecze, XIV-XV w	2 fr. ceramiki					
59.	Wola Rzędzińska	4	103-67	8	osada (?)	pradziejowa	nieokreślona	3 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
60.	Wola Rzędzińska	5	103-67	9	śląd osadn.	-	późne średniowiecze, XV-XVI w	1 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
					śląd osadn.	pradziejowa	nieokreślona	1 fr. ceramiki					
61.	Wola Rzędzińska	6	103-67	10	śląd osadn.	-	epoka kamienia	1 odłupek krzemienisty, 1 okruch krzemienia przepal.	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
62.	Wola Rzędzińska	7	103-67	11	śląd osadn.	-	epoka kamienia	1 odłupek z krzemienia, 1 łuszczyka z krzemienia narzut.	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
63.	Wola Rzędzińska	8	103-67	12	osada (?)	-	średniowiecze, XV w	5 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
64.	Wola Rzędzińska	9	103-67	13	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze, X-XIII w	2 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
					śląd osadn.	-	epoka nowożytna, XVII-XVIII w	1 fr. ceramiki					
65.	Wola Rzędzińska	10	103-67	14	śląd osadn.	-	epoka kamienia	2 okruchy krzemienne	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
66.	Wola Rzędzińska	11	103-67	15	śląd osadn.	-	epoka kamienia	1 odłupek z krzemienia, 1 łuszczyka z krzemienia narzut.	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
67.	Wola Rzędzińska	12	103-67	16	śląd osadn.	-	epoka kamienia	2 odłupki z krzemienia narzut.	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
68.	Wola Rzędzińska	13	103-67	17	śląd osadn.	-	wczesna epoka brązu	1 narzędzie krzemienne z retuszem łuszczynowym	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
					śląd osadn.	pradziejowa	nieokreślona	1 fr. ceramiki					
69.	Wola Rzędzińska	14	103-67	18	śląd osadn.	-	epoka kamienia	2 okruchy krzemienne	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada (?)	-	epoka nowożytna, XVII-XVIII w	3 fr. ceramiki					
70.	Wola Rzędzińska	15	103-67	19	śląd osadn.	-	neolit (?)	1 wiórek z krzemienia czekoladowego	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska / materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznańczej stanowiska / wpisu rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
71.	Wola Rzędzińska	16	103-67	20	śląd osadn.	-	mezolit (?)	1 mikrolityczny rdzeń wiórowy jednopiętowy	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
72.	Wola Rzędzińska	17	103-67	21	śląd osadn.	-	epoka brązu (?)	2 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
73.	Wola Rzędzińska	18	103-67	22	śląd osadn.	-	epoka kamienia	1 mikrolityczny wiórek z krzem. narzułowego	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
74.	Wola Rzędzińska	19	103-67	23	śląd osadn.	-	epoka kamienia	1 odłupek krzem. z retuszem	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze, X-XIII w	1 fr. ceramiki					
75.	Wola Rzędzińska	20	103-67	24	śląd osadn.	-	epoka kamienia	1 fr łuszczenia krzemienno	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
76.	Wola Rzędzińska	21	103-67	25	śląd osadn.	-	epoka kamienia	2 okruchy krzemienne	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada (?)	-	średniowiecze, XIV-XV w	3 fr. ceramiki					
77.	Wola Rzędzińska	22	103-67	26	śląd osadn.	-	neolit (?)	2 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
78.	Wola Rzędzińska	23	103-67	27	śląd osadn.	-	wczesna epoka brązu	1 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze, X-XIII w	1 fr. ceramiki					
79.	Wola Rzędzińska	24	103-67	28	śląd osadn.	pradziejowa	nieokreślona	1 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
80.	Wola Rzędzińska	25	103-67	29	śląd osadn.	-	wczesna epoka brązu	2 fr. ceramiki	-	mała	W.Koman, 1988r	badania terenowe, powierzchniowe	-
81.	Zawada	1	104-66	23	grodzisko	-	wczesne średniowiecze IX-XI w	42 fr. naczyń, 183 skorupy	-	duża / A-292 z dnia 21.12.1970	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe i wykopaliskowe	do 5 ha
82.	Zawada	2	104-66	24	osada	-	wczesne średniowiecze IX-XII w	4 fr. naczyń, 27 skorup	-	duża	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
83.	Zawada	3	104-66	25	śląd osadn.	przeworska	okres rzymski (?)	1 fr. naczyń	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	prehistoria	4 fr. naczyń niecharakt.					
84.	Zawada	4	104-66	26	osada (?)	-	średniowiecze	1 fr. naczyń, 3 skorupy	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
85.	Zawada	5	104-66	27	śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze IX-XII w	3 skorupy	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
86.	Zawada	6	104-66	28	osada (?)	-	średniowiecze	5 fr. naczyń	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
87.	Zbylitowska Góra	1	104-66	48	śląd osadn.	pucharów lejkatych (?)	neolit	siekierka krzemienno	-	-	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	inf.archiw. i badania terenowe, znalezisko luźne	-
88.	Zbylitowska Góra	2	104-66	49	śląd osadn.	łużycka	epoka brązu	2 fr. skorup	-	średnia	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	przeworska	późny okres rzymski	2 fr. skorup					

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpis rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
					śląd osadn.	(?)	prehistoria	4 fr. skorup	1 zgrzebło (?) krzemienne				
89.	Zbylitowska Góra	3	104-66	50	śląd osadn.	-	średniowiecze	1 brzeg	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	(?)	prehistoria	6 skorup	-				
90.	Zbylitowska Góra	4	104-66	51	śląd osadn.	łużycka (?)	epoka brązu	1 skorupa	-	średnia	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	przeworska	okres rzymski	8 skorup	-				
91.	Zbylitowska Góra	5	104-66	52	śląd osadn.	łużycka	epoka brązu	3 fr. naczyń	-	mała	J.Okoński, A.Szpunar, 1981 r.	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada (?)	(?)	prehistoria	6 zniszczonych fr. naczyń	-				
92.	Zbylitowska Góra	6	104-65	26	osada	-	czasy nowożytny	20 fr. naczyń	-	-	A.Cetera, 1985r	inf. archiw.	-
93.	Zbylitowska Góra	7	104-65	27	osada (?)	łużycka	epoka brązu	4 fr. naczyń	-	-	A.Cetera, 1985r	inf. archiw.	-
94.	Zbylitowska Góra	8	104-65	28	skarb monet	nowożytna	1659-1666	-	499 monet polskich	-	A.Cetera, 1985r	inf. archiw.	-
95.	Zbylitowska Góra	9	104-65	29	śląd osadn.	przeworska (?)	211 p.n.e	-	as republik.	-	A.Cetera, 1985r	inf. archiw, znalezisko luźne	-
96.	Zbylitowska Góra	10	104-65	30	osada (?)	łużycka	epoka brązu	4 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	-	wczesne średniowiecze	9 fr. naczyń	-				
97.	Zbylitowska Góra	11	104-65	31	śląd osadn.	łużycka	Hallstatt (?)	2 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					osada	przeworska (?)	okres rzymski	16 fr. naczyń	-				
					osada	-	wczesne średniowiecze	7 fr. naczyń	-				
					śląd osadn.	-	średniowiecze	2 fr. naczyń	-				
98.	Zbylitowska Góra	12	104-65	32	osada	przeworska	okres rzymski	8 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	1 fr. naczyń	-				
99.	Zbylitowska Góra	13	104-65	33	śląd osadn.	(?)	prehistoria	3 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	1 fr. naczyń	-				
100	Zgłobice	1	104-65	34	grodzisko	łużycka (?)	epoka brązu i wczesne średniowiecze (?)	-	-	średnia / 1247 z dnia 21.12.1970	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
101	Zgłobice	2	104-65	35	śląd osadn.	-	czasy nowożytny	2 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
					śląd osadn.	-	wczesne średniowiecze	1 fr. naczyń	-				
					śląd osadn.	przeworska	okres rzymski	3 fr. naczyń	-				
102	Zgłobice	3	104-65	36	osada	łużycka	epoka brązu	11 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha
103	Zgłobice	4	104-65	37	osada	-	czasy nowożytny	10 fr. ceramiki	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	inf.archiw. i badania terenowe, powierzchniowe	-
					osada	łużycka	epoka brązu	15 fr. ceramiki, 1 odupek krzemienny	-				
104	Zgłobice	5	104-65	38	śląd osadn.	przeworska	okres rzymski	3 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchniowe	do 1 ara
105	Zgłobice	6	104-65	39	osada	(?)	prehistoria	8 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar,	badania terenowe, powierzchniowe	do 0,5 ha

I.p.	Sołectwo	nr stan. w sołectw.	nr ob.-szaru AZP	nr stan na obsz. AZP	rodzaj obiektu	kultura	chronologia	znaleziska / materiał masowy	znaleziska / znaleziska wyodrębnione	ocena wartości poznawczej stanowiska / wpis rejestru	autor, data badań	rodzaj badań	rząd wielk. obsz.
											1985r	niowe	
106	Zgłobice	7	104-65	40	osada	przeworska	okres rzymski	8 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchni niowe	do 0,5 ha
107	Zgłobice	8	104-65	41	śląd osadn.	łużycka (?)	epoka brązu	2 fr. naczyń, 1 odlupek krzemienisty	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchni niowe	do 0,5 ha
108	Zgłobice	9	104-65	42	osada (?)	przeworska	okres rzymski	5 fr. naczyń	-	mała	A.Cetera, J.Okoński, A.Szpunar, 1985r	badania terenowe, powierzchni niowe	do 0,5 ha

3) Zabytki architektury

Obiekty sakralne

Najcenniejszym obiektem sakralnym w obszarze opracowania jest XV-wieczny gotycki kościół drewniany p.w. św. Marcina Biskupa w Zawadzie, będący jednym z obiektów wyznaczających Małopolski Szlak Architektury Drewnianej. Wyróżniają się wartością historyczną i formą: pochodzący z wielu okresów historycznych, począwszy od XV wieku, zawierający harmonijne nawarstwienia stylistyczne, kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Zbylitowskiej Górze oraz stanowiący znaczącą dominantę krajobrazową neogotycki kościół p.w. śś. Piotra i Pawła w Porębie Radlnej.

Wartości architektoniczne i krajobrazowe jako dominantą w krajobrazie wsi posiada neogotycki kościół p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Woli Rzędzińskiej.

Charakterystycznym elementem krajobrazu są liczne kaplice, również kubaturowe, figury i krzyże – sytuowane w sąsiedztwie ważnych obiektów sakralnych i zabudowań dworskich, na krańcu obszaru zabudowanego, jako zaporą dla złego, na skrzyżowaniach dróg, granicach miejscowości i przy domach mieszkalnych. Dominuje prosta forma drewnianego krzyża z postacią Ukrzyżowanego, figury Chrystusa Pasterza, Matki Bożej i świętych – Nepomucena – dla ochrony przed powodzią i Floriana, chroniącego przed pożarem. Zachowały się z początku wieku kaplice figury i krzyże kamienne na wysokim rozrzeźbionym postumencie, czasem zdobionym dodatkowymi płaskorzeźbami o tematyce religijnej.

4) Zespoły dworsko – parkowe

W obszarze opracowania znajduje się kilka dworów szlacheckich z pozostałościami założenia parków krajobrazowych, w różnym, przeważnie złym stanie technicznym. W najlepszym stanie znajduje się XIX – wieczny zespół dworsko-parkowy w Zbylitowskiej Górze oraz niszczone obecnie na skutek nieużytkowania założenie w Zgłobicach. W bardzo złym stanie jest dwór i otaczający park w Radlnej. Zatarła została kompozycja i przebudowane obiekty XVIII – wiecznego założenia dworsko - parkowego w Koszycach Wielkich. Główną przyczyną utraty wartości tych zabytków jest niewłaściwy, niezgodny z przeznaczeniem sposób lub zupełny brak użytkowania. Wszystkie wymagają remontu.

5) Obowiązujące formy ochrony zabytków i krajobrazu

Na obszarze gmin znajduje się 12 obiektów i zespołów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych: 4 stanowiska archeologiczne, 3 cmentarze wojenne z okresu I wojny światowej wraz ze znajdującymi się w ich granicach obiektami małej architektury, 3 kościoły wraz z otoczeniem i 2 zespoły dworsko parkowe.

Gmina nie posiada aktualnej gminnej ewidencji zabytków ani gminnego programu opieki nad zabytkami.

Plan Zagospodarowania Województwa Małopolskiego, w celu zachowania, ochrony i wykorzystania terenów o wybitnych wartościach historyczno – kulturowych, proponuje utworzenie parku kulturowego w Zbylitowskiej Górze.

W obszarze gminy znajdują się tereny objęte Obszarami Chronionego Krajobrazu Pogórza Ciężkowickiego oraz Jastrzębsko-Żdżarskim.

6) Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Zabytki nieruchomości - archeologiczne					
I.p.	miejsco-wość	nr decyzji	obiekty objęte decyzją	obszar objęty decyzją	charakterystyka
1.	Koszyce Wielkie	A-240 z dnia 22 grudnia 1981r	osada z późnego okresu wpływów rzymskich	jak na rysunku	z III/IV wieku n.e.,
2.	Tarnowiec	A-239 z dnia 22 grudnia 1981r	wielokulturowa osada	jak na rysunku	zawierająca ślady życia od okresu neolitycznego (ponad 2 tys. lat p.n.e.) do okresu wczesnych wpływów rzymskich;
3.	Zgłobice	1247 z dnia 21 grudnia 1970r	grodzisko wczesnośrednio-wieczne	jak na rysunku	położone na wzgórzu nad Dunajcem
4.	Zawada	1248 z dnia 21 grudnia 1970r	grodzisko wczesnośrednio-wieczne	jak na rysunku	położone na górze świętego Marcina

Zabytki nieruchomości - cmentarze					
I.p.	miejsco-wość	nr decyzji	obiekty objęte decyzją	obszar objęty decyzją	charakterystyka
5.	Koszyce Małe	A-11/M z dnia 09 stycznia 2004r	cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wraz z ogrodzeniem, pomnikiem centralnym oraz drzewostan	w granicach ogrodzenia	<p>Cmentarz wojenny założony w latach 1915-16 wg projektu Heinricha Scholza. Znajdował się w VI Okręgu Cmentarnym Tarnów, numer ewidencyjny 196;</p> <p>Jest to samodzielne założenie cmentarne usytuowane na stoku wzgórza, na planie prostokąta, nagrobki rozłożone w rzędach na pięciu wznoszących się tarasach. Pomnik centralny w formie dwóch kolumn z piaskowca, przykrytych architrawem, na cokole i postumencie z kamienia łamanego. Pomnik flankują drzewa, obrzeże cmentarza obsadzone jest lipami i dębami z czasu założenia.</p> <p>Na cmentarzu znajdują się groby żołnierzy armii austro-węgierskiej i rosyjskiej poległych w okresie od grudnia 1914r do maja 1915r oraz dwie mogiły pomordowanych w 1939r.</p>
6.	Tarnowiec	A-425 z dnia 02 grudnia 1998r	cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, kapliczkę kubaturową z połowy XIX wieku oraz zabytkowy drzewostan	w granicach ogrodzenia	<p>Cmentarz wojenny założony w latach 1916-18 wg projektu Heinricha Scholza. Znajdował się w VI Okręgu Cmentarnym Tarnów, numer ewidencyjny 180.</p> <p>Jest to założenie usytuowane w centrum miejscowości, na skrzyżowaniu przy głównej drodze, na planie nieregularnego wieloboku, nagrobki rozłożone w dwóch rzędach.</p> <p>Na cmentarzu znajdują się groby żołnierzy armii austro-węgierskiej i rosyjskiej poległych w latach 1914/15.</p> <p>Kapliczka wzniesiona w 1900 roku z fundacji Michała i Katarzyny Brońców. Powstała zapewne na miejscu starszej, o nieznaną intencję fundacji. Murowana z cegły, tynkowana. Zbudowana na planie prostokąta z półkolistą apsydą od strony południowo – zachodniej. Nakryta daszkiem dwuspadowym, nad apsydą półstożkowym, krytym blachą. Wnętrze sklepione kolebkowo.</p>
7.	Poręba Radlna	A-15/M z dnia 09 marca 2004r	cmentarz wojenny z okresu I wojny światowej, wraz z ogrodzeniem oraz drzewostan	w granicach ogrodzenia	<p>Cmentarz wojenny założony w latach 1915-16 wg projektu Heinricha Scholza. Znajdował się w VI Okręgu Cmentarnym Tarnów, numer ewidencyjny 175.</p> <p>Jest to samodzielne założenie cmentarne, zlokalizowane w terenie leśnym. Elementem centralnym jest drewniany krzyż z figurą Chrystusa. Układ mogił jest niesymetryczny. Drzewostan w granicach ogrodzenia z czasu założenia.</p> <p>Na cmentarzu znajdują się groby żołnierzy armii austro-węgierskiej i rosyjskiej poległych w latach 1914/15.</p>

Zabytki nieruchome - architektury					
I.p.	miejsco-wość	nr decyzji	obiekty objęte decyzją	obszar objęty decyzją	charakterystyka
8.	Poreba Radlna	A-425 z dnia 30 grudnia 1974r	Kościół parafialny p.w. śś. Piotra i Pawła, wraz z najbliższym otoczeniem i drzewostanem,	granica decyzji sięga od wschodu do drogi Tarnów – Tuchów, od południa i wschodu – skarpy parowu, od północy działki leśnej.	<p>Zbudowany w latach 1904-05 wg projektu Jana Sas-Zubrzyckiego na miejscu wcześniejszej, drewniano – mурowanej świątyni. Parafia powstała przed 1350r. Obecna świątynia fundacji właścicieli dóbr Księstwa Eustachego i Konstancji Sanguszków; konsekrowany przez bpa Leona Wałęgę 6 lipca 1906 r.</p> <p>Kościół orientowany, mурowany z cegły, z użyciem kamienia; trójnawowa bazylika z transeptem, z parą kaplic po bokach, masywna wieża dobudowana do korpusu od zachodu, w przyziemiu z wejściem ujętym trójkątnym kamiennym portalem uskokowym, ze szczytem flankowanym pinaklami; wystrój elewacji neogotycki, surowy, profilowany w cegle i kamieniu;</p> <p>sklepienia nad transeptem gwiaździste, w ramionach transeptu i nad prezbiterium krzyżowo – żebrowe, w nawie głównej klasztorne, w bocznych - krzyżowe;</p> <p>dachy siodłowe, strome, kryte blachą; wyposażenie wnętrza w większości neogotyckie z 1906r.</p>
9.	Zgłobice	A-421 z dnia 01 marca 1974r	budynek dworu z otoczeniem – z założeniem parkowym wraz z drzewostanem oraz dwoma budynkami oficyn	jak na rysunku	<p>Budynek dworu mурowany, wzniesiony w 3 ćwierci XIX wieku, eklektyczny, o charakterze dworku staropolskiego o cechach klasycystycznych. Mурowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany. Zbudowany na planie prostokąta, parterowy, podpiwniczony w części, z poddaszem użytkowym. Rozplanowanie wnętrza dwutraktowe, z korytarzem rozdzielającym trakty. Elewacje rozczłonkowane uskokowo ryzalitami, z których środkowe nadbudowane posiadają trójkątne naczółki. Frontowa fasada pięcioczęściowa, podwójnie ryzalitowana, naroża poszczególnych ryzalitów ujęte profilowanymi w okładzinie pilastrami, w częściach skrajnych i ryzalicie środkowym płytkie, konchowe nisze. Przed frontem, od północnej strony, taras balustradą. Dach czterospadowy. Nad ryzalitami środkowymi dwuspadowy kryty dachówka.</p> <p>Oficina I – zbudowana w drugiej połowie XIX wieku, usytuowana po stronie południowej dworu. Mурowana z cegły z użyciem kamienia, tynkowana, parterowa, na planie prostokąta. Rozplanowanie wnętrza trzytraktowe, częściowo przekształcone. Dach dwuspadowy, kryty dachówka. Elewacja frontowa z wysuniętym ryzalitem sieni, zwieńczonym trójkątnym szczytem z kolistym otworem w czole.</p> <p>Oficina II – zbudowana w drugiej połowie XIX wieku, usytuowana po stronie zachodniej dworu. Mурowana z cegły z użyciem kamienia, tynkowana, parterowa podpiwniczona, na planie prostokąta rozbudowanego o skrzydło przy elewacji południowej. Elewacje o skromnym historyzującym wystroju, z charakterystycznym przyziemem elewacji frontowej południowej o profilowanych ślepych łukach arkad, zapewne wcześniejszego otwartego podcienia. Rozplanowanie wnętrza amfiladowe w korpusie dwutraktowe w skrzydle. Nakryta dachami dwuspadowymi.</p> <p>Park o charakterze krajobrazowym, z czytelną kompozycją przestrzenną i osią widokową północ – południe, wokół której urządzony podjazd z kolistym klombem i dojazdowa aleja. Zachowany starodrzew.</p>

STUDIUM UWARUNKWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

10.	Zbylitowska Góra	A-421 z dnia 14 września 1998r	kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego wraz z wolnostojącą dzwonnica i drzewostanem	w granicach ogrodzenia	<p><i>Kościół wzniesiony w 1464r z fundacji właściciela wsi Mikołaja Zbylitowskiego, uszkodzony w 1915r podczas działań wojennych, odbudowany po 1917r. Budynek murowany z cegły z użyciem kamienia, tynkowany, jednonawowy, z prostokątnym prezbiterium i kaplicą od północnej strony, nakryty dachami siodłowymi, stromymi, krytymi dachówką; prezbiterium nakryte sklepieniem kolebkowym z lunetami z 1917-22r, nawa stropem płaskim; elewacje w skromnym wystroju i stylizacji barokowej, szczyt kaplicy barokowy z XVIII wieku; w wejściu do starej zakrystii kamienny renesansowy portal z inskrypcją z XVI wieku.</i></p> <p><i>Dzwonnica wolnostojąca, murowana z cegły, kwadratowa, piętrowa, zbudowana w XVIII wieku, nakryta dachem mansardowym, krytym dachówką.</i></p> <p><i>W otoczeniu kościoła, w obrębie ogrodzenia zachowany zabytkowy drzewostan z okazami około 90-letnich lip.</i></p>
11.	Zbylitowska Góra	A-227 z dnia 25 września 1980r	Zespół dworsko - parkowy wraz z zabudowaniami dworskimi	w historycznych granicach założenia, obszar o powierzchni 3,42 ha	<p><i>Całość założenia jest przykładem dobrze zachowanego zespołu rezydencjonalnego z końca XIX wieku; dwór jest jego centralnym obiektem, oprócz niego w skład którego wchodzi oranżeria i budynki gospodarcze – dawne stajnia i kuchnia dworska. Teren, wraz z sąsiednim zespołem kościelno – plebańskim usadowiony jest na platformie szkarpy Dunajca. Siedlisko o nieregularnym kształcie otoczone od północy i południowego zachodu drogami dojazdowymi do kościoła.</i></p> <p><i>Dwór murowany, otynkowany, parterowy z poddaszem, założony na planie prostokąta, dwutraktowy z dwoma portykami, wewnątrz klasycystyczne sztukaterie. Zbudowany na przełomie XVIII i XIX wieku, przekształcony w pierwszej połowie XIX wieku. Na planie prostokąta. Rozplanowania wnętrza dwutraktowe, z korytarzem rozdzielającym trakty, częściowo przekształcone adaptacjami. Dach czterospadowy, kryty blachą. Elewacja frontowa z portykiem wglębny na czterech słupach, zwieńczona trójkątnym, przełamany naczółkiem o bogatym ukształtowaniu plastycznym. Elewacja tylna północna z portykiem na masywnych czterech skośnie ustawionych słupach z szerokim, ciężkim naczółkiem o przełamanych narożach.</i></p> <p><i>Oranżeria murowana z cegły, z użyciem kamienia, tynkowana. Usytuowana w północno – zachodniej części założenia, na zachód od dworu, o historyzującym wystroju elewacji, bez wyraźniejszych cech stylowych. Zbudowana na planie prostokąta, parterowa, niepodpiwniczona. Rozplanowanie wewnętrzne dwutraktowe, z korytarzem pomiędzy traktami. Przy elewacji północnej i części elewacji wschodniej podcień wsparty na masywnych słupach. Elewacje o skromnym wystroju architektonicznym, ograniczonym do szerokich profilowanych gzymsów koronujących, profilowań głowic słupów. Budynek kryty dachem czterospadowym.</i></p> <p><i>Oficyna – usytuowana po wschodniej stronie dworu. Zbudowana w drugiej połowie XIX wieku, przekształcona w początku XX wieku i po II wojnie światowej. Rozbudowana w latach 80-tych XX wieku. Wystrój elewacji skromny, historyzujący, z charakterystycznym gankiem przy elewacji zachodniej. Zbudowany na planie prostokąta, parterowy. Murowany z cegły, tynkowany.</i></p>

					<p><i>Budynek gospodarczy – dawna rządcówka i oficyna – usytuowany po stronie południowo – wschodniej dworu, przy bramie wjazdowej. Wzniesiony w drugiej połowie XIX wieku, bez wyraźniejszych cech stylowych, parterowy, dwutraktowy z późniejszą przybudówką, na planie prostokąta. Murowany z cegły, tynkowany. Elewacje pokryte gładkimi tynkami, bez detalu. Dach dwuspadowy.</i></p> <p><i>Park krajobrazowy, powstały z wcześniejszego założenia angielskiego z przełomu XVIII i XIX wieku. Przekształcony w pierwszej połowie XIX wieku i w latach 70-tych XIX wieku. Główna oś widokowa północ – południe, biegnie od elewacji frontowej dworu. Przed frontem podjazd pierwotnie owalny w kształcie, z rozbiegającymi się alejkami w kierunkach południowo – wschodnim i południowo – zachodnim, ujmującymi szerokie plattou z trawnikiem i szpalerem otaczających drzew i krzewów. Pozostałe osie mało czytelne, wskazują na wcześniejszą bogatą kompozycję. Drzewostan głównie z początku XX wieku z kilkoma starszymi okazami.</i></p>
12.	Zawada	A-273 z dnia 09 listopad 1985r	kościół p.w. św. Marcina, wraz z wyposażeniem wnętrza i drzewostanem wokół kościoła	w granicach działek 163/1, 163/2	<p><i>Kościół zbudowany w XV wieku, gotycki, orientowany, jednonawowy, z węższym prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Drewniany, konstrukcji zrębowej, podbity gontem, wieża konstrukcji słupowej, wbudowana w korpus, o ścianach pochyłych, ujętych dachem korpusu i podbitych gontem. Nawa zabudowana szalowanymi sobotami. Dach siodłowy, stromy, o jednej kalenicy. Wieża z izbicą i hełmem ostrosłupowym. Kilkakrotnie rozbudowywany i odnawiany, w XVII wieku, w początku XX - bez zatarcia cech stylowych; należąc do najstarszych zabytków sakralnej architektury drewnianej przedstawia dużą wartość architektoniczną.</i></p> <p><i>W obrębie ogrodzenia znajduje się kaplica Ogrojcowa i dzwonnica wzniesiona w trakcie remontu w 1968 roku wg projektu arch. J. Klimka. Na terenie dawnego cmentarza przykościelnego dwa nagrobki: Heleny Gancarowej z 1886 roku i Zofii Węckowskiej zm. w 1883 roku. Teren wokół kościoła obsadzony po owalu lipami.</i></p> <p><i>(Wg. tradycji parafia powstała w XII wieku. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1326 roku. W 1400 roku decyzją bpa krakowskiego P. Wysza zniesiono parafię, tworząc wikarię kapitulną, aż do 1980 roku. Z zapisów wizytacji kanoniczej z 1665 roku pochodzi wzmianka, iż erekcja parafii w Zawadzie związana była z działalnością św. Stanisława Biskupa.)</i></p>

7) Cmentarze i miejsca pamięci

Na terenie gminy znajduje się znaczna ilość historycznych cmentarzy, przede wszystkim - świadczące o działaniach wojennych w latach 1914/15 – cmentarze wojskowe objęte tematycznym szlakiem kulturowym Cmentarzy Wojskowych z I Wojny Światowej; miejsca pochówku ofiar egzekucji z czasu II wojny światowej w Zbylitowskiej Górze i w Koszycach Małych. O działaniach wojennych świadczą także pomniki honorujące pamięć poległych w walkach i ofiar wojny we wsiach Biała, Jodłówka-Wałki, Wola Rzędzińska.

Pozostały ślady cmentarzy przykościelnych, położone w obszarach objętych decyzją wpisu do rejestru założeń sakralnych, w miejscowościach Zawada i Zbylitowska Góra. Historyczne cmentarze zachowane są w dobrym stanie, w większości po remoncie.

W granicach funkcjonujących cmentarzy parafialnych, w miejscowościach Poręba Radlna, Tarnowiec, Wola Rzędzińska, Zawada, zachowały się zabytkowe nagrobki z II połowy XIX / początku XX wieku.

W granicach administracyjnych gminy, w Zbylitowskiej Górze, znajduje się również część cmentarza komunalnego miasta Tarnów.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	miejs- cowość	data założenia / użytkowa- nie	nazwa / przynależ- ność wyznaniowa	elementy architektoniczne: rodzaj	elementy architekto- niczne: datowanie	najstarszy nagrobek	staro- drzew	lokalizacja	pow. (ha)	wpis do rejes- tru	znaczenie historyczne / informacje dodatkowe
1.	Błonie	1916-18 / zamknięty	wojenny nr 198 z I wojny światowej / katolicki	nagrobki wlnostojące	1 poł. XXw	XII 1914; 3- 5 V 1915	brak	przy drodze ze Zgłobc do Szczepano- wic, dz. 307	1,415	nie	kwatery rządowe wzdłuż osi, pochówek
				mogiły rządowe	1 poł. XXw						
				krzyż - obelisk	1 poł. XXw						
				ogrodzenie kamienno - żelazne	1 poł. XXw						
2.	Błonie	1982 / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	kaplica	2 poł. XXw	1982r	brak	za kościółem, dz.116	0,34	nie	nowy
				nagrobki wlnostojące	2 poł. XXw						
				brama	2 poł. XXw						
				ogrodzenie metalowe	2 poł. XXw						
3.	Jod- łówka - Wałki	1916-18 / zamknięty	wojenny nr 205 z I wojny światowej / katolicki	mogiły	1 poł. XXw	1914r	jesion	przy drodze do Podgołębina	0,0077	nie	układ grobów symetryczny, w centrum krzyż
				krzyż - obelisk	1 poł. XXw						
4.	Jod- łówka - Wałki	1983 / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	nagrobki wlnostojące	2 poł. XXw	1983r	brak	płn. część wsi,	0,19	nie	nowy
				brama	2 poł. XXw						
5.	Koszy- ce Małe	1916-18 / zamknięty	wojenny nr 196 z I wojny światowej / katolicki	nagrobki wlnostojące	1 poł. XXw	1914r	lipy	przy drodze do Tarnowa, dz. 696	0,44	A- 11/M z dnia 18.11. 2003	dwie mogiły z okresu II wojny światowej ekshumowa- nych w 1962r ofiar o nieustalonych nazwiskach, pomordowa- nych w grudniu 1939r w lasku "Skała" i Żabianka", układ 5-cio tarasowy, rządowy, na osi bramy obelisk
				obelisk - pomnik	1 poł. XXw						
				brama	1 poł. XXw						
				ogrodzenie kamienne	1 poł. XXw						
6.	Koszy- ce Małe	1980 / czynny	komunalny / rzymsko - katolicki	kaplica	2 poł. XXw	1980r	brak	przy kościele parafialnym	0,56	nie	aleja od wejścia głównego do kaplicy, nowy
				nagrobki wlnostojące	2 poł. XXw						
				brama	2 poł. XXw						
				plot metalowy	2 poł. XXw						
7.	Poręb a Radln a	1916-18 / zamknięty	wojenny nr 175 z I wojny światowej	mogiły	z I wojny światowej	1914-15r	grab	płd kraniec wsi, dz. 764	0,0849	A- 15/M z dnia 18.02. 2004	z poprzeczną osią symetrii, na osi krzyż, układ rządowy
				drewniany krucyfiks	1 poł. XXw						
				kamienne słupki ogrodzenia	1 poł. XXw						
8.	Poręb a Radln a	2 poł.XIXw / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	kaplica	2 poł. XXw	1883r	lipa	przy drodze z Tarnowa do Gromnika, dz. 14	0,16	nie	aleja wzdłuż osi wejścia, poprzeczna na płn.
				nagrobki wlnostojące	od 2 poł.XIXw						
9.	Tarno- wicz	1 poł. XXw / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	kaplica	1 poł. XXw	1934r	lipa, żywotnik, platan, dąb, brzoza	przy drodze do Tuchowa, dz. 824	0,38	nie	aleja od wejścia głównego do kaplicy
				nagrobki wlnostojące	XXw						
				mogiły	XXw						
				brama	1 poł. XXw						
10.	Tarno- wicz	(?) / zamknięty	epidemiczny / rzymsko - katolicki	krzyż drewniany	-	brak	brak	płd. skraj wsi, dz. 828	0,0075	nie	wg relacji mieszkańców cmentarz choleryczny
				ogrodzenie metalowe	-						
11.	Tarno-	1916-18 /	wojenny nr	kaplica	2 poł.XIXw	1914r	lipy	przy drodze	0,28	A-425	mogiły w 2

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

I.p.	miejs- cowość	data założenia / użytkowa- nie	nazwa / przynależ- ność wyznaniowa	elementy architektoniczne: rodzaj	elementy architekto- niczne: datowanie	najstarszy nagrobek	staro- drzew	lokalizacja	pow. (ha)	wpis do rejes- tru	znaczenie historyczne / informacje dodatkowe
	wiec	zamknięty	180 z I wojny światowej / katolicki	mogiły nagrobki wolnostojące brama ogrodzenie kamienne i żeliwne krzyż drewniany	z I wojny światowej 1 poł. XXw 1 poł. XXw 1 poł. XXw -			do Tuchowa		z dnia 02.12.1998	rzędach
12.	Wola Rzędzińska	1904 r / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	mogiły zbiorowe kaplica nagrobki wolnostojące brama	z I wojny światowej 1 poł. XXw 1 poł. XXw 2 poł. XXw	1904r	lipy, dęby, żywotnik	naprzeciw kościoła, dz. 1476/1, 1476/2, 1476/3, 1476/4, 1476/6	0,8	nie	kwatery wojenna nr 204 z I wojny światowej, pomnik pamięci poległych w walce o wolność w latach 1914-1918, 1939-1945
13.	Zawada	XVI (?) w / zamknięty	przykościelny / rzymsko - katolicki	kościół p.w. św. Marcina nagrobki wolnostojące	XVw, XVIII- XIXw, 1966-68r 2 poł.XIXw	1861r	lipy	przy kościele, dz. 163/2	0,08	w granicach A-227 z dnia 25.09.1980r	z kościołem w centrum, nagrobki przy ogrodzeniu
14.	Zawada	1 poł. XXw / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	nagrobki wolnostojące kaplica brama	1 poł. XXw 2 poł. XXw 1 poł. XXw	1913r	brak	przy kościele, dz. 162	0,27	nie	aleja na osi bramy, nagrobki rzędowo wzdłuż alei
15.	Zbylitowska Góra	początek XIV w / zamknięty	przykościelny / katolicki	kościół p.w. Podwyższenia Krzyża dzwonnica kaplice pasyjne nagrobek wolnostojący płyta nagrobna brama filarowa ogrodzenie żeliwne	1464, XVI- XIXw, 1915r, 1915-22r XVIII-XIXw 2 poł.XIXw 2 poł.XIXw 1 poł. XXw 2 poł.XIXw 2 poł.XIXw	hr. Fryderyk Moszczeński i 1794-1863	lipy, kasztano-wiec, głóg, luki w szpalerze uzupełnione nową nasadą	przy kościele	0,22	w granicach A-421 z dnia 14.09.1998r	groby właścicieli dóbr zbylitowskich - Fryderyka Moszczeńskiego i Celiny z Badenich Moszczeńskiej, rodziny Stoińskich z Julią z d. Moszczeńską / cmentarz wokół kościoła
16.	Zbylitowska Góra	połowa XIX w / czynny	parafialny / rzymsko - katolicki	nagrobki wolnostojące brama	2 poł.XIXw, 1 poł. XXw 2 poł. XXw	1862r	brak	centrum miejscowości, dz. 1002	0,4	nie	grobowiec rodziny Żabów - właścicieli majątków w Zbylitowskiej Górze, aleja na osi bramy
17.	Zbylitowska Góra	1946 r / zamknięty	wojenny z II wojny światowej	6 zbiorowych mogił pomniki na mogiłach zbiorowych pomnik	1 poł. XXw 2 poł. XXw 2 poł. XXw	11.06.1942 (data pierwszej egzekucji)	żywniki, modrzewie, drzewostan założenia przechodzi w las bukowy	las "Buczyna", fragm. dz. 9/1	0,168	nie	miejsce egzekucji 10000 Polaków i Żydów

3. HISTORYCZNE SZLAKI KOMUNIKACYJNE

- 1) Szlaki drogowe, o przebiegu w zasadzie zgodnym z trasą głównych współczesnych ciągów drogowych :
 - a) gościniec Tarnów – Tuchów, odpowiadający przebiegowi szlaku bursztynowego, ciągnący się przez wsie: Tarnowiec, Nowodworze, Radlna, Poręba Radlna, Łękawka;
 - b) gościniec Tarnów – Zakliczyn – Czchów, ciągnący się przez Koszyce Wielkie i Małe;
 - c) gościniec Kraków – Tarnów – Rzeszów, na terenie gminy obecna ulica Krakowska przechodząca przez Zbylitowską Górę i Zgłobice.
- 2) Szlaki kolejowe.
 - d) Linia Kraków – Bochnia – Tarnów – Dębica, otwarta 20 lutego 1856 roku, prowadząca przez wsie Wola Rzędzińska, Jodłówka -Wałki.
 - e) Linia Tarnów - Tuchów - Stróże - Nowy Sącz – Leluchów, o charakterze strategicznym, jako transkarpackie połączenie handlowe i wojskowe na wypadek wojny z Rosją, oddana do użytku 18 sierpnia 1876 roku, prowadzona przez wsie Tarnowiec, Nowodworze, Radlna.

4. WARTOŚCI NIEMATERIALNE

- 1) Miejsca pamięci – cmentarze wojenne z czasu I wojny Światowej, miejsca pochówku ofiar masowych egzekucji, pomniki honorujące pamięć poległych i zamordowanych w czasie II wojny światowej;
- 2) Herb gminy – w polu błękitnym jeździec w srebrnej zbroi i hełmie, z uniesioną srebrną szablą ze złotym kablukiem w prawej ręce, lewą trzymający wodze, dosiadający srebrnego wspiętego konia ze złotym rzędem, na złotym półksiężycu - łączący elementy herbów Leliwa i Pogoń Litewska - herby rodów właścicieli dóbr w obszarze gminy: Tarnowskich i Sanguszków; kolorystyką i formą podkreślający związki z miastem Tarnów;
- 3) Pieczęcie – zachowane na dokumentach z początku XX wieku , charakteryzują początki, cechy szczególne, wyróżniające daną wieś;
- 4) Wypis ze „Słownika geograficznego Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” pod redakcją Bronisława Chlebowskiego i Władysława Walewskiego, wydany w Warszawie w 1886 roku.

Miejscowość	Opis miejscowości
Biała	Biała, wś, pow. tarnowski, o 1 kil. Od Tarnowa, w par. rz.-kat. Jurków, własność spadkobierców ks. W. Sanguski.
Błonie	Błonie, zwane „nad Dunajcem”, wś, pow. tarnowski, par. rz.-kat. Jodłówka, o 4 kil. od Wojnicza.
Jodłówka-Wałki	Jodłówka, przys. do Wałek (Wołak) w pow. tarnowskim, przy kolei arc. Karola Ludwika, należy do parafii rzym.-kat. w Lisiej Górze i Skrzyszowie i ma 208 mk. rzym.-kat. obszar więk. posiadł. ks. Sanguski wynosi 9 mr. roli w ogóle; mniejsza posiadł. 7056 mr. roli, 251 mr łąk i ogr., 158 mr. pastw. i 32 mr. roli. Wałki, część Jodłówki, pow. tarnowski. Ma 68 dm., 358 mk. Na obszarze W. Znajduje się stacja dr. żel. Karola Ludwika, między przystankiem Wola Rzędzińska a Czarną, odl. 92 km. od Krakowa.
Koszyce Wielkie i Małe	Koszyce Wielkie i Małe, dwie wsie na lewym brzegu Białej, w międzyrzeczu tej rzeki i Dunajca, w dolinie 208 m. n.p.m., otoczonej niewielkimi wzgórzami, które pokrywają małe lasy, w pow. tarnowskim, parafii rzym.-kat. w Zbylitowskiej Górze. K. Małe liczą 411 mk. rzym.-kat. (z tych 37 na obszarze więk. pos.), mają piękny dwór, ogród założony w zeszłym stuleciu i piękny starożytny most murowany na arkadach z nakryciem. Pos. wiek. Hr. Mieroszewskiego ma obszar 477 mr. roli i 29 mr. lasu; mn. pos. 345 mr. roli w ogóle; K. Wielkie mają 566 mk. rzym.-kat., z tych 125 na obszarze więk. własn. ks. Sanguszków i kasę pożyczkową gminną z funduszem 195 zł. w. a. Pos. więk. wynosi 545 mr. roli w ogóle. K. Małe graniczą na południe z Rzuchową, K. Wielkie na północ ze Strubinią przedmieściem Tarnowa i Zbylitowską Górą, na zachód graniczą obiedwie wsie ze Zgłobicami , a od wschodu oblewa je Biała.
Łękawka	Łękawka, wś w pow. tarnowskim, leży w okolicy falistej od pld. podszytej lasem nad bezimiennym

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY TARNÓW

Miejscowość	Opis miejscowości
	<p>potokiem, wpadającym od Stryszówki pob. Biały, przy Biały, przy gościńcu z Tuchowa do Tarnowa. Położenie podnosi się od ptn. z 259 ku pld. na 365 m. n.p.m. a wś rozciąga się po obu brzegach potoku. Łękawka należy do par. rz.-kat. w Porębie Radlnej, jest o 9 kil. oddaloną od Tarnowa i liczy 509 mk. rzym.-kat. pos. więk. ks. Sanguszkowski ma obszaru 80 mr. lasu; pos. mniej. 639 roli, 59 łąk i ogr. 75 past. I 198 mr. lasu. Kasa pożyczk. gm. rozporządza kapit. 487 zł w.a. Ta wieś graniczy od wsch. z Trzemesną, na zach. z Porchą, na ptn. z Łękawicą, a na pld. z Piotrkowicami;</p>
Nowodwórce	<p>Nowodwórce, wś, pow. tarnowski, przy gościńcu z Tarnowa do Tuchowa, nad potokiem płynącym od góry ś. Marcina (334 m.) do Biały. Grunta tej wsi przecinają tory kolei tarnowsko – leluchowskiej, między st. Tarnów i Pleśna – Łowczówek. Nowodwórce ma 220 mk. rz.-kat. (parafia w Porębie Radlnej), kasę pożyczk. z kapitałem 237 zł w. a. i mały dom sióstr miłosierdzia, które się kształceniem dziatwy zajmują. Wiek. pos. ks. Sanguszków ma obszaru 178 roli, 20 łąk i ogr. i 8 mr. pastwisk; pos. mn. 94 roli, 13 łąk, 14 past. i 6 mr. lasu. Nowodwórce graniczy na ptn. z Tarnowem i Zawadą, na wsch. z Łękawicą a na pld. z Radlną i Porębą Radlną.</p>
Poręba Radlna	<p>Poręba Radlna, wś, pow. tarnowski, na pld. od Tarnowa, odl. 8 kil, nad potokiem wpadającym z praw. brzegu do Biały, przy gościńcu z Tuchowa do Tarnowa. Położenie pagórkowate, lesiste, o wzniesieniach od 276 do 333 mt Prawie w środku wsi, nad potokiem, znajduje się na wzgórku drewniany kościół paraf. a na ptn. od niego zabudowania większej posiadłości. Graniczy na ptn. z Nowodwórcem, na zach. z Radlną i Świebodzinem, na pld. z Piotrkowicami a na wsch. z Łękawką. Teren na południe od wsi wznosi się na 403 mt; pokryty lasem zmusza tu Białą do utworzenia licznych zakrętów. W ogóle liczy wś 95 dm. i 595 mk, mianowicie 596 rzym.-kat. Polaków i 3 izrael. Rozrzucone grupy chat noszą nazwy: Granice Północne, Granice Południowe, Poręba Radlna i Przebienda. We wsi jest szkoła ludowa i kasa pożyczk. gm. z kapit. 821 zł. Obszar więk. pos. (ks. Sanguszkowski) ma 36 roli, 6 past i 89 mr. lasu. Kościół parafialny erygowany w r. 1150 należy do dyec. tarnowskiej, dek. tuchowskiego, obejmuje Łękawkę, Nowodwórce, Radlną i Świebodzin, z ogólną liczbą 1920 rzym.-kat. i 40 izrael. W r 1536 należała wieś do Tarnowa i miała 10 półłanków kmiecych, płacących po pół grzywny, karczmę i młyn; w roku zaś 1581 należała do księcia Ostrogskiego, miała 12 osad na 6 łąkach, 3 zagrody, 8 komorników z bydłem, 8 bez bydła i 2 rzemieślników. Z parafialnych w owym czasie wsi należał Świebodzin do Piotra Śreniawity, Radlna do Jana Radolińskiego, a Łękawka i Nowodwórce do księcia Ostrogskiego.</p>
Radlna	<p>Radlna al. Ralna, wś, pow. tarnowski, par. rz.-kat. w Porębie, odl. 8 kil. na pld. od Tarnowa, nad dopływem Biały z prawego brzegu. Terytorium wsi przecina kolej tarnowsko – leluchowska między st.: Tarnów i Pleśna, w pobliżu zaś prowadzi gościniec z Tarnowa do Tuchowa. Graniczy na zachód z Świebodzinem, na ptn. z Nowodwórcem, na pld. z Kłokową, a na wschód z Porębą. Jest tu młyn wodny zwyczajny i kasa pożyczk. gm. z kapit. 177 zł. Wieś ma 40 dm. i 260 mk. rz.-kat; obszar dworski (Józefa Wykowskiego) 3 dm., 31 mk., 24 rz.-kat i 7 izrael. Pos. większa wynosi 260 mr. roli, 16 mr. pastwisk i 48 mr. lasu; mn. pos. 125 mr. roli, 25 mr łąk, 16 mr. pastw. i 3 mr. lasu. W 1508 r. była własnością Bernarda Radlińskiego (de Radlna) i opłacała kwarty pob. 1 grzywnę 13 gr. 9 denarów; w 1536 r. Hieronima Radlińskiego, miała 8 kmieci, którzy płacili 3 grzywny, 12 gr., nadto dawali kapłony, jaja i kury, karczmę opłacającą 2 grzyw., 2 zagr. na posługach, 2 sadzawki, dwa młyny, dworski i czynszowy, dający 1 ½ grzyw., wreszcie predium i las starczający na opaf. Szacowano tę wieś na 250 grzyw. W 1581 Jana Radlińskiego, miała 7 km. na 4 ½ łąkach, 5 zagr. z rolą, 1 komor. z bydłem i 6 bez bydła.</p>
Tarnowiec	<p>Tarnowiec, wś, pow. tarnowski. Składa się z osad: Budy (2 dm., 6 mk.), Stawy (3 dm., 20 mk.), Tarnowiec (54 dm., 314 mk.) i Tarnowiecka Wólka (12 dm., 80 mk.), razem 71 dm, 420 mk. a na obszarze więk. pos. 6 dm., 68 mk.; 463 rzym.-kat. i 25 izrael. We wsi kasa pożyczkowa gminna z kapit. 570 zł. Osady te leżą na pld. od Tarnowa, na prawym brzegu Biały, przy gościńcu i torze dr. żel. Z Tarnowa do Tuchowa. Osadę przepływa potok Dębina, dążący z góry św. Marcina do Biały. Graniczy na wschód z Zawadą a na pld. z Nowodwórcem. Parafia w Tarnowie (o 4 klm.). Na obszarze więk. pos. (ks. Sanguszkowski) jest karczma, tartak, cegielnia i folwark., 316 roli, 61 łąk, 1 mr. 596 sąż. ogr., 14 past., 23 lasu, 10 nieużyt. I 3 mr. 1169 sąż. pod budowlami, ogółem 430 mr. Pos. mn. wynosi 235 roli, 16 łąk i 51 mr. past. Wieś należy zdawna do dóbr tarnowskich. Wymienia ją Długosz jako własność Jana Amora Tarnowskiego. Kmieci nie było, tylko zagrodnicy, którzy płacili dziesięcina wartości 16 grzywien kustodyi tarnowskiej. Była też karczma i folwark zamkowy. W 1536 r. płacono tu od 8 zagród, wś miała dobry folw., obfite łąki i sadzawki.</p>
Zawada	<p>Zawada, wś w pow. tarnowskim, na pld. od Tarnowa (5 klm.) u źródeł pot. Dębiny uchodzącego z lewego brzegu do Białej; do wsi należy Wólka leżąca na ptn. stoku wzgórza św. Marcina. Wś otaczają wzgórza wzn. do 334 mt. n.p.m. Należy do parafii rzym.-kat. w Tarnowie. Ma 99 dm. i 590 mk. (265 męż., 285 kob.,</p>

Miejscowość	Opis miejscowości
	<i>540 rzym.-kat. a 10 izr. Pos. tabularns (ks. Eust. Sanguszki) ma 4 mr. 950 s. kw. obszar; pos. mn. 820 mr. roli, łąk i past. W r. 1581 Zawada Podegrodzie ks. Ostrońskiego miała 15 kmieci, 6 łąn., 10 komor. z bydłem i 2 komor. bez bydła. Zawada graniczy na płn. z Tarnowem a na wschodzie ze Strzyszowem.</i>
Zbylitowska Góra	<i>Zbylitowska Góra, zwana też Zbyłtowska i Zbyłtowska Góra, wś na prawym brzegu Dunajca, w pow. tarnowskim, składa się z wsi (53 dm., 293 mk.) i pięciu wólek: Burzyna (17 dm., 86 mk.), Podgórze (23 dm., 127 mk.), Sieciechowice (14 dm., 81 m.), Skotnik (12 dm., 70 mk.) i Suślina (19 dm., 106 mk.). We wsi kościół par. rzym.-kat. i szkoła. Cała gmina, prócz wólki Sieciechowice, leży na prawym brzegu Dunajca, 8 klm. na pld.-wsch. od Tarnowa, wzn. 240 mt. npm. W ogóle liczy 140 dm. i 790 mk. (380 męż., 410 kob.), 754 rzym.-kat. a 35 izrael. Pos. tabularna tworzy 13 korpusów, z których największy (Maryi Żabiny) ma 652 morg., inne razem 36 morg.; pos. mn. wynosi 359 morg. Grunty są urodzajne, napływowe. Długosz nazywa wieś Górą. Parafię założono w 1464 r. i wtedy dziedzic wsi Mikołaj wznosił kościół murowany. Znajduje się w nim piękny pomnik Mikołaja Zbylitowskiego. W XVI wieku „Góra Zbylitowskiego”, własność Stanisława Zbylitowskiego, miała 8 kmieci, 3 1/2 łąn., 4 zagr. z rolę, 2 zagrody bez roli, chałupnika, komornika z bydłem, 2 komorników bez bydła i rzemieślnika. Przez jakiś czas w XVII wieku mieli tu swój zbór socynianie, zwani braćmi polskimi. Parafia należy do dyec. tarnowskiej, dek. tuchowskiego i obejmuje Sieciechowice, Zgłobice, Brzezinki, Dąbrówkę Infułacką z Plewęcinem, Świerczków z kępą Bogumiłowską, Koszyce Wielkie i Małe z wola Ostrebowską. W XVII wieku Zbylitowska Góra przeszła po wygaśnięciu rodu Zbylitowskich do Moszczeńskich, z których ostatni Ludwik zmarł w 1863 r. Dziś wieś należy do jego córki Maryi Żabiny. Znany poeta Andrzej Zbylitowski zapewne tu mieszkał. Zbylitowska Góra graniczy na pld. ze Zgłobicami, na wsch. z Koszycami Wielkimi i Parzęcinem, na płn. z Dąbrówką Infułacką, Sieciechowicami, na pld. z Mikołajewicami.</i>
Zgłobice	<i>Zgłobice, wś, pow. tarnowski, na prawym brzegu Dunajca, przy gościńcu z Tarnowa (10 klm.) do Wojnicza. Położenie ma pagórkowate, okolica urozmaicona lasami. Wzniesienie wynosi 246 mt.. Wś ma 83 dm., posiadłość tabularna 3 dm., Zgłobice liczy 542 mk (264 męż., 278 kob.), 507 rzym.-kat. i 35 żyd. przydzielonych do par. rzym.-kat. w Zbylitowskiej Górze. Pos. większa (dawniej hr. Mieroszewskiej) dzieli się teraz na 3 korpusy: Zgłobice Brzeziny (Zofii Jordanowej), 132 mr., w tem 52 mr. lasu, drugi (Macieja Oruszali), zw. „Orszulówka”, 7 mr. i trzeci (Jozuego Maschlera) 252 mr. Pos. mniejsza wynosi 418 mr. W r. 1581 zapisano w księdze pobor. przy wsi Zgłobice nazwiska dziedziców: Saraczkci, Lissakowski, Dziechnik, Baczalski, Miroschowski i Paluski; mają 1 1/2 łąn., które sami uprawiają. Graniczy na płn. z Zbylitowską Górą, na wschód z Koszycami, na pld. z Błoniem.</i>

5. CHARAKTERYSTYKA MIEJSCOWOŚCI

Biała

1) Układy i obiekty zabytkowe:

- Na terenie miejscowości nie występują stanowiska archeologiczne;
- Zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem, pojedyncze obiekty w konstrukcji drewniano-zrębowej. Przeważnie użytkowana, w dobrym stanie.

2) Wartości niematerialne

- Pomnik upamiętniający poległych 29 lipca 1944 roku żołnierzy Szarych Szeregów hufca Mościce Pole;
- Nazwa wsi – od nazwy rzeki Biała wpadającej do Dunajca w sąsiedztwie wsi;
- Pieczeńć - w polu pieczęci trzy drzewka, środkowe wyższe, z sześcioma gałązkami i listkami wyrastającymi z pnia i jednym listkiem na szczycie, po bokach dwa niższe, bliźniacze drzewa, o kulistych koronach. Napis umieszczony w górnej partii pieczęci: GMINA BIAŁA. Pieczęć występuje na dokumentach z 1910 roku.

Błonie

1) Układy i obiekty zabytkowe

- Stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajduje się 13, dokumentujących występowanie osadnictwa ze wszystkich okresów chronologicznych – od epoki kamienia po czasy nowożytne,
- Cmentarz wojenny nr 198 /okręg VI Tarnów/ z I wojny światowej, powstały w latach 1916-18, projektu Heinricha Scholza. Cmentarz na planie prostokąta z półkołem dodanym na osi od

- wschodniej strony; kwatery ułożone rzędowo w części prostokątnej, w półkolu w centralnym miejscu masywny kamienny krzyż z datą 1914-15. Nazwa lokalna cmentarza „Podgórk”,
- c) Zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem.

2) Wartości niematerialne

Tablica upamiętniająca lokalizację kaplicy służącej w latach 1940-41 tajnemu seminarium duchownemu oraz miejsce aresztowania rektora seminarium księdza infułata Romana Sitko.

Jodłówka-Wałki

1) Układy i obiekty zabytkowe

- a) na terenie miejscowości nie występują stanowiska archeologiczne;
- b) cmentarz wojenny nr 205 /okręg VI Tarnów/ z I wojny światowej, powstały w latach 1916-18, na planie prostokąta z symetrycznym układem grobów i betonowym krzyżem w centrum;
- c) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem. W przysiółku Podgołębin drewniane zagrody;
- d) drewniana wieża straży pożarnej;
- e) kapliczka - figura Matki Boskiej fundacji Józefa i Agaty Zauchów z 1933 roku.

2) Wartości niematerialne

- a) Pomnik honorujący żołnierzy września 1939, żołnierzy AK, bohaterów ziemi tarnowskiej 1939-1945r, ufundowany w 1990 roku,
- b) Nazwa: Jodłówka – nazwa odmiejscowa, zapewne od lasów jodłowych.

Koszyce Małe

1) Układy i obiekty zabytkowe

- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajdują się 4, dokumentujące występowanie osadnictwa od czasu neolitu do średniowiecza,
- b) cmentarz wojenny nr 196 /okręg VI Tarnów/ z I wojny światowej, powstały w latach 1916-18, projektu Heinricha Scholza, Lokowany na stromym południowo – wschodnim zboczu wzniesienia na granicy miejscowości. Skomponowany na planie prostokąta, rozłożony na pięciu tarasach opadających ku drodze, w centralnym miejscu na szczycie pomnik składający się z dwóch kolumn na kamiennym postumencie, przykrytych architrawem. Tło cmentarza stanowi las. Założenia wpisane do rejestru zabytków nieruchomości nr **A-11/M** z dnia 18.11.2003 roku,
- c) zabudowa dawnego folwarku z przełomu XIX / XX wieku, obecnie zabudowa gospodarcza użytkowana jako składy budowlane, budynek mieszkalny zgodnie z przeznaczeniem,
- d) nieliczna zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, pojedyncze zabudowania w konstrukcji drewniano – zrębowej,
- e) kamienny krzyż z 1914 roku, fundacji gminy Koszyce Małe,

2) Wartości niematerialne

- a) Miejsce pamięci i pochówku ofiar o nieustalonych nazwiskach, z czasu II wojny światowej, ekshumowanych w 1962r, pomordowanych w grudniu 1939r w lasku "Skała" i "Żabianka" – na cmentarzu wojennym,
- b) Pieczęć - w polu pieczęci trzech mężczyzn siedzących w łodzi, dwóch trzyma długie kije, którymi odpycha łódź. Napis w otoku: GMINA JODŁÓWKA Z WAŁKAMI. Pieczęć jest reprodukowana w książce ks. T. Wolaka "Dzieje wsi i parafii Jodłówka - Wałki". Autor wspomina też o pieczęci wsi Jodłówka "z wizerunkiem drwala rąbiącego drewno".

Koszyce Wielkie

1) Układy i obiekty zabytkowe

- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajduje się 9, dokumentujących występowanie osadnictwa od czasu neolitu do średniowiecza, w tym osada z epoki brązu i późnego okresu wpływów rzymskich, z III/IV wieku n.e., wpisana jest do rejestru zabytków nieruchomości pod numerem **A-240** z dnia 22.12.1981 roku,
- b) dawne założenie dworsko – parkowe z zabudową gospodarczą – przebudowane, założenie zieleni zdegradowane; teren użytkowany w części przez Poczta Polską – w tym w dobrym stanie budynek dworski z II połowy XIX wieku / początku XX, w drugiej części jako składy budowlane,

- c) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem, pojedyncze budynki w konstrukcji drewniano – zrębowej,
 - d) kamienna rzeźba świętego Jana Nepomucena,
- 2) Charakterystyczne elementy krajobrazu:
- a) dominanta – bryła i wieże współczesnego kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego,
 - b) oś widokowa – na kościół, punkt obserwacji od ulicy Tarnowskiej; znaczne przedpole kościoła /około 100x50metrów/ zakłócone znajdującym się w jego obszarze plebanią, przesłaniającą częściowo widok na elewację kościoła,
 - c) akcenty – drewniana wiejska zabudowa, pomiędzy podmiejską zabudową mieszkaniową, drewniane krzyże na skrzyżowaniach dróg i przy posesjach,
- 3) Wartości niematerialne
- Pieczęć - znane są dwie: 1. w polu pieczęci kosz wypełniony kwiatami. Napis w otoku: GMINA KOSZICE WIELKIE. Pieczęć występuje na dokumentach z lat 1909 - 1910. 2. w polu pieczęci kosz wypełniony kwiatami. Napis w otoku: GMINA KOSZYCE WIELKIE. Pieczęć występuje przy dokumencie z 1932 roku.

Łękawka

- 1) Układy i obiekty zabytkowe
- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajduje się 11, dokumentujących występowanie osadnictwa od czasu neolitu do średniowiecza,
 - b) kapliczka kubaturowa z przełomu XIX/XX wieku, przy drodze Tarnów – Tuchów,
 - c) drewniana zabudowa mieszkalna i gospodarcza;
- 2) Wartości niematerialne
- a) Pomnik i mogiła zbiorowa rozstrzelanych przez hitlerowców 70 więźniów tarnowskiego więzienia – na zboczu Słonecznej Góry. Egzekucje wykonywane przez Niemców w leśnym wąwozie, leżącym przy granicy z Piotrkowicami, odbyły się trzykrotnie 29.VII i 24.XII.1940 oraz 2.II.1944 r,
 - b) Pieczęć - wyobrażenie w polu pieczęci nieczytelne. Napis w otoku: PIECZĘĆ [.....] ŁĘKAWKA. Pieczęć występuje przy dokumencie z 1911 roku.
- 3) Charakterystyczne elementy krajobrazu:
- a) akcenty – drewniane krzyże na skrzyżowaniach dróg i przy posesjach, przydrożne kaplice kubaturowe,

Nowodworze

- 1) Układy i obiekty zabytkowe
- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajdują się 2, dokumentujące występowanie osadnictwa w czasie wpływów rzymskich i średniowiecza,

Poręba Radlna

- 1) Układy i obiekty zabytkowe
- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajdują się 3, dokumentujące występowanie osadnictwa w czasie wpływów rzymskich i średniowiecza,
 - b) kościół p.w. św. Piotra i Pawła, neogotycki, zbudowany w latach 1904-05 wg projektu Jana Sas-Zubrzyckiego, wpisany do rejestru zabytków nieruchomości decyzją **A-425** z 30 grudnia 1974 roku,
 - c) cmentarz wojenny nr 175 /okręg VI Tarnów/ z I wojny światowej, powstały w latach 1914-15r, wg projektu Heinricha Scholza. Skomponowany na planie prostokąta, w układzie rzędownym, z poprzeczną osią symetrii; na osi zrekonstruowany drewniany krzyż z gontowym daszkiem, rzeźbą Chrystusa i metalową glorią. Cmentarz zatopiony w otaczającym lesie, drzewostan stanowią pojedyncze buki; wpisany do rejestru zabytków nieruchomości decyzją **A-15/M** z dnia 09 marca 2004r,
 - d) cmentarz parafialny założony w II połowie XIX wieku, z najstarszym nagrobkiem pochodzącym z 1883 roku,
 - e) figura Chrystusa Miłosiernego, obok OSP,
 - f) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem.
- 2) Charakterystyczne elementy krajobrazu:
- a) Dominanta – masywna wieża kościoła zwieńczona stromym hełmem,
- 3) Wartości niematerialne

- a) Pieczęć – znane z opisu są dwie: 1. w polu pieczęci ręka trzymająca topór, napis w otoku POREMBA, występuje przy dokumencie z 1798 roku, 2. w polu pieczęci drzewo z liściastą koroną a po jego prawej stronie ręka trzymająca topór.

Radlna

1) Układy i obiekty zabytkowe

- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajdują się 4, dokumentujące występowanie osadnictwa od neolitu do czasów średniowiecza,
 b) założenie pałacowo – dworskie. Dwór z połowy XIX wieku przebudowany na początku XX wieku i w 1977 roku. Eklektyczny, murowany, parterowy, na planie prostokąta, z dwoma skrzydłami. Między skrzydłami taras poprzedzony kamiennymi schodami, na tympanonach wieńczących skrzydła herby Leliwa i Jastrzębiec. Dach dwuspadowy, spłaszczony. Wokół dworu niewielkie założenie parkowo-ogrodowe z połowy XIX wieku o zatartej kompozycji. Budynek gospodarczy z przełomu XVIII i XIX wieku, klasycystyczny, murowany, parterowy, na planie prostokąta, dwutraktowy, z sienią przejazdową,
 c) kamienny krzyż na cokole,
 d) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem, pojedyncze budynki w konstrukcji drewniano – zrębowej.

2) Wartości niematerialne

- a) Pieczęć – w polu pieczęci gałązka kwiatu o trzech łodygach, z listkami, środkowy kwiat większy i rozwinięty, dwa boczne mniejsze. Napis w otoku: GMINA RADLNA. Pieczęć występuje na dokumentach z 1909 roku.

Tarnowiec

1) Układy i obiekty zabytkowe

- a) stanowiska archeologiczne - na terenie miejscowości znajduje się 9, dokumentujących występowanie osadnictwa od neolitu do czasów średniowiecza, w tym wielokulturowa osada - stanowisko nr 14/104-66, wpisana do rejestru zabytków nieruchomości decyzją nr **A-239** z dnia 22 grudnia 1981 roku, oraz fragment stanowiska znajdującego się w większej części na obszarze miejscowości w Zawada – wczesnośredniowiecznego grodziska, wpisanego do rejestru zabytków nieruchomości decyzją **1248** z dnia 21 grudnia 1970 roku,
 b) cmentarz wojenny nr 180 /okręg VI Tarnów/ z I wojny światowej, powstały w latach 1916-18 roku, według projektu Heinricha Scholza. Położony w centrum wsi, na skrzyżowaniu dróg, na planie nieregularnego wieloboku, wokół murowanej kaplicy z 1900 roku. Wpisany do rejestru zabytków nieruchomości decyzją **A-425** z dnia 02.12. 1998 roku,
 c) dawny cmentarz epidemiczny, nieznanego okresu powstania,

2) Wartości niematerialne

- a) Pieczęć - w polu pieczęci krzak (drzewko) o rozłożystej koronie. Napis w otoku: GMINA TARNOWIEC. Pieczęć występuje na dokumentach z lat 1909 - 1910.

Wola Rzędzińska

1) Układy i obiekty zabytkowe

- a) stanowiska archeologiczne – na terenie miejscowości znajduje się 25, dokumentujących występowanie osadnictwa od czasu neolitu do średniowiecza,
 b) kościół parafialny p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy – neogotycki, orientowany, murowany z cegły, z użyciem kamienia. Jednonawowy, z dwiema przybudówkami o charakterze transeptu. Od zachodu wieża wbudowana w korpus, z dwiema niższymi wieżyczkami schodowymi. Wewnątrz sklepienia krzyżowo – żebrówce i gwieździste. Dachy dwuspadowe, podbite blachą miedzianą, z wieżyczką na sygnaturkę na skrzyżowaniu nawy z transeptem. Wieża czworoboczna, nakryta ostrosłupowym hełmem otoczonym czterema wieżyczkami. Pierwszy niewielki murowany, jednonawowy, trójprzęsłowy kościół zbudowany w latach 1902-03 roku. Obecny kościół, według projektu arch. Augustyna Tarkowskiego budowano etapami, stopniowo dobudowując nowe elementy i rozbierając „stary” kościół, w latach 1911-18 (z przerwą spowodowaną działaniami wojennymi), 1925 – 34 oraz po zniszczeniach wojennych w latach 1945 – 50,
 c) cmentarz parafialny z 1904 roku, w ramach którego zawiera się również kwatery wojenne nr 204 z I wojny światowej, z pomnikiem pamięci poległych w walce o wolność w latach 1914-1918, 1939-1945,

- d) kaplica kubaturowa, murowana z 1917 roku, odremontowana i rozbudowana pod koniec XX wieku, nad potokiem Jesionna;
 - e) kaplica kubaturowa, murowana z trzeciej ćwierci XIX wieku, na granicy z Rzędzinem;
 - f) kaplica kubaturowa, murowana z drugiej połowy XIX wieku, przebudowana od podstaw pod koniec XX wieku, obok potoku Małochlebówka;
 - g) kaplica słupowa św. Jana fundacji Macieja i Reginy Kołodziejów z 1869 roku, zawierająca w podstawie płaskorzeźbę Męki Pańskiej, powyżej niszę z figurą świętego, zwieńczoną krzyżem;
 - h) figura, na cokole, Matki Bożej Niepokalanej z 1935 roku;
- 2) Wartości niematerialne
- a) Chór Cantus założony przez dyrygenta Włodzimierza Siedlika,
 - b) Stowarzyszenie Artystyczne Plastyków "TĘCZA", zarejestrowane w 1999 roku, skupiające kilkanaście osób zajmujących się malarstwem, rzeźbą, gobelinem i haftem,
 - c) Pieczęć - w polu pieczęci postać stojącego mężczyzny, z prostą łaską (kijem) w prawej ręce, z lewą wspartą na boku. Napis w otoku: WOLA RZEDZINSKA. Pieczęć występuje na dokumentach z lat 1907 - 1911.

Zawada

- 1) Układy i obiekty zabytkowe
- a) stanowiska archeologiczne – na terenie miejscowości znajduje się 6, dokumentujących występowanie osadnictwa od czasu neolitu do średniowiecza, w tym w tym wczesnośredniowieczne grodzisko - stanowisko nr 1/104-66, wpisane do rejestru zabytków nieruchomości decyzją nr **1248** z dnia 21 grudnia 1970r, oraz wczesnośredniowieczna osada ,
 - b) kościół p.w. św. Marcina, gotycki, zbudowany w XV wieku, wpisany do rejestru zabytków nieruchomości decyzją **A-273** z dnia 09 listopad 1985 roku,
 - c) cmentarz przykościelny, pochodzący prawdopodobnie z XVI wieku, z najstarszym nagrobkiem z 1861 roku, w obszarze objętym decyzją **A-273** z dnia 09 listopad 1985 roku,
 - d) cmentarz parafialny, znajdujący się w sąsiedztwie kościoła, z najstarszym nagrobkiem pochodzącym z 1913 roku,
 - e) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem,
- 2) Wartości niematerialne
- a) Legenda o Spytku,
 - b) Góra św. Marcina – legenda ludowa zanotowana we wspomnieniach Stanisława Wojtarowicza spisanych w „Dziejach miasta Tarnowa” przez Jana Leńka, o mieście na górze, które zapadło się pod ziemię, stąd nazwa Łoziska – urwiska powstałe na skutek częstego zapadania się ziemi.

Zbylitowska Góra

- 1) Układy i obiekty zabytkowe
- a) stanowiska archeologiczne – na terenie miejscowości znajduje się 13, dokumentujących występowanie osadnictwa od czasu neolitu do czasów nowożytnych,
 - b) kościół parafialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego wraz z wolnostojącą dzwonnica, wpisany do rejestru decyzją **A-421** z dnia 14 września 1998r,
 - c) zespół dworsko - parkowy wraz z zabudowaniami dworskimi, wpisany do rejestru decyzją **A-227** z dnia 25 września 1980r, obecnie użytkowany częściowo przez ośrodek szkolno-wychowawczy,
 - d) przykościelny cmentarz z początku IVX wieku, znajdujący się w granicach obszaru objętego decyzją **A-421** z dnia 14 września 1998r,
 - e) cmentarz parafialny założony w połowie XIX w, z najstarszym nagrobkiem z 1862 roku,
 - f) miejsce egzekucji i pochówku 10 000 Polaków i Żydów w zamordowanych w latach 1939-45, cmentarz założony w 1946 roku,
 - g) kamienna figura św. Floriana z 1767 roku,
 - h) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem, pojedyncze budynki w konstrukcji drewniano – zrębowej,
- 2) Wartości niematerialne
- a) Pieczęć - w polu pieczęci kosz, z którego wystaje ryba. Napis w otoku: GMINA ZBYŁTOWSKA GÓRA. Pieczęć występuje przy dokumencie z 1910 roku.

- b) Postać historyczna (domniemane pochodzenie ze Zbylitowskiej Góry) - ZBYLITOWSKI Andrzej, ok. 1565-1608, poeta, pisał panegiryki, wiersze okolicznościowe i satyryczne, poematy, m.in. „Żywot szlachcica we wsi” (1597), „Wieśniak” (1600).

Wieśniak

[...]Gdy zaś zima jasne wody
Odmieni w nietrwale lody,
A śnieg spuści z nieba biały
Na lasy, góry skały:
Wtenczas pola zażyć mogę
I na saniach jechać w drogę.
Nie ucieszy tak smutnego
Serca lutnia żalosego,
Ani głowy frasobliwej
Głos trąby wdzięcznokrzykliwej,
Jako gdy psi przeławiając,
W lesie zwierz prędko ścigając,
Napełniają głosy swymi
Przykryte gaje różnymi.

Sarna i jeleń strwożony,
Wieprz dziki nieukrócony
Rzadko na mym stole bywa,
Rychlej skop i gęś krzykliwa.
Zając, ten mi nie nowina,
Którego gęsta leszczyzna
Albo las kryje dębowy;
I lis w sieci bywa płowy,
Lub ze psy, lub na usiadkę
Zarzuć przy gaju siatkę:
Ptastwo zaś różne sidłami,
Potrzaskiem albo połami,

[...]
Krogulcem przepiórki
szczują,
Jednak zawždy co najduję;
Kaczek, kuropatw dostatek,
Obejść się mogę bez jatek,
Jeśli bażanta i dropu
Mieć nie mogę, tedy skopu,
Miasto łanie, rogatego
Wołu zabiję tłustego,
Albo co się w domu chowa,
Miasto pardwy gęś gotowa;
Bo czasem kapłun
smaczniejszy
Niż żubr i paw najcudniejszy.
[...]

Zgłobice

- 1) Układy i obiekty zabytkowe
 - a) stanowiska archeologiczne – na terenie miejscowości znajduje się 9, dokumentujących występowanie osadnictwa od czasu neolitu do czasów nowożytnych, w tym grodzisko wczesnośredniowieczne, wpisane do rejestru decyzją **1247** z dnia 21 grudnia 1970r,
 - b) budynek dworu z otoczeniem – z założeniem parkowym wraz z drzewostanem oraz dwoma budynkami oficyn, wpisany do rejestru decyzją **A-421** z dnia 01 marca 1974r,
 - c) zabudowa mieszkalna i gospodarcza z początku XX wieku, licowana drewnianą okładziną w układzie pionowym, parterowa z dwuspadowym dachem, pojedyncze budynki w konstrukcji drewniano – zrębowej.
- 2) Charakterystyczne elementy krajobrazu:
 - a) Dominanta – wieża kościoła p.w. św. brata Alberta Chmielowskiego,
 - b) Akcenty – kapliczki przydomowe,
 - c) Aleja w przysiółku Brzezinki.